

Sanna Valtonen & Sanna Ojajärvi

Liikunnan mediaajulkisuus ja päätöksenteko

LTS

Liikuntatieteellinen Seura
Finnish Society of Sport Sciences

Sanna Valtonen & Sanna Ojajärvi

Liikunnan mediajulkisuus ja päätöksenteko

Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 11, Helsinki 2015

Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 11
Liikunnan ja urheilun mediajulkisuus ja päätöksenteko -hankkeen loppuraportti

Teksti: Sanna Valtonen & Sanna Ojajärvi
Projektivastaava: Teijo Pyykkönen
© Kirjoittajat ja Liikuntatieteellinen Seura ry, Helsinki 2015
Ulkoasu: Antero Airos
Kirjapaino: Tammerprint Oy
ISBN 978-952-5762-02-0
ISSN 1798-2464

Esipuhe

Tätä sektoritutkimusta tuskin olisi tilattu tai tehty vielä 1980-luvulla, jolloin liikunnan ja urheilun polttavimmat julkisuustavoitteet liittyivät huippu-urheiluun. Muunlaista julkisuutta ei vielä kaivattu alan järjestöjen ja poliittishallinnollisen eliitin yhdessä sopiessa liikunnan ja urheilun linjauksista (rahanjaosta). Toimittajille kaikki kaikessa olivat suorat henkilösuhteet urheilujärjestöihin, liikuntahallintoon ja muihin asiantuntijatahoihin. Liikunnan ja urheilun ”sisäpiiri” uskoi toimivansa koko kansan hyväksi. Tätä käsitystä ei juurikaan horjutettu sisäpiirin ulkopuolelta.

Viime vuosikymmeninä asetelmat ovat muuttuneet ratkaisevasti. Liikuntakäsittettä on venytetty käsittämään kaikenlainen fyysinen aktiivisuus, ja hallinto on alkanut korostaa koko väestön – ei vain liikunnan harrastajien – liikuttamistavoitetta. Aktiivisen elämäntavan vauhdittajaksi on noussut myös yksityissektori (liikuntamarkkinat). Media ja sosiaalinen media tukevat näkyvästi kansalaisten yksilöllistä elämänpolitiikkaa ja siihen sisältyviä liikuntavalintoja. Myös kansalaisten toivotaan itse ottavan entistä enemmän vastuuta liikunnastaan. Merkittävä osa väestöstä on tämän myös sisäistänyt ja haluaa olla oman liikuntaelämänsä ohjaaja.

Liikunnan päättäjät ovat uudessa tilanteessa. Päätöksenteolta vaaditaan entistä enemmän tasa-arvoa, tehokkuutta, läpinäkyvyyttä ja julkisuutta. Kansalaiset haluavat tietää ja vaikuttaa aiempaa enemmän. Samalla liikuntasektorin mediasuhde on monimutkaistunut ja tullut ennalta arvaamattomaksi. Median toimintalogiikat eivät kulje tasatahtia hallinnon odotusten kanssa. Liikuntapoliittisten kysymysten mediajulkisuudesta on enää harvoin varmuutta.

Liikunnan mediajulkisuus ja päätöksenteko on OKM:n aloitteesta laadittu sektoritutkimus. Hankkeen tavoitteena on analysoida liikunnan päätöksenteon ja (media)julkisuuden muuttunutta suhdetta sekä tiivistää päättäjien, median ja kansalaisten vuorovaikutusta.

Hankkeen tutkijoina ovat työskennelleet mediatutkijat *Sanna Valtonen* ja *Sanna Ojajärvi*. Hankkeen etenemistä ovat kommentoineet sen eri vaiheissa toimittaja *Juha Kanerva* (Urheilusanomat), tutkimusjohtaja *Leena Suurpää* (Nuorisotutkimusverkosto) ja liikuntasosiologi *Arto Tiihonen*. Lisäksi hanketta on vauhditettu LTS:n ja OKM:n yhteisessä miniseminaarissa keväällä 2015. Kiitos tekijöille ja kommentoijille.

Helsingissä 4.5.2015

Teijo Pyykkönen

Liikuntatieteellinen Seura

Sanna Valtonen & Sanna Ojajärvi

Liikunnan mediajulkisuus ja päätöksenteko – yhteenveto

Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 11, 2015

Tämän sektoritutkimuksen tavoitteena on kartoittaa liikunnan päätöksenteon julkisuutta, tarkastella (media)julkisuuden ja päätöksenteon agendoja rinnakkain sekä arvioida julkisuuden merkitystä 2000-luvulla. Tutkimus avaa näkökulmia siihen, miten julkisuutta ja sen toimintamekanismeja voi hyödyntää julkishallinnon päätöksenteossa. Tutkimuksen kysymyksiä ovat:

- Mitä ja miten urheilusta ja liikunnasta valtavirtaisessa mediassa puhutaan?
- Miten liikunnan ja urheilun julkisuus on muuttunut 2000-luvulla?
- Missä liikunnan ja urheilun julkiset keskustelut käydään?
- Millaisia keskustelun sisä- ja ulkopiirejä muodostuu?

Liikunnan ja urheilun mediajulkisuuden laatua kritisoivat liikuntakentällä niin hallinnon, järjestöjen kuin tutkimuksen edustajat. Median kautta syntyvää arvostusta halutaan lisää kaikissa leireissä. Omia toimintatapoja ei kuitenkaan mielellään kyseenalaisteta. Muutosta odotetaan median suunnalta.

Hallinnon ja tutkimuksen omaksumasta näkökulmasta tiedote on onnistunut, kun se julkaistaan. Median näkökulmasta juttu toimii, kun sitä luetaan. Tiedotteita enää harvoin julkaistaan valtamediassa sellaisenaan, sillä median tavoitteet eivät ole yhteiskunnallisia (esimerkiksi liikuntapoliittisia), vaan yleisöodotuksiin kytkeytyviä. Artikkelit rakentuvat lukijan odotuksia palvelevan toimittajan – ei virkamiehen, järjestötoimijan tai tutkijan – ehdoilla. Asiantuntijoilla on yhä sijansa asiakysymysten määrittelijöinä, jos asiakysymykset läpäisevät median kiinnostavuusseulan.

Median 2000-luvun muutoksia kuvaavia määreitä ovat viihteellistyminen, visualisoituminen, henkilöityminen, markkinoituminen sekä emotionaalisuuden ja kiinnostavuuden vaatimukset. Samalla julkaistut jutut ovat lyhentyneet. Laajempia teemoja palastellaan pienempiin kokonaisuuksiin tavoitteena ”kaikille jotain”. Media pyrkii kuvaamaan asiat entistä enemmän yksilöä puhuttelevasti, jolloin laajoille yhteiskunnallisille kysymyksille jää aiempaa vähemmän sijaa.

Mediassa toteava ja inventoiva puhetapa on vallannut sijaa kriittiseltä tai uutta avaavalta puhetavalta. Kriittinen puhetapa – silloin kun sitä esiintyy – kohdistuu järjestelmän sijaan yksilöön. Lyhyeen ja toteavaan juttuun ei useinkaan mahdu erilaisia ja keskustelua herättäviä näkökulmia.

TUTKIMUKSEN AINEISTO koostuu 16 printtilehden 2311 lehtijutusta vuosilta 2000–15. Lehdet edustavat sanomalehtiä ja aikakauslehtiä sekä liikunnan laji- ja populaaritieteellisiä lehtiä. Lisäksi on analysoitu OKM:n Liikuntayksikön keräämää some-aineistoa (2010–13) ja seurattu liikunnan keskeisten toimijatahojen verkkosivuja.

Liikuntaa käsittelevien juttujen kokonaismäärä on kasvanut 2000-luvulla. Kasvu selittyy terveyteen ja hyvinvointiin painottuvien liikuntajuttujen määrän kasvulla. Vakiintuneita ja julkisuudessa säännöllisesti seurattuja ovat urheilun suurtahtumat ja liikuntarahojen jakaminen. Muiden teemojen näkyvyys mediassa on vähenevä. Erityisesti politiikkaan, hallintoon, suunnitteluun, tutkimukseen ja liikuntatietoon liittyvät asiat jäävät julkisuuden katveeseen.

Liikuntapolitiikan julkisuutta leimaavat katoavat aiheet, kapeneva käsittely ja vaikenevat henkilöt. Henkilöt tulevat esille lähinnä nimitysuutisten, eivät toimintansa, kautta. Nykytilanne on seurausta sekä median muuttuneista käytännöistä että liikuntakentän toimijoiden muuttomattomista käytännöistä.

Liikuntakentän suhde mediaan näyttää ristiriitaiselta. Keskeisiä huomiota ovat:

- Liikunnasta puhutaan mediassa paljon ja puhe on pääosin laadukasta. Kiinnostavat aiheet valuvat mediasta toiseen ja niitä kierrätetään sosiaalisen median verkostoissa.
- Liikuntapuhe keskittyy yksilön valintoihin (elämänpolitiikkaan). Tällä julkisuudella on kuitenkin vähän kontaktipintaa liikuntahallintoon. Liikuntapuheen määrä on kasvussa kaupallisen median omista syistä.
- Julkisuutta saavuttavat teemat eivät välttämättä liity liikuntapolitiikan toimijoiden määrittelemiin ydinkysymyksiin, vaan tärkeiksi ja kiinnostaviksi koetut liikunta-asiat valikoituvat yleisöodotusten pohjalta. Puheen määrän lisääntyessä ja keskittyessä yksilön valintoihin keskustelu liikuntapolitiikan aiheista on jopa vähentynyt.
- Hankalat asiakokonaisuudet ja isot linjat katoavat julkisesta keskustelusta. Samoin käy päätöksentekoa edustaville tahoille – keskustelut käydään median toimintalogiikan ehdoilla liikuntakentän ulkopuolella.

TUTKIMUKSEN KESKEINEN JOHTOPÄÄTÖS on, että tarvitaan suunnanmuutosta nimenomaan liikuntaorganisaatioiden viestintästrategioissa. Mikäli liikuntapolitiikan aiheille halutaan julkisuutta, on hyvä olla tietoinen median toimintatavoista. Journalismin pyrkimyksenä on tuoda asiat esille yleisöä puhuttelevina, kiinnostavina ja merkittäviltä näyttävänä. Myös liikuntasektorin on sopeuduttava ainakin osin uudistuvan journalismin lainalaisuuksiin. Julkisuuden hallinta tarkoittaa paitsi omaa toimialaa koskevan julkisuuden tuntemista myös julkisuudessa toimimista. Olennaista on edistää tietoista sillanrakennusta kansalais- ja hallintönäkökulmien kesken.

Liikuntapolitiikan julkisuuspelejä pelataan useilla rinnakkaisilla eikä aina kaikille avoimilla areenoilla. Terveysteen painottuvassa elämäntapajulkisuudessa rummutetaan yksilökeskeistä, liikuvan kansalaisen valintoihin liittyvää (elämän)politiikkaa. Toisessa pelissä tehdään ylätasoisempaa politiikkaa, joka ei juurikaan näy julkisuudessa. Peleissä on erilaiset säännöt ja eri osallistujat. Niiden soisi kohtaavan. Toistaiseksi sellaisia kanavia, jossa kansalainen pääsisi keskustelemaan näkemyksistään liikunnan ”sisäpiiriläisten” kanssa hyödynnetään vähän.

Verkostoajan kansalaisyhteiskuntaa ei saatujen kokemusten perusteella voi rakentaa ylhäältä päin valtiiovallan toimin. Pelkkä kansalaisten kuuleminen päätöksenteon yhteydessä ei lisää luottamusta päätöksentekijöihin, ellei kuulemisella voida reaalisesti vaikuttaa päätöksiin. Kansalaiset eivät koe julkishallinnon kotisivuja erityisen tärkeiksi informaatio- ja viestintäkanaviksi. Facebook-tilin avaaminen ei sekään merkitse vuorovaikutuksellisen ja keskustelua avaavan potentiaalisen hyödyntämistä, jollei vuorovaikutukseen ole mahdollista panostaa. Mediaseurantapalvelut tuottavat paljon materiaalia, mutta vasta raakadatan muodossa. Runsas mediaosumatulva edellyttäisi jatkotyöstämistä.

Vuorovaikutuksen lisäämisen kannalta on keskeistä, että kansalaisten tunne omista vaikutusmahdollisuuksista herää, palautuu ja lisääntyy. Osallisuus ja sen kokeminen ovat poliittisten valintojen lähtökohta. Kansalaisten luottamuksen palauttaminen (liikunta)politiikkaan ja mediaan ei tapahdu myönteisten julkisuuskampanjoiden avulla. Ainoa keino luottamuskuilun kaventamiseksi on päätöksenteon julkisuuden ja avoimuuden lisääminen.

Ihanteellisesti media kykenisi tuomaan esille perusteltujen mielipiteiden kirjon koko laajuudessaan ja kaikkine ristiriitoinen. Tämä edellyttäisi myös liikuntasektorilta aktiivisia toimia. Liikuntasektorilla keskeinen kysymys on se, miten ”sisäpiirissä” toimivat avoimet vuorovaikutuksen käytännöt saataisiin ulotettua mediaan ja kansalaisiin saakka. Tavoitteellinen liikunta-

keskustelu ottaa huomioon niin hallinnon, kansalaistoiminnan, kansalaisten kuin julkisuuden (median, somen) intressit.

TUTKIMUKSEN SUOSITUKSET lähtevät näkemyksestä, että omaa toimintaa muuttamalla päästään varmimmin tuloksiin. Oman toiminnan muuttaminen kytkeytyy rakenteiden ja toimintamuotojen sekä vuorovaikutuksen ja viestinnän kanavien ja sisältöjen kriittiseen itsearviointiin. Suositukset:

1. Viestinnän sisällyttäminen organisaatioiden ydintoimintoihin

- Mieti kenelle ja miten viestit. Yhden yleistiedotteen aikakausi on ohi.
- Ajattele viestintää vuorovaikutuksena. Tieto rakentuu vuorovaikutuksessa sekä omissa vertaisverkostoissa että suhteessa sidosryhmiin ja asiakkaisiin.
- Tunne mediat ja niiden toimintatavat. Sosiaalisen median hyödyntäminen tarkoittaa oman toiminnan kannalta olennaisten sisältöjen jakamista, kierrättämistä ja kommentointia.
- Sisällytä viestintä toiminnan strategiseen suunnitteluun ja toimintatapoihin. Toiminnan viestinnällistäminen edellyttää organisaation toimintakulttuurin arvioimista ja kehittämistä.

2. Asiasisällöt edellä hallinnonalarajojen yli

- Täsmennä omat tavoitteesi. Keskustelu omista ydintavoitteista on tärkeä osa toimintaa ja toiminnan viestinnällistämistä.
- Hae aitoa synergiaa. Liikuntakysymysten yhteiskunnallinen merkitys ja laveneminen yli hallinnonalarajojen edellyttää yhteistoiminnan ja viestintäyhteistyön kehittämistä.
- Verkostoidu joustavasti ja avoimesti. Yhteistyökuvioiden ja keskinäisten ristiriitojen avaaminen julkiselle keskustelulle tekisi kansalaisista piirun verran enemmän osallisia itseään koskeissa kysymyksissä.

3. Yhteistoiminnallinen työskentely julkisuuskoneistojen kanssa

- Tunnista omat tärkeät kysymykset – mistä julkisuudessa pitäisi keskustella? Kansalaisten innostaminen, sitouttaminen ja osallistaminen julkisen keskustelun kautta ja julkiseen keskusteluun olisi oltava prioriteettilistalla aika korkealla.
- Etsi uusia yhteistoiminnan malleja. Mediaseuranta tarvitsee tuekseen asiakysymysten ympärille rakennettua mediatoimintaa. Liikuntaorganisaatioiden tulisi yhdessä luoda asiantuntijavetoinen työryhmä, joka työstää liikunnan asiakysymysten viestintää yhdessä toimittajien kanssa. Ryhmän tulisi etsiä uusia toimintatapoja vuorovaikutteisen julkisuussuhteen rakentamiseksi.

Sisällys

Esipuhe	3
Liikunnan mediajulkisuus ja päätöksenteko – yhteenveto	4
1. Johdanto	8
1.1. Päätöksenteon mediajulkisuutta tutkittu vähän	8
1.2. Eri julkisuuskäsitysten välille tarvitaan siltaa	9
2. Tutkimus – lähtökohdat, aineisto ja havainnot	12
2.1. Kestoaiheita, nousevia teemoja ja katoavia otsikoita	13
2.2. Toimittajan ehdoilla	15
2.3. Inventoiva puhetapa voittanut kriittisen	16
2.4. Some kierrättää ja vahvistaa, mutta tuoko se uutta?	19
3. Paljouden potentiaali – korvaako määrä laadun?	23
3.1. Liikunnan ja elämäntavan yhdistelmä myy	24
3.2. Keskusteluja syntyy – kun kohde on riittävän lähellä tai riittävän kaukana	26
3.3. Liikuntaan vihkiytynyt media tarjoaa monet mahdollisuudet	28
3.4. Elämänpolitiikka näyttäytyy liikuntapolitiikkaa kiehtovampana	29
3.5. Liikuntahallinnolla sivurooli liikuntajulkisuuden rakentumisessa	32
4. Liikuntapolitiikka julkisuuden katveessa	35
4.1. Liikuntapolitiikan toimijat jääneet mediassa lähinnä nimiksi	41
4.2. Toimitusten muuttuvat työkäytännöt	45
4.3. Kriitikin painopiste siirtynyt järjestelmästä yksilöön	49
5. Liikuntapolitiikan kaksi pelikenttää	54
5.1. Julkisuus on välttämätöntä	55
5.2. ”Uusi” pelaaja: kansalainen	55
5.3. Julkisuutta on, mutta keskustelu pätkii	56
5.4. Yhteiskunnallinen vs. yksilöllinen tulokulma	58
5.5. Julkisuus – riski vai resurssi?	60
5.6. Onko somesta pelastajaksi?	61
6. Voit muuttaa vain itseäsi	63
6.1. Toimintakulttuurit murroksessa	63
6.2. Eri toimijoiden ihanteellinen liikuntajulkisuus	64
6.3. Julkisuutta ei voi hallita, mutta itseä voi muuttaa	71
6.4. Julkista keskustelua sekä yhteiskunnan että kansalaisen näkökulmista	72
6.5. Suositukset	74
Kirjallisuus	78

1. Johdanto

Tässä tekstissä avaamme median ja hallinnon liiton moninaisia muotoja sekä keskustelemme siitä, mitä seurauksia vallitsevilla suhdekuvioilla on liikuntapolitiikan julkisuuden näkökulmasta.

Liikuntahallinnon ja median suhteista tiedetään jo yhtä ja toista. Ensinnäkin tiedämme, että kaikki kentän toimijat jakavat käsityksen jonkinlaisesta viestintävajeesta. Tietojohtamisen tilaa kartoittaneessa haastattelututkimuksessa (Ojajärvi & Valtonen 2012) selvisi ikään kuin sivutuotteena, että jokainen liikuntatoimija toistaa ajatusta liian vähäisestä viestinnästä niin organisaatioiden välillä kuin julkisuudessa: tarvitaan enemmän julkisuutta ja erilaista julkisuutta. Se, mikä kenenkin mielestä on parempaa tai laadukkaampaa julkisuutta toki vaihtelee, mutta erityisesti mediajulkisuuden laatua kritisoivat kaikki.

Samaan aikaan kentällä vallitsee laaja yksimielisyys siitä, että huippu-urheilusta puhutaan määrällisesti ihan riittävästi. Huippu-urheilun julkisuutta tuntuu vaivaavan vain arvostuksen puute. Liikuntakin on sopivasti tapetilla omilla foorumeillaan.

Sen sijaan politiikkaan, hallintoon, suunnitteluun, tutkimukseen ja liikuntatietoon liittyvät asiat jäävät julkisuuden katveeseen. Kun vielä niin sanotut myyvät aiheet, esimerkiksi huippu-urheilijoiden kosteat juhlat tai yksityisasiat päätyvät liikuntasektorin toimijoiden näkökulmasta aivan liian helposti lööppeihin, on negatiivisten ennako-oletusten itseään syventävä kierre valmis. Se on helppo ulottaa median edustajista kansalaisiin, sillä toimittaja perustelee kirjoittamistaan ja kirjoittamatta jättämisensä lukijoiden kiinnostuksella. Kansalaisesta tulee passiivinen tahtomattaan, mutkan – tai median määrittelyjen – kautta.

Monella tapaa ollaan pattitilanteessa. Ongelmiin on ajauduttu, kun ei haluta tinkiä omista tavoitteista eikä suostuta ymmärtämään muita. Toisaalta liikuntakentän ja median välillä vallitsee pitkän parisuhteen kaltainen tylsä tasapaino: vältellään vaikeita asioita ja vetäydytään omaan kuplaan. Keskusteluyhteys liikuntakentän osapuolten välille löytyy muualta kuin mediasta ja päätöksiä tehdään julkisen keskustelun ulkopuolella – media hoitakoon kilpakentillä syntyneiden ennätysten ja rimanalitusten raportoinnin.

Lähdemme liikkeelle siitä, että erilliset elämänaalueet eivät ole hedelmällinen pitkän tähtäimen ratkaisu: liikuntapäätäjien ja -hallinnon on välttämätöntä ylläpitää suhdetta erilaisiin julkisuuksiin. Medialla ei ole lakisääteistä velvollisuutta ylläpitää suhdetta hallintoon, vaikka journalismin vuosisatainen perinne toki tähän jollain tavalla velvoittaa. Liikuntakentän suhde mediaan on kimurantti ja hiukan yksipuolinen: siinä missä valtavirtamediaa yhtä aikaa himoitetaan, pelätään ja panetellaan, sosiaalisen median kanssa flirttaillaan ja kansalaiskeskusteluja vältellään. Arvostusta halutaan kaikissa leireissä – urheilun arvostus, urheilujournalismin arvostus ja median arvostus, kaikki ovat jonkun mielestä liian alhaisella tasolla.

1.1. Päätöksenteon mediajulkisuutta tutkittu vähän

Urheilun julkisuutta on tutkittu kiihtyvällä innolla. Tällä vuosituhanella urheilun mediajulkisuuden jostakin ulottuvuudesta on väitely melkein pä vuosittain. Tutkimus kuitenkin noudattelee aihevalinnoissaan median itsensä aiheita, ja niinpä urheilun ja media suhteeseen fokusoidut tutkimukset ovat keskittyneet joko urheilujournalismiin tai sen osaan – aineistot on kerätty medioiden erillisiltä urheiluosastoilta ja kohteena ovat olleet urheilujournalismin kapeahkot ulottuvuudet, lähinnä huippu-urheilijat tai urheilun kansainväliset suurkisat.

Pääsääntöisesti tutkimukset ovat olleet suurkisoihin keskittyviä tapaustutkimuksia tai näkökulmiltaan kohtalaisen kapeasti rajattuja: on tutkittu esimerkiksi urheilujournalismin kansallisia

ominaispiirteitä (Laine 2013), olympiakisojen ja -lajien mediajulkisuutta (Laine 2014), urheilusankareiden syntyä ja ylläpitämistä urheilujournalismissa (Virtapohja 1998), jalkapallon MM-kisojen mediajulkisuutta speaktaakkelin näkökulmasta (Kolamo 2014), Helsingin yleisurheilun MM-kisojen mediajulkisuutta (Ojajärvi ja Valtonen 2005) tai urheilujournalismin sukupuolittuneita piirteitä (Pirinen 2006; Valtonen & Ojajärvi 2003). Nämä tutkimukset ovat tuoneet uusia näkökulmia vakiintuneeseen urheilujournalismiin, mutta silti muusta kuin huippu-urheiluun keskittyvästä erityisestä urheilujournalismista tiedetään suhteellisen vähän.

Tuoreimmat liikunnan julkisuuteen keskittyneet tutkimukset kohdistuvat sosiaaliseen mediaan (Hintala 2014) sekä liikuntatiedon hyödyntämiseen (Ojajärvi, Valtonen, Pyykkönen 2013) ja tiedolla johtamiseen (Valtonen & Ojajärvi 2014). Lisäksi on tutkittu sponsorointia, medianäkyvyyttä ja sen taloudellisia suhteita.

Urheilun ja liikunnan julkisuuden kysymyksiä on sivuttu, kun on tutkittu kansalaisten, toimittajien tai sponsorien käsityksiä julkisuudesta (Itkonen & al. 2004, 2007 ja 2008). Kaikille avoimen mediajulkisuuden sisältöjä ei näissäkään tutkimuksissa ole tarkasteltu. Varsinkaan olemassa olevan julkisuuden seurauksellisuutta liikuntapolitiikan näkökulmasta ei ole avattu juuri ollenkaan.

Urheilun ja liikunnan yhteiskunnallisempia ulottuvuuksia on toki tutkittu etenkin kulttuurintutkimuksellisesta, merkityksenannon ja kokemuksellisuuden näkökulmista (mm. Koski 2000, Tiihonen 2002, Veijola 2004). Näissä tutkimuksissa urheilun ja liikunnan kysymykset kiinnittyvät yksilön kokemukseen ja kulttuurin monisyisiin tulkintamahdollisuuksiin. Ne avasivat aikoinaan tuoreen näkökulman liikunnan ja urheilun kokemiseen ja esimerkiksi maskuliinisuuden ja feminiinisuuden tiloihin sekä henkilökohtaisen poliittisuuteen urheilussa. Kulttuurisiin merkityksenantoihin keskittyessään ne myös sivusivat julkisuuden – tai ainakin kollektiivisen merkityksenannon – kysymyksiä.

Julkisuuden näkökulmasta liikuntaa ja urheilua ovat tutkineet ensisijaisesti mediatutkijat. Tällöin katse luonnollisesti kiinnittyy urheilujournalismiin, sillä jo liikuntatieteiden (esimerkiksi liikuntasosiologian) ja journalismintutkimuksen yhdistäminen on poikkitieteellisenä hankkeena työläs prosessi, jossa tasapainoillaan kahden teoreettisen ymmärryksen ja kahden käsitteistön välillä. Tällöin on kaiketi helpompaa olla enää kyseenalaistamatta urheilujournalismin agendoja. Se, ettei urheilujournalismi kovin helposti näe yhteiskunnallisempaa liikunta-aihetta uutiskynnyksen ylittävänä juttuaiheena lienee osasy sille, ettei urheilujournalismin ulkopuolelle asettuvat jutut tule tutkituiksi.

Myös toimituksissa on mediakohtaisia yleisöoletuksiin liittyviä kriteereitä sille, mikä kiinnostaa ja mistä ylipäättään kannattaa kirjoittaa. Liikunnan kysymykset saavat palstatilansa yksilö- ja elämäntapanäkökulmista tai sitten talouteen liittyvinä juttuina, joiden keskiössä on rahanjako.

Median näkökulmasta olennaista on mistä tieto tulee ja miten paketoituna. Kaupungin liikuntalautakunnan lista-asiat uutisoidaan sellaisina. Ministeriön tiedotteet luetaan, mutta niiden täytyy sisältää toimituskohtaisiin uutiskriteereihin soveltuva kärki tullakseen uutisoiduiksi.

Median näkökulmasta liikunnan ja urheilun julkisuus toimii, kun juttuja luetaan. Tavoitteet eivät ole yhteiskunnallisia vaan yleisöodotuksiin liittyviä: jos lukijat lukevat kirjoitettuja juttuja, ei suoritus ole huono. Lukijamäärät vaikuttavat siihen, millaisia juttuja kirjoitetaan. Luetuja, kehuttuja ja keskusteltuja juttutyyppisiä kirjoitetaan ja aihealueita käsitellään mieluusti ja nousevissa määrin.

1.2. Eri julkisuuskäsitysten välille tarvitaan siltaa

Tietämämme perusteella on tarpeen rakentaa keskusteluyhteys median toimintatapojen ja liikuntakentän julkisuuskäsitysten välille. Tämän sillanrakennushankkeen lähtökohtana on aja-

tus julkisuuden olennaisesta merkityksestä minkä tahansa organisaation ja hallinnonalan toiminnalle.

Myös liikuntahallinnossa julkisuuden merkitys on tunnistettu ja tunnustettu. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmäraportissa *Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittäminen* (OKM:n työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:4, 28) todetaan, että

”keskustelua erilaisista ’liikuntatotuuksista’ käydään kaikkialla, ei vain liikuntajärjestelmän sisällä. Julkisuuden keskusteluilla on vaikutuksensa myös päätöksentekoon: ne vaikuttavat osaltaan siihen, minkälaisista asioista päädytään päätöksiä tekemään ja minkälaisiin perusteluihin päätökset nojataan. Sekä tutkimus että päätöksenteko ovat aiempaa enemmän riippuvaisia mediasta ja julkisuudesta, joiden kautta kansalaiset tietonsa saavat. Julkisuus ja media ovat tiedon tuottajina, muokkaajina ja levittäjinä vähintään yhtä tärkeitä kuin tutkijat. (...) Mediajulkisuuden rooli sekä tiedon tuottajana että yhteiskunnallisesti olennaisten keskustelujen foorumina on jäänyt liikuntakentällä liian vähälle huomiolle. Kansalaisten tavoittaminen on rajoittunut pitkälti kampanjointiin ja suositusten antamiseen liikunnan määrästä.”

Julkisuudella on medioituneessa yhteiskunnassa aiempaa suurempi painoarvo. Asiat, joilla ei ole paikkaa mediajulkisuuden keskusteluissa, menettävät pian potentiaalinsa myös ihmisten mielessä. Kansalaisten ei voi olettaa ottavan omikseen liikuntapolitiikan linjauksia tai liikuntakentän muita näkemyksiä, mikäli ne eivät aktiivisesti kierrä julkisessa keskustelussa – siis muutoin kuin yksilöön kohdennettujen suositusten esittämisen ja kampanjoinnin muodossa.

Julkisuuden osalta on tärkeä ymmärtää, mistä siellä puhutaan, millä tavalla siellä puhutaan ja kuka siellä puhuu. Näillä kaikilla julkisuuden ulottuvuuksilla on seurauksia sille, minkälaiseksi käsitys urheilun ja liikunnan kysymyksistä muodostuu niille, jotka eivät tunne kysymyksiä sisältäpäin. Julkisuus on ennen muuta linkki kansalaisiin, jotka ainakin liikuntahallinnon agenttien mukaan ovat keskeisiä päätöksenteon kohteita. Julkisuuden sisältöjen tunteminen niiden arvailemisen sijaan on ensimmäinen askel julkisuussuhteen muuttamiseksi.

Liikunnan kysymyksiin liittyvän mediajulkisuuden kartoittaminen ja tulkitseminen on merkittävää ainakin kolmesta syystä:

- 1) **Mediajulkisuus rakentaa konkreettisen ja yhteisen kosketuspinnan liikunnan ja urheilun kentän toimijoiden, kansalaisten ja päätöksentekijöiden välille.** Kansalaisten ei voi olettaa tunnustavan eikä omaksuvan omiin käytäntöihinsä liikuntapolitiikan kannalta olennaisia tavoitteita (esimerkiksi liikunnallisen elämäntavan merkitystä), mikäli niistä ei käydä keskustelua myös julkisuudessa.
- 2) **Mediajulkisuuden tunteminen auttaa päätöksentekijöitä luotaamaan yhteiskunnallista toimintaympäristöä.** Päätöksentekijöiden ei voi olettaa tunnustavan kansalaisten elämismaailmassa olennaisia keskustelunaiheita, mikäli julkisuuden foorumeita (myös sosiaalista mediaa) ei analysoida ja tunneta. Mediajulkisuuden muutosten seuraaminen suhteellisen pitkällä aikavälillä auttaa ymmärtämään liikunnan kysymysten variaatioita ja elinkaaria sekä ennakoimaan esille nousevien ajankohtaisten kysymysten julkisuutta.
- 3) **Julkisuuden ihanne on levinnyt kaikkialle 2000-luvun kulttuuriin. Sen lisäksi, että se on politiikan tekemisen ja journalismin ihanne, julkisuuslakiin (621/1999) sisältyvän julkisuusperiaatteen (1§) mukaisesti julkishallinnon päätöksentekoprosessilta voi edellyttää yhä suurempaa avoimuutta.** Viranomaisilla on myös velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa. Medioituneessa yhteiskunnassa keskeinen keino avoimuuden ja tiedonjakamisen toteuttamiseksi on julkinen keskustelu päätöksenteossa käsillä olevista kysymyksistä. Julkiseen keskusteluun osallistuminen toteuttaa myös julkisen vallan tehtävää: se edistää

yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä koskevaan päätöksentekoon (731/1999 14§). Käytännössä julkisen vallan tehtävä toteutuu huonosti, jos julkista keskustelua ei tunneta eikä siihen osallistuta.

Tämän sektoritutkimuksen tavoitteena on kartoittaa liikunnan päätöksenteon julkisuutta, tarkastella (media)julkisuuden ja päätöksenteon agendoja rinnakkain sekä arvioida julkisuuden merkitystä. Tätä kautta voidaan ymmärtää julkisen keskustelun ja hallinnon välisiä, toisiaan ruokkivia suhteita. Lisäksi sektoritutkimus avaa näkökulmia siihen, miten julkisuutta ja sen toimintamekanismeja voi tavoitteellisesti hyödyntää julkishallinnon päätöksenteossa.

Tarkastelemme vallitsevia suhteita mediasisältöjen ja -rutiinien sekä liikuntahallinnon tavoitteiden valossa. Journalismintutkijan positiosta on mahdollista arvioida journalismin suoritusta sen omien käytäntöjen valossa, tekstejä niiden aiheiden, toimijoiden ja puhetapojen valossa ja koko pakettia vaikkapa vertaamalla liikuntapolitiikan agendoja eri julkisuuksien agendoihin. Syntykö keskusteluja? Missä? Keiden kesken? Millä seurauksella?

Keskusteluyhteyden rakentamiseksi tarvitaan siis ymmärrystä siitä, mitä liikunnan ja urheilun julkisuus oikeasti on. Tässä hankkeessa paikkaamme aiemman liikunnan ja urheilun julkisuuden tutkimuksen jättämää aukkoa keskittymällä liikunnan ja urheilun julkisuuteen huippu-urheilun ulkopuolella. Konkreettisesti hankkeessa kuvataan valtavirtamediassa käytyä keskustelua liikunnasta ja urheilusta sekä pohditaan mediajulkisuudessa käydyn keskustelun agendoja ja puhetapoja suhteessa liikuntapolitiikan ja päätöksenteon agendoihin sekä sosiaalisen median kansalaiskeskusteluissa esillä olleisiin aiheisiin. Ilman tutkimusta ei tiedetä edes sitä, keskustellaanko julkisuudessa liikuntakentän kannalta olennaisista kysymyksistä. Ja jos keskustellaan niin missä ja millä tavalla?

Teksti etenee media-analyysin lähtökohtien ja tulosten erittelystä (luku 2) tulkintaan. Luvussa 3 esittelemme positiivisen luennan: tulkitsemme vallitsevia julkisuuskäytäntöjä elämänpolitiikan valintojen mahdollistamisen näkökulmasta. Luvussa 4 tarkastellaan julkisuuskäytäntöjen ongelmallisempia puolia ja avataan tarkemmin julkisuuden katvealueita. Luvussa 5 päädytään piirtämään kuva kahdesta yhtä aikaa vallitsevasta liikuntapolitiikasta. Luvussa 6 pohditaan, miten politiikkojen välille rakennetaan viestintäsilta: miten molemmat voisivat hyötyä toisen vahvoista käytännöistä ja muuttaa toimintaa heikommilla alueilla.

2. Tutkimus – lähtökohdat, aineisto ja havainnot

Tutkimuksessa tarkastellaan liikunnan ja urheilun kysymysten mediajulkisuutta 2000-luvulla sellaisena kuin se näyttäytyy huippu-urheilun ulkopuolella. Seuraavassa esitellään lyhyesti aineisto ja sen käsittelytavat keskeisine käsitteineen.

Tutkimuksen aineisto koostuu sanoma- ja aikakauslehdistä kerätyistä, liikuntaa ja/tai urheilua käsittelevistä jutuista vuosilta 2000–15. Liikunta & Tiede -lehteä sekä liikunta- ja lajilehtiä on käsitelty kokonaisuuksina. Juttuja kertyi kaikkiaan 2311 kpl.

- **Sanomalehdet:** Helsingin Sanomat, Iltalehti, Aamulehti, Lapin Kansa, Turun Sanomat
- **Aikakauslehdet:** Apu, Anna, ET, Suomen Kuvalehti, Meidän perhe
- **Liikunta- ja lajilehdet:** Urheilusanomat, Juoksija-lehti, KuntoPlus, Hyvä Terveys, Me Naiset Sport
- **Populaaritieteellinen lehti** Liikunta & Tiede
- **Sosiaalisen median** osalta analysoitiin liikuntayksikön keräämää some-aineistoa vuosilta 2010–13 sekä kerättiin tietoa erilaisten somepalvelujen käytöstä liikuntakentällä (fb, twitter).
- **Lisäksi seurattiin keskeisten toimijoiden verkkosivuja.**

Aineiston analyysin tarkoitus on tuottaa tiivis empiirinen kuvaus liikunnan ja urheilun mediajulkisuuden teemoista, toimijoista ja puhetavoista. Lähestymistapa on aineistolähtöinen: mediatekstit on käyty läpi ja luokiteltu aineiston perusteella muodostettuihin **teema- ja toimijakategorioihin**. Teemojen analyysillä selvitetään, minkälaiset aiheet nousevat urheilun ja liikunnan julkisuuden agendalle. Toimija-analyysi havainnollistaa, ketkä pääsevät (toimittajan lisäksi) julkisuudessa määrittelemään liikunnan ja urheilun puheenaiheita ja näkökulmia.

Puhetapojen analyysi syventää ymmärrystä siitä, millä tavoin aiheista keskustellaan. Puhetavoista on erotettu **toteava/inventoiva** sekä **kriittinen** puhetapa. Erotteleva tekijä puhetapojen välillä on niiden kantaottavuus: kriittinen puhetapa on lähtökohtaisesti ongelmakeskeinen, ja teksti ottaa kantaa käsillä olevaan aiheeseen. Vaihtoehtoiset näkökulmat asetetaan järjestykseen vetoamalla esimerkiksi vakiintuneisiin tapoihin ja tottumuksiin, järkeen, kokemukseen tai muuhun vastaavaan. Inventoiva puhetapa on journalismin perusmuoto: se tekee selväksi käsiteltyjen asioiden kiistanalaisuuden ja tuo tiettäväksi erilaisia näkökulmia ottamatta kuitenkaan kantaa itse asioihin.

Ennen havaintojen esilletuomista täytyy vielä muistuttaa, että mediajulkisuus ei ole yksi, yhtenäinen kokonaisuus: eri medioilla on omat toimintatapansa, jotka näkyvät niiden teemoissa, puhetavoissa ja toimijoissa. Tulkinallisista syistä mediajulkisuus on tarpeen mukaan jaettu kolmeen toisistaan eroavaan kokonaisuuteen: **valtakunnalliseen ajankohtaisjulkisuuteen** (HS, Apu, Suomen Kuvalehti), **alueelliseen ajankohtaisjulkisuuteen** (maakuntalehdet) sekä **elämäntapajulkisuuteen** (aikakauslehdet, liikunta- ja lajilehdet).

Mediajulkisuuden tulkitsemiseksi on toisinaan tehty myös analyttinen erottelu lajityypeittäin. Tällöin on erotettu toisistaan uutiset (pikku-uutiset, reportaasit) ja mielipiteelliset tekstit (pääkirjoitukset, kolumnit, kommentit, yliöt, yleisönosastokirjoitukset). Tutkimuksessa on haettu vastausta sekä liikunnan ja urheilun mediasisältöjä että julkisuutta koskeviin kysymyksiin. Mediasisältöjen osalta on kysytty:

- **Mitä ja miten urheilusta ja liikunnasta valtavirtaisessa mediassa puhutaan?**
- **Miten liikunnan ja urheilun julkisuus on muuttunut 2000-luvulla?**
- **Millaisia muutoksia on odotettavissa? Miksi?**

Julkisuuteen (yhteiseksi tekemiseen, kansalaisten kiinnittämiseen ja päätöksenteon legitimitetin vahvistamiseen) liittyviä kysymyksiä ovat:

- **Missä liikunnan ja urheilun julkiset keskustelut käydään?**
- **Millaisia sisä- ja ulkopiirejä muodostuu?**

Tutkimuksessa mediasisältöjä on tarkasteltu julkisuusteorian näkökulmasta. Teorian takana on saksalainen filosofi Jürgen Habermas, joka ymmärtää julkisuuden samaan aikaan yhteiskunnan poliittisen organisoitumisen periaatteena ja yhteiskunnallisen elämän alueena, jossa merkittäviä keskusteluja käydään ja jossa julkinen mielipide muodostuu. Julkisuuden kautta kansalaiset voivat toteuttaa kriittistä tehtäväänsä yhteiskunnan kehityksen ohjaamisessa. Julkisuus oli Habermasin mukaan ihanteellisinta tasa-arvoisena ja kasvokkaisena: aikoinaan julkisuuden tarkoituksena oli alistaa asioita julkiselle järjenkäytölle ja poliittiset päätökset julkisen mielipiteen – siis ihmisten – tarkastettaviksi. Nykyisin julkisuus palvelee usein ainoastaan eturyhmien salailupolitiikkaa ja kabinettikeskusteluja, joissa järkeilyt järkeillään salaa ja julkisuuteen tuodaan vain lopputulemat (ks. Habermas 1985).

Julkisuus toteutuu nyky-yhteiskunnassa pääosin mediavälitteisesti, mutta toki muitakin julkisuuden muotoja on olemassa. Asiajulkisuutta kannattelee journalismi, mutta myös enenevässä määrin sosiaalinen media ja muut median lajityypit. Joka tapauksessa media on merkittävä: asiat, joilla ei ole julkista kuvaa ja paikkaa mediajulkisuuden keskusteluissa, menettävät pian potentiaalinsa myös ihmisten mielissä.

Julkisuuden keskusteluilla on vaikutuksensa myös päätöksentekoon: ne vaikuttavat osaltaan siihen, minkälaisista asioista ylipäätään päädytään päätöksiä tekemään ja minkälaisiin perusteluihin päätökset nojataan. Myöskään kansalaisten ei voi olettaa ottavan omikseen liikuntakentän näkemyksiä, mikäli ne eivät aktiivisesti kierrä julkisessa keskustelussa – siis muutoinkin kuin suositusten esittämisen ja kampanjoinnin muodossa (Fortunato 2008, Eagemann 2008, Scheufele & Tewksbury 2007, McCombs & Shaw 1972, Noelle-Neumann 1977).

2.1. Kestoaiheita, nousevia teemoja ja katoavia otsikoita

Liikuntaa ja urheilua koskevien juttujen kokonaismäärä on noussut tasaisesti tarkasteluajanjaksoilla 2000–2015. Temaattisesti mediajulkisuudessa tilaa saavat:

- **Urheilun suurtahtumat** (olympialaiset ja eri lajien MM-kisat)
- **Liikuntarahojen jako** (liikuntapaikkarakentaminen ja seuratuksi)
- **Liikuntajärjestöt ja seuratoiminta**
- **Liikunnan ja urheilun arvokysymykset** (syrjäytymisen ehkäisy, maahanmuuttajien kotouttaminen jne.)
- **Liikunta ja terveys**

Teemoista vakiintuneimpia, julkisuudessa säännöllisesti seurattuja, ovat urheilun suurtahtumat ja liikuntarahojen jakaminen. Suurtahtumien osalta juttujen määrä on suoraan verrannollinen tapahtuma-ajankohtaan: juttujen määrä kohoaa suurtahtumien edellä, saavuttaa huippunsa niiden aikana ja loppuu, kun viimeinen kilpailu on käyty. Rahanjakokysymyksiä käsitellään valtionavustusten myöntämisten ja isojen liikuntapaikkarakentamishankkeiden yhteydessä.

Näiden tasaisesti toistuvien kestoaiheiden rinnalta löytyy aiheita, jotka esiintyvät julkisuudessa silloin tällöin. Tällaisia tasaisen niukasti esiin nousevia aiheita ovat liikuntajärjestöt ja seuratoiminta sekä liikunnan ja urheilun periaatteelliset arvokeskustelut.

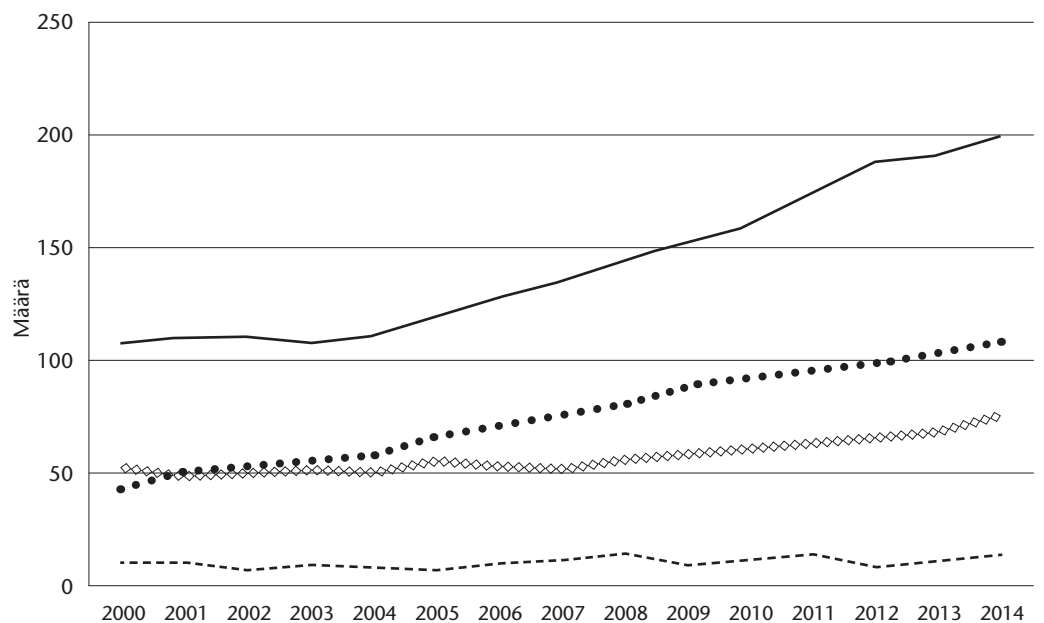
Terveyttä ja liikuntaa käsittelevien juttujen määrä on puolestaan noussut huikeasti etenkin 2010-luvulla. Tähän aihealueeseen on sisällytetty monin eri hakusanoin löydetty jutut, joissa käsitellään kuntoliikuntaa, terveysliikuntaa, liikkumattomuutta ja istumisen vaarallisuutta. Terveyden ja liikunnan yhdistelmän räjähdysmäisesti noussut julkisuus on keskeinen havainto, jonka seurauksista keskustellaan tarkemmin luvussa 3 (Paljouden potentiaali). Teemojen esiintyvyyden kehitys aikajanalla on kuvattu kuviossa 1.

Liikuntajuttujen kokonaismäärä on kasvanut 2000-luvulla. Eniten on kasvanut liikunnallista elämäntapaa, terveysliikuntaa ja liikuntasuosituksia käsittelevien juttujen määrä. Lisäksi liikunnan rahanjakoa ja liikuntahankkeita käsittelevät kirjoitukset ovat määrällisesti lisääntyneet. Sen sijaan muiden teemojen julkisuus on määrällisesti kaventunut.

Myös juttujen keskimääräinen koko on vuosien saatossa pienentynyt. Sanomalehden keskimääräinen juttupituus on lyhentynyt 1700 merkistä 1300 merkkiin tarkastelujakson alkupäässä ja oletettavaa on, että 2000-luvun puolivälin jälkeen samansuuntainen kehitys on jatkunut.

Tabloidikokoon siirtyminen on merkinnyt sisältöjen tehostamista esimerkiksi kerrontatekniikkaa tiivistämällä ja muita lukemista helpottavia elementtejä lisäämällä. Visuaalinen miellyttävyys on noussut uudeksi kriteeriksi – tavoitellaan helppokäyttöistä ja kompaktia lehteä.

Juttujen tärkeys on uudella tavalla sidottu juttujen pituuteen – tärkeinä pidetyille jutuille annetaan enemmän tilaa, ja jako pitkien ja lyhyiden juttujen välillä on entistä selvempi. Todella pitkiä juttuja – yhtä pitkiä kuin 1980- ja 1990-luvuilla – julkaistaan vielä, mutta paljon vähemmän. Pikku-uutisia, yhden ja kahden palstan juttuja sen sijaan julkaistaan paljon enemmän. Etenkin talous- ja rahanjakoutiset ovat lyhentyneet.

Kuvio 1. Liikuntaa ja urheilua koskevien juttujen määrä (kehityslinjat) valitussa aineistossa vuosina 2000–14. Kuvio on suuntaa-antava.

Liikunta- ja urheilujutut yhteensä —————
 Liikunta ja terveys ●●●●●●●●
 Liikuntarahojen jako, liikuntahankkeet ◇◇◇◇◇◇◇◇
 Muut - - - - -

Kun juttujen tärkeydestä päättävät välillisesti lukijat, ei liikuntahallinnon aiheilla ole useinkaan mahdollisuuksia tulla kovin moninäkökulmaisesti käsitellyiksi. Sen sijaan liikunnallista elämäntapaa etenkin lasten ja nuorten liikkumisen näkökulmasta käsittelevät jutut voivat olla hyvinkin laajoja. Keskeistä on, että monet käynnissä olevat kehitykset median sisällöntuotannossa vaikuttavat liikuntapolitiikan ja -hallinnon näkökulmasta samaan suuntaan. Keskeinen johtopäätös on, että tarvitaan suunnanmuutosta nimenomaan viestintästrategiassa.

Myös kirjoitusten genreissä ja kirjoittajissa on tapahtunut iso muutos. Siinä, missä aikaisemmin myös toimittajat kirjoittivat laajoja näkemyksellisiä juttuja, niitä kirjoittavat nykyään kentän toimijat. Journalismin panos on koko ajan pienemmissä uutisjutuissa ja silloin tällöin julkaistavissa laajoissa katsauksissa. Mieli-piteellisten juttujen valikointi on toki toimitusten työtä, mutta esimerkiksi Helsingin Sanomien mielipidesivulla voi yksi toimija julkaista vain kerran kuukaudessa, ja vieraskynäkirjoitukset edellyttävät tietynlaista yhteiskunnallista positiota ja niissäkin aiheet saturoituvat aika pian. Osa kirjoituksista myös tilataan. Varsinaista vuorojärjestyksessä etenevää keskustelua syntyy perin harvoin.

Vaikka liikuntaväen ääni kuuluu puhtaimmillaan juuri itse tuotetuissa mielipidekirjoituksissa, niiden määrä jää väistämättä vähäiseksi. Voikin sanoa, että on olemassa myös rakenteellisia esteitä kansalais- ja toimijavetoiselle keskustelulle. Siksi journalismin panos olisi tärkeä – niin isoina, taustoittavina kirjoituksina kuin kommentteina ja kolumneina.

2.2. Toimittajan ehdoilla

Mediajulkisuuden toimijoita ovat ne tahot, jotka on tekstin sisällä asetettu kiistelemään, keskustelemaan, kamppailemaan ja määrittelemään joitain asioita. Toimijalla on siis tekstissä aktiivinen rooli: hänen osallistumisensa tuo jonkin näkökulman käsillä olevaan asiaan ja vaikuttaa osaltaan siihen, minkälaiseksi ymmärrys itse asiasta muodostuu.

Journalistisissa teksteissä ensisijainen toimija on toimittaja, joka asettaa jutulle näkökulman ja tulkintakehyksen ja valikoi keskustelijoiksi asian kannalta olennaisten toimijoiden joukon. Valinnoillaan toimittaja esimerkiksi asettelee juttuun valikoidut toimijat hierarkkisiin asemiin tai rakentaa vastakkainasetteluja toimijoiden välille. Toimijoiden tehtävä tekstissä voi olla esimerkiksi vahvistaa toimittajan näkemystä tai osoittaa käsillä olevan asian kiistanalaisuus. Toimija-analyysi antaa osviittaa siitä, kenen määrittelemästä liikunnasta ja urheilusta mediajulkisuudessa on kyse.

Liikuntakentän toimijoiden joukko on aineiston perusteella varsin kapea ja ohut. Leimallista liikunnan ja urheilun julkisuudelle on sen koostuminen pikku-uutisista, joista toimijat on häivytetty. Silloin kun toimijoita jutuissa esiintyy, äänen saavat tavallisimmin poliitikot, asian-tuntijat ja tutkijat.

Merkille pantavaa on, että liikuntakentälle keskeisten järjestötoimijoiden ääni ei julkisuudessa juuri kuulu. Järjestötoimijoiden rooli julkisuudessa onkin kohtalaisen kiinnostava: lajiliittojen ja isojen järjestöjen johtoportaan merkitys liikuntakentän toimijoina korostaa se tapa, joilla heidän nimensä listataan liikuntakentän (esim. Valo) nimityskeskustelujen yhteydessä kirjoitetuissa journalistisissa teksteissä. Pelkkä listaus nimityskeskustelujen yhteydessä ei tee heistä kuitenkaan toimijoita tekstien sisällä.

2.3. Inventoiva puhetapa voittanut kriittisen

Myös journalismin puhetavoissa on huikeita eroja medioiden, genrejen ja aiheiden kesken. Puhetavalla viittaamme siihen tapaan, jolla journalismin oma kertojaääni toimii. Koodasimme kaikki analysoidut jutut puhettavan mukaan neljään eri kategoriaan:

- **Toteava puhetapa** tarkoittaa puheenpartta, jossa lähdetään siitä, että sanottu on totta tai edustaa valtavirtaista tulkintatapaa ja kaikki ovat tästä yhtä mieltä. On kiinnostavaa katsoa, mitä toimitusten mielestä on mahdollista todeta.
- **Inventoiva puhetapa** viittaa aiheen arvioimiseen yhtäältä–toisaalta-malliin. Tällöin varsinaiset valinnat jätetään lukijalle.
- **Kriittinen puhetapa** osoittaa puutteita, perustelee ja haastaa. Se eroaa inventoinnista ja toteamisesta juuri siinä, että sanottu on perusteltava: toimittaja joutuu paljastamaan karvansa ja ottamaan kantaa edes jossakin mittakaavassa. Sanottu ei ole niin itsestään selvästi etusijalle asettuvan luennan mukaista, että sen voisi jättää kokonaan vaille perusteluja.
- **Uutta avaava puhetapa** edustaa vastaavaa, mutta toimii positiivisesti heikkouksien osoittamisen sijasta. Argumentit etsitään siis eri tavalla arvoista, emootioista ja tulkinnoista, eräänlaisesta pitäisi-puheesta siinä missä kriittinen puhetapa edellyttää järkeilyä ja siihen perustuvaa valintaa olemassa olevista mahdollisuuksista. Uutta avaava kriittinen puhetapa tulee määritelleeksi arvoja ja ihanteita.

Vaikka journalismin useimmiten puhuu todeten tai inventoiden, kuuluu sen tehtävään ”valtaapitävien vahtikoirona” myös kriittisyys ja kyseenalaistaminen. Kriittisempien puheenparsien paikka löytyy useimmiten mielipiteellisistä genreistä, mutta myös uutismateriaalista. On kiinnostavaa nähdä ensinnäkin se, mistä aiheista puhutaan kriittisesti, toiseksi se mihin kritiikki kohdistuu ja kolmanneksi onko kritiikissä tässä mielessä tapahtunut muutoksia.

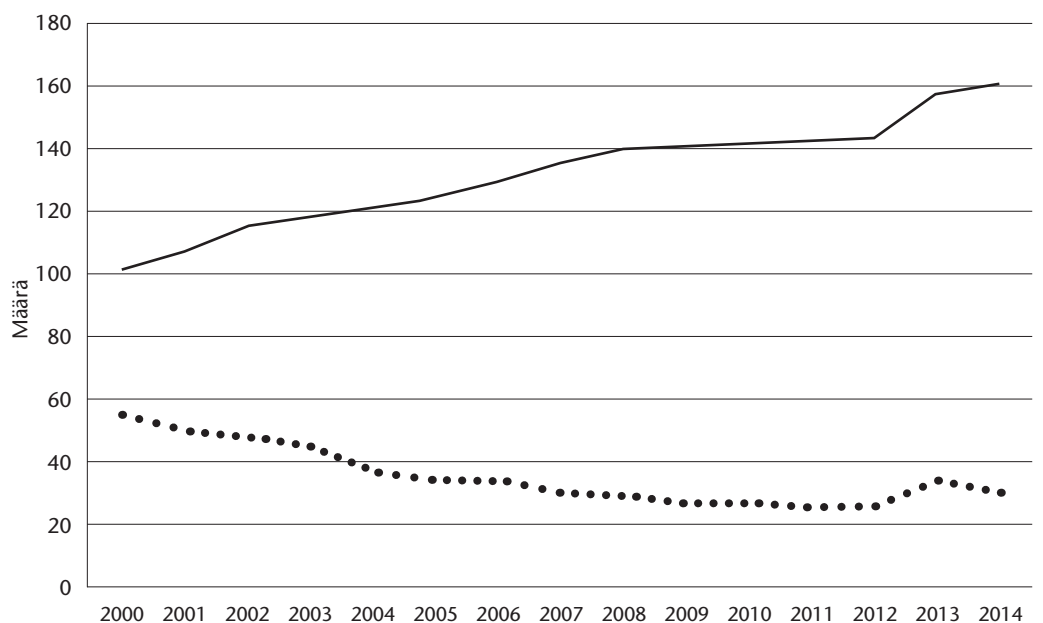
Puhetavat saavat vielä erilaiset ulottuvuutensa eri medioissa, mutta silti neljä kategoriaa kerrottavat jotakin siitä, miten urheilun ja liikunnan yhteiskunnallisista ulottuvuuksista on 2000-luvun Suomessa ylipäättään mahdollista puhua. Puhetavoista päällimmäisiksi nousevat toteava ja inventoiva puhetapa. Toteavuus liittyy lyhyisiin uutisjuttuihin, joissa tiedottavaan sävyyn kerrotaan, miten asia on tai mitä on päätetty. (Kuvio 2)

Julkisuudessa on käynnissä kaksi yhtäaikaista kehitystrendiä, jotka vaikuttavat puhetapoihin samansuuntaisesti. Ensinnäkin juttujen keskinäiset suhteet muuttuvat: mielipiteelliset jutut vähenevät suhteessa uutisjuttuihin. Tämä kasvattaa omalta osaltaan inventoivan puhettavan suhteellista osuutta. Samaan aikaan mielipiteellisten juttutyyppeiden puhetapa on muuttumassa kantaaottavasta yhä inventoivammaksi. Havainnot eivät koske ainoastaan liikunnan ja urheilun julkisuutta, vaan journalismia ylipäättään (ks. Ahva 2010, Heikkilä et al. 2012, Heikkilä & Valtonen 2009).

Esimerkiksi liikuntalain uudistamiseen liittyneet jutut olivat tyypillisesti luonteeltaan toteavia:

Liikuntaneuvostoon on tulossa käsiteltäväksi isoja asioita, kuten uusi liikuntalaki ja järjestävustukset. (...) Liikuntalaki on hallinnollinen puitelaki, jolla säädetään valtion ja kuntien tehtävistä liikunnan edistämiseksi sekä liikuntatoimintaan myönnettävien valtionapujen perusteista ja rahoituspohjasta. (HS 11.10.2012)

Yleensä kysymys on jo tehdyistä päätöksistä tai tapahtuneista asioista, joilla ei liiemmin kannata spekuloida. Tällaisissa jutuissa tulkinnan mahdollisuus ei avaudu lukijalle kovinkaan helposti – toki jutun ensisijainen näkökulma on mahdollista kiistää, mutta yleensä se edellyttää jonkinlaista ennakkoymmärrystä uutisen sisällöstä.

Kuvio 2. Liikunta- ja urheiluaiheisten juttujen puhetaipojen yleisyyden kehitys aineiston perusteella ajalla 2000–14.

Toteava tai inventoiva
Kriittinen

Inventoiva puhetapa avaa lukijalle useampia tulkinnan mahdollisuuksia ottamatta itse kantaa sisältöön. Näkökulmien inventointiin ei liikuntalain osalta koskaan varsinaisesti päästy – siis erilaisiin julkisiin ehdotuksiin siitä, millaiseksi liikuntalaki tulisi uudistaa ja kuka näin ajattelee ja miksi.

Sen sijaan liikuntalaista käytiin inventoivaa keskustelua vuonna 2006, jolloin lakia myös yritettiin (tuloksetta) uudistaa:

”Surkea suoritus”, Laitinen arvioi ministeri Mannisen ja kumppaneiden työtä. ”Liikunta on osa kunnan peruspalvelua. Se on saatava mukaan lakiin”, Laitinen vaati. Yli miljoonan jäsenen järjestön puheenjohtaja ehdotti puolileikillään lakkoa vaatimuksen vauhdittamiseksi.

Opetusministeriön yllijohtaja Riitta Kaivosoja vakuutteli, että liikunta on huomioitu esitykseen tehdyissä korjauksissa. Hänkään ei ollut asiasta täysin varma, kun tuore paksu lakiesitys oli jäänyt Helsinkiin.

Poliittisten kammareiden pelistä hyvin perillä oleva Työväen Urheiluliiton pääsihteeri Esko Ranto oli Kaivosoja kanssa samoilla linjoilla. Hänen mielestään vielä ei ole lakon paikka. ”Olen mielelläni väärässä, jos totuus on toisenlainen”, Laitinen vastasi. (HS 7.9.2006)

Tämä journalismille tyypillinen puhetapa hallitsee perinteisesti ajankohtaisjournalismia ja uutisia: toimittajan tehtävänä on osoittaa, että yhteiskunnan eri ääniä on kuultu. Muutosta on tapahtunut siinä, asetetaanko äänet jollakin perustella (tärkeys)järjestykseen vai esitelläänkö ne ainoastaan. Ensimmäisessä kyse on jo kriittisestä puhetavasta. Silloin toimittaja ottaa järjestyksen asettelulla kantaa asiantiloihin.

Liikuntalaista käydyin keskustelun osalta voi sanoa, että kun toimittaja käyttää lakia vaatimusten esittämiseen, on kysymys kriittisestä kannanotosta. Esimerkiksi:

Kun liikuntalaki velvoittaa kuntia hoitamaan kansalaisille liikuntapaikat, olisi suuria joukkoja kokoavalla ulkoilulla oltava erityisasema kuntien liikuntapolitiikassa. (HS 24.1.2001)

Etenkin liikuntahallinnon kysymyksissä inventointi on lähestulkoon korvannut kriittisen puhetavan valtakunnallisessa julkisuudessa. Kriittisen puhetavan katoaminen on julkisen keskustelun kannalta kohtalokasta ja näkyy paitsi puhetapojen muutoksena myös aiheiden tasolla: arvo- ja politiikkavetoiset aiheet ovat lähes kadonneet julkisuudesta.

Puhuttelulla viittaamme siihen, miten lukija tekstissä asemoidaan. Onko kyseessä, joku jota paremmin toimitus tietää, vai joku, joka asettuu edes hetkittäin samalle tasolle? Puhutteluaanko yleisöä vai kansalaista? Jälkimmäisessä tapauksessa on mahdollista haastaa, kyseenalaistaa ja kannustaa, ensimmäisessä vain tiedottaa, todeta ja valistaa – vaikka kuinka tuttavallisesti sen tekisinkin.

Puhetavat ja puhuttelut esiintyvät harvoin puhtaina. Ne vaihtelevat, vuorottelevat ja tukevat toisiaan tekstissä monin tavoin. Esimerkiksi kaikkien tunnustaman ja tunnistaman toteavan puhetavan rinnalla voi hyvin esitellä toisenlaisen näkökulman uutta avaavan puhetavan kautta. Tällöin toteavan puhetavan herättämää **etusijalle asettuvaa luentaa** ei missään mielessä kyseenalaisteta: toimittajan avittamana juttuun kirjoitettu, yhteisesti jaettu tulkinta säilyy vahvimpana uudesta näkökulmasta huolimatta. Saattaa käydä jopa niin, että uutta avaava, tuore näkökulma asettuu heppoiseen asemaan ja mitä todennäköisimmin se päättyy tekstin kanssa kommunikoidun lukijan mielestä vahvistamaan normaalia.

”Etusijalle asettava luenta” rakentaa ilmeisintä näkökulmaa

Esimerkkinä etusijalle asettuvasta luennasta toimii Helsingin sanomien kotimaan osastolla 14.10.2013 ilmestynyt juttu, joka oli otsikoitu: *”Suomalaiset nousevat ylös tuoleista. Turkulaiset kakkosluokkalaiset siirsivät pulpetit sivuun ja hyppäsivät pystyyn ja jumppamatoille.”* Toimittaja avaa jutun näkökulman kirjoittamalla: *”Istumista halutaan vähentää kouluissa ja työpaikoilla. Tämän uskotaan edistävän paitsi terveyttä myös oppimistuloksia ja koulurauhaa. Työpaikoilla se voi vähentää sairauspoissaoloja.”* Näkökulmansa tueksi toimittaja on nostanut juttuun sitaatteja turkulaiskoulun oppilaalta, kakkosluokkien opettajilta, OAJ:n erityisasiantuntijalta, Helsingin yliopiston opintoasioiden päälliköltä, Vanhempainliiton toiminnanjohtajalta ja Työterveysliiton ylilääkäriltä.

Etusijalle asettava luenta olettaa, että istuminen on epäterveellistä ja sen vähentäminen edistää oppimistuloksia ja työrauhaa. Toimittajan kirjoittama etusijalle asettava luenta saa ainoastaan hienoista kritiikkiä Elinkeinoelämän keskusliiton asiantuntijalääkäriltä, joka kommentoi: *”En uskalla sanoa, että se (=työskentelyasennon vaihtelu esimerkiksi säädettävien työpöytien avulla) vaikuttaisi työurien pidentämiseen. Mutta tuki- ja liikuntaelinvaivat ovat niin tyypillinen sairauspoissaolojen syy, ja ne rasittavat myös työhyvinvointia, että niiden vähenemisellä olisi merkittäviä säästöjä saatavissa.”* Kommentti ei varsinaisesti vedä mattoa toimittajan näkökulman alta, vaan esittää pikemminkin pienen varauksen näkökulmaan. Muiden kommenttien vahvistama, yhteisesti jaettu näkökulma säilyy tästä huolimatta selkeästi vahvimpana.

Mielipiteellisten kirjoitusten puhetavoissakin on tapahtunut merkittävä muutos. Kansalaiset ja liikuntatoimijat kirjoittavat yhä näkemyksellisiä juttuja ja liikuntatutkijat aremmin kannattavia katsauksia. Toimittajat sen sijaan ovat – ehkäpä juuri viihteellistymisen megatrendin painon alla – siirtyneet mielipiteellisemmässäkin genreissä ennen vain uutisiin kuuluvaan inventoivaan puhetapaan.

Lajityypeillä on perinteisesti ollut vuorovaikutuksellinen tavoitteensa. Karkeasti määriteltynä mielipidejuttujen tarkoitus on herättää lukijassa ajatuksia ja keskusteluja, kun taas uutinen hoitaa ensisijaisesti tiedonvälityksen ja informoinnin tehtävää. Tästä näkökulmasta lajityyppien samankaltaistumisen voi nähdä merkittävänä muutoksena: uutistyyliin kirjoitetut mielipidekirjoitukset eivät ole omiaan herättämään lukijan ajatuksia tai keskusteluja. Uutismaisuus ja toteavuus vähentävät kansalaisten reaktioita.

Journalismin kielen muuttumisesta populaarimmaksi ja viihteellisemmäksi kielii asiasisällön paketoiminen lukijaa kannustavaan muotoon. Elämäntapajulkisuus hyödyntää kannustavaa ja emotinaalista puhetapa terveys- ja liikuntajutuissaan, mutta ei puhetapa aivan vieras ole ajankohtaisjulkisuudessaan. Toteavan ja inventoivan puhetavan rinnalle on noussut uutta avaava puhetapa. Kokemus- ja tavisnäkökulmat ovat rakentumassa elimelliseksi osaksi lukijoita terveysliikunnan arvoihin ja normeihin kiinnittävää puhuttelua.

2.4. Some kierrättää ja vahvistaa, mutta tuoko se uutta?

Sosiaalinen media on vakiinnuttanut paikkansa myös liikunnan ja urheilun julkisuuden areenana. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että liikuntahallinto, keskeiset tutkimusinstituutit ja -laitokset sekä urheilujärjestöt ovat avanneet omia facebook-tiliään, joilla kierrätetään sekä omaan toimintaan että satunnaisesti myös omaan toimialaan liittyviä postauksia ja linkkejä. Vuorovaikutus instituuttien facebook-sivuilla on varsin vähäistä: se koostuu yleensä muutamista tykkäyksistä ja vielä harvalukuisemmista kommentteista per postaus. Hallinnon ja instituuttien facebook-sivut ovat taustatahojensa näköisiä: puhetavoissa kertaantuu valistava ja informoiva sävy, joka ei ole omiaan avaamaan keskusteluja. Facebook-tilin avaaminen ei vielä tarkoita sen vuorovaikutuksellisen ja keskusteluja avaavan potentiaalisen täysimittaisen hyödyntämistä.

Liikunnan populaarijulkisuuden facebook-tilit muistuttavat niin ikään taustatahojaan: verkossa jaetaan laihdutus- ja kroppa kesänkuntoon -vinkkejä, kannustetaan kokeilemaan uusia lajeja ja testaamaan uusia tuotteita. Kaupallisten toimijoiden postaukset keräävät melko runsaasti tykkäyksiä ja juttuja jaetaan, muttei niitäkään voi ylenpalttisesti vuorovaikutuksesta kiittää. Aktiivivimmat yhteisöt löytyvät jonkin lajin tai harrastuksen ympärille kokoontuneista vapaamuotoisista porukoista (esim relaa.com).

Twitter ja Instagram ovat niin ikään hyödynnettyjä foorumeita etenkin huippu-urheilun julkisuudessa. Urheilutoimittajat ovat suhteellisen aktiivisia twitter-viestijöitä, ja sähköiset viestit ja esteettiset kuvat urheilun areenoilta valtaavat nopeasti sosiaalisen median verkostot urheilutahtumien yhteydessä.

Liikuntahallinnossa ja liikuntajärjestöissä näiden palvelujen käyttö hakee vasta uomiaan; twitter-tili löytyy kyllä esimerkiksi liikuntapäätäjiltä ja kattojärjestöjen johtajilta, mutta sen käyttö on varsin vähäistä. Urheilun tiimoilta seuratuimpia, jaetuimpia ja tykkäyksiä ovat huippu-urheilijoiden tilit. Sosiaalisen median käytännöt noudattelevat ja tukevat siis monin tavoin perinteisen median sisältöjä, hierarkioita ja keskusteluja pienellä vuorovaikutteisella tvistillä.

Liikuntakentälläkin on havahduttu alati lisääntyvään ja eri medioihin tehokkaasti levittyvään julkisuuteen. Mediajulkisuuden runsaudenpula on asia, jonka kanssa kaikki organisaatiot kamppailevat. Liikunnan ja urheilun keskeiset organisaatiot hallinnosta vapaaehtoisen seuratoiminnan

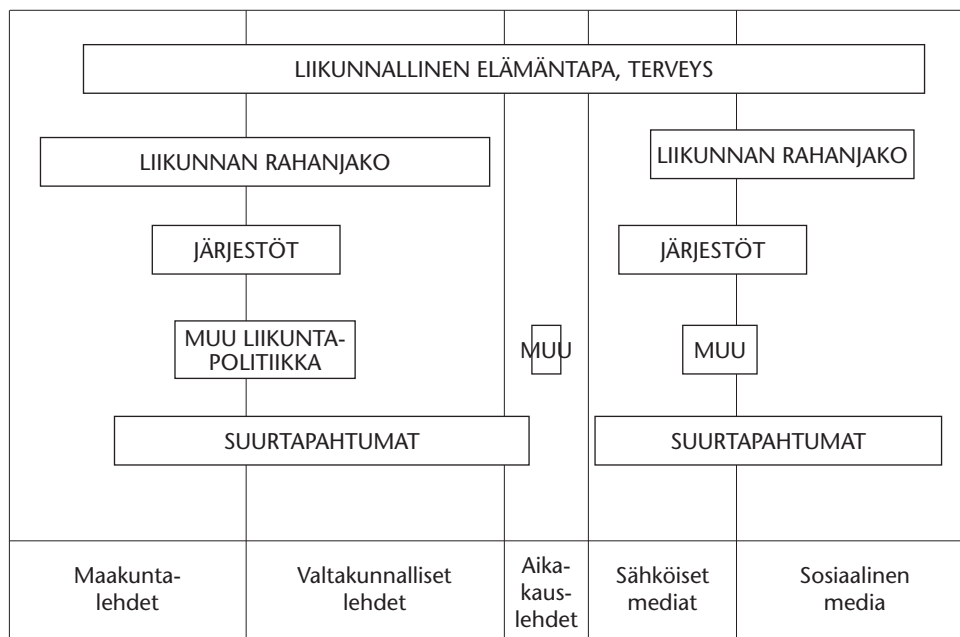
mintaan ja tutkimus- ja kehittämishankkeisiin ovat kiinnostuneita ainakin itseään koskevasta mediajulkisuudesta. Niinpä julkisuutta seurataan erilaisin hakusanoin.

Liikunta-aiheisten teemojen esiintyvyys poikkeaa eri medioissa. Ainoastaan terveystieteiden ja liikunnalliseen elämäntapaan keskittyvät jutut yltyvät niin valtakunnallisiin, maakunnallisiin ja aikakauslehtiin sekä sähköisiin medioihin ja someen (kuvio 3).

Temaattisesti tarkasteltuna liikunnan ja urheilun aiheiden esiintymisessä on huomattavia mediakohtaisia eroja. Kuvio 3 havainnollistaa, miten ainoastaan terveystieteiden ja liikunnalliseen elämäntapaan keskittyvät jutut leikkaavat koko mediakentän. Nämä teemat yltyvät laealti valtakunnallisiin ja maakunnallisiin sanomalehtiin, aikakauslehtiin sekä sähköisiin medioihin ja sosiaaliseen mediaan. Muiden teemojen osalta julkisuus hajoaa erilaisin painotuksin eri medioihin.

Liikunnallisen elämäntavan rinnalla julkisuudesta erottuu kaksi isoa teemaa, urheilun suur- tapahtumat ja liikunnan rahanjako. Näiden teemojen osalta julkisuus on kuitenkin varsin jakautunutta. Suur- tapahtumia seurataan etenkin valtakunnallisissa sanomalehdissä, maakuntalehdissä ja sähköisessä mediassa. Perinteisen median nostamia huippuhetkiä, visuaalisia sisältöjä ja joskus myös arvokeskusteluja kierrätetään vilkkaasti sosiaalisessa mediassa. Teemana suur- tapahtumat ei varsinaisesti kiinnosta aikakauslehtiä, jotka kääntävät aiheen omien esitystapojensa kielelle eli käsittelevät urheilukilpailuja esimerkiksi muoti- ja henkilöjuttujen muodossa.

Liikunnan rahanjakoon (seuratuet ja liikuntapaikat) liittyviä kysymyksiä käsiteltäessä julkisuuden foorumit kapenevat entisestään. Teemasta kirjoitetaan ensisijaisesti valtakunnallisissa ja maakunnallisissa sanomalehdissä. Raportoivien uutisjuttujen rinnalla lehtien mielipidesivuilla saatetaan käydä rahanjakoon liittyviä keskusteluja. Sähköinen mediakin tarttuu toisinaan ainakin isoimpiin rakennushankkeisiin (esimerkiksi Olympiastadionin perusparannus tai jokin laajamittainen alueellinen hanke). Etenkin isojen rakennushankkeiden ympärille saattaa kehkeytyä keskusteluja myös sosiaalisen median verkostoissa. Aikakauslehdille rahan- jakoteema on vieras.

Kuvio 3. Liikuntateemojen esiintyminen aineiston valituissa medioissa.

Kuvio 3 havainnollistaa myös sen, miten vähäiselle huomiolle ja kapealle julkisuusalueelle esimerkiksi urheilun ja liikunnan järjestöasiat jäävät. Vieläkin niukempaa ja sattumanvaraisempaa julkisuus on ”muun liikuntapolitiikan” teemojen kohdalla. Mistä tahansa mediasta saattaa silloin tällöin löytyä juttu, joka käsittelee vaikkapa liikunnan rahanjaon arvovalintoja yhteiskunnallisesta näkökulmasta (esimerkiksi rahanjaon sukupuolivaikutuksia, alueellisen tasa-arvon toteutumista tai huippu-urheilulle myönnetyn rahan ja saavutettujen arvokisamitalien välistä epäsuhtaa). Yksittäinen aikakauslehti saattaa joskus käsitellä syvällisestikin jotain liikuntapolitiikkaa teemaa. Tyypillistä on tällaisten juttujen kertaluonteisuus. Arvokeskusteluja ei käydä säännöllisesti esimerkiksi hallitusohjelmien hyväksymisen tai muun linjanvedon yhteydessä.

Olemme tämän ja edellisen – tiedon hyödynnettävyyttä koskevan – hankkeemme yhteydessä keskustelleet liikuntakentän toimijoiden kanssa mediaseurannasta ja sen haasteista yhä kasvavan ja laajenevan julkisuuden keskellä. Organisaatioiden sisältä ei löydy resursseja hakea omaa organisaatiota tai organisaation toimialaa koskevaa julkista keskustelua, niinpä mediaseuranta on yhä useammin ulkoistettu. Ulkoistetut mediaseurantapalvelut tuottavat paljon materiaalia, mutta vasta raakadatan muodossa. Runsas mediaosumatulva edellyttäisi jatkotyöstämistä, jolle ei ole vielä ole osoitettu organisaatioissa riittävästi resursseja.

Ulkoistettu mediaseuranta, jonka sisältöjä ja olennaisuutta ei ehditä pohtia, johtaa itse asiassa ongelmien kehään. Mediaseuranta toimii organisaation määrittelemän hakusanoin. Yleisillä hakusanoilla (liikunta, urheilu) mediaosumia löytyy valtavasti, kun taas spesifimmät hakusanat (liikuntapolitiikka, liikuntahallinto) eivät tuota juuri lainkaan tuloksia. Hakusanoja tulisi olla mahdollista työstää jo tehdyn mediaseurannan perusteella (kuten esimerkiksi Palloliiton ”palloliitto”- ja p*lluliitto -hakusanojen kohdalla on tehty.)

Tässä tutkimuksessa mennään mediaseurannan pinnan alle ja tulkitaan erilaisin hakusanoin tuotetusta media-aineistosta ymmärrystä mediajulkisuuden sisällöistä ja niihin vaikuttavista mediatrendeistä.

Tutkimuksen keskeiset havainnot voi tiivistää seuraavasti:

- 1. Liikunnasta puhutaan paljon ja puhe on pääosin laadukasta.** (Terveys)liikunnan ja (kunto)urheilun teemat ovat levinneet lähes kaikkiin välineisiin ja lajityyppeihin. Kiinnostavat aiheet valuvat mediasta toiseen ja niitä kierrätetään sosiaalisen median verkostoissa.
- 2. Liikuntapuhe keskittyy yksilön valintoihin (elämänpolitiikkaan).** Huippu-urheilun julkisuuskin leviää kohti yksityistä ja elämäntapaa käsitteleviä aiheita. Yksilön valintojen mahdollistamiseksi mediassa on runsaasti materiaalia. Tällä julkisuudella on kuitenkin vähän kontaktipintaa liikuntahallintoon, määrä on kasvussa pikemminkin kaupallisen median omista syistä
- 3. Julkisuutta saavuttavat teemat eivät välttämättä liity liikuntapolitiikan toimijoiden määrittelemiin ydinkysymyksiin. Puheen määrän lisääntyessä ja keskittyessä yksilön valintoihin keskustelu liikuntapolitiikan aiheista on jopa vähentynyt.** Liikuntapolitiikan aiheiden (rahanjako, liikuntapaikat, liikuntaedellytykset, järjestötoiminnan rakenne, tuki ja säännöt) osalta käynnissä on määrällinen alamäki.
- 4. Hankalat asiakokonaisuudet ja isot linjat katoavat julkisesta keskustelusta. Samoin käy liikuntahallintoa/päätöksentekoa edustaville tahoille – keskustelut käydään median toimintalogiikan ehdoilla.**

Journalismisanastoa ja perustietoa

- **Uutiskriteereillä** viitataan siihen, että journalisti pyrkii uutistuotannossa faktapohjaisuuteen, ajankohtaisuuteen, uutuuteen, olennaisuuteen, monipuolisuuteen, puolueettomuuteen sekä ilmaisulliseen selkeyteen.

- Journalismi ei kuitenkaan ole pelkkää tiedonvälitystä, vaan pakostakin se joutuu järjestämään ja valikoimaan yhteiskunnassa liikkuvaa tietoa. Niinpä siihen viitataan **neljäntenä valtiomahtina** ja **vallan vahtikoirana**: journalismin tehtävä on valvoa sitä, miten valtaa käytetään ja pitää huolta niin kansalaisten edusta kuin julkisuuden moninäkökulmaisuudestakin.

Tällöin ei ole aina ensisijaisesti kysymys siitä, tulivatko faktat tietolähteen näkökulmasta oikein tai kokonaisuudessaan raportoitua, vaan journalistiseen työhön kuuluu asioiden **punnitseminen** ja **suhteellistaminen**. Journalisti raportoi mediansa ja yleisönsä näkökulmasta olennaisen, ei välttämättä sitä, mitä tutkija tai hallinto pitää tärkeimpänä.

- **Kansalaisjournalismilla** viitataan journalismin traditioon, jossa journalismi asettuu yksiselitteisesti kansalaisten puolelle asioita raportoidessaan. Silloin etsitään asianosaisten ääniä ja pyritään haastamaan vallitsevia ajattelutapoja kansalaisten kokemusten näkökulmista. Kansalaisten itsensä tuottama mediasisältö esimerkiksi sosiaaliseen mediaan, blogeihin tai vaikkapa verkkolehtien keskustelusivuille ei ole journalismia, vaan kansalaisten tuottamaa sisältöä.

- **Yleisöoletuksella** tarkoitamme journalismin tuotantoa ohjaavaa ymmärrystä siitä, millaista ihmisistä kyseessä olevan median, lajityypin ja yksilöidyn asiasisällön yleisö koostuu ja millaisia tarpeita ja toiveita näillä ihmisillä voi olla journalismin sisältöjen suhteen. Digitalisoituminen ja vuorovaikutteisuuden lisääntyminen on yhtäältä tarkentanut journalismin ymmärrystä yleisöstä, toisaalta banalisoinut sitä.

3. Paljouden potentiaali – korvaako määrä laadun?

Liikuntajulkisuus porskuttaa nosteessa. Vaikka printtimedia kärvistelee kriisissä, urheilusivut ovat ja pysyvät, jopa kasvattavat suhteellista osuuttaan sanomalehdistä. Lajilehdetkin sinnittelevät hengissä jos eivät varsinaisesti paksusti voikaan. Myös elämäntapajulkisuus kukoistaa ja uusia nimekkeitä perustetaan liikunnan tiimoille tasaiseen tahtiin. Lisäksi liikuntaan liittyvät aiheet saavat kaiken aikaa enemmän julkisuustilaa muilta foorumeilta. Ne leviävät sanomalehtien kaupunki-, kotimaa- ja viikonloppusivuille, uivat pääkirjoituksiin ja liikunnan näkökulmat laajenevat ravinto- ja terveysaiheisilla teemasivuilla.

Sähköisen median puolella aiheet ovat jo aikaa sitten levinneet asia- ja ajankohtaisohjelmista tositelvisioon ja muihin tuoreisiin populaarikulttuuriteollisuuden lajityyppeihin, niin faktaan kuin fiktion – kateuden pistoon saakka: ”Urheilulla on kokonaan omat sivunsa päivittäisissä sanomalehdissä ja paikkansa television uutislähetyksissä. Missä ovat lehtien nuorisosivut ja nuorisouutiset?” kysyvät nuorisotutkijat.

Liikunta ja urheilu toden totta saavat suhteellisen paljon tilaa kaikissa tarkastelemissamme medioissa – tai täsmällisemmin: jotkut aiheet saavat. Vuotuinen juttumäärä tuplaantui vuosina 2000–2015. Kilpa- ja huippu-urheilu saavat oman osansa julkisuuden määrän kasvusta, mutta erityisesti liikunnallisen elämäntavan julkisuus on moninkertaistunut eikä sen määrän kasvaminen näytä saavuttaneen saturaatiopistettä.

Mihin urheilu- ja liikuntajuttujen määrällinen muutos liittyy? Ainakin mediasisältöjen yleisiin kehityssuuntiin:

Mediasisällöt **visualisoituvat** – tekstiosuuden lyhenevät ja kuvallisuus vastaavasti kasvaa. Myös liikkuvaa kuvaa liitetään esimerkiksi verkko-uutisten yhteyteen kaiken aikaa enemmän.

Mediasisällöt **viihhteellistyvät** – viihtymisen vaatimus muuttaa koko mediakenttää, ei vain viihdemediää. Sisältöjen täytyy aiheuttaa mielihyvää ja tyydytystä, siksi populaarit ja tunteisiin vetoavat ja yleisemmin julkkiksia koskevat aiheet nostavat osuuttaan sisällöistä ja viihhteelliset käsittelytavat yleistyvät. Journalismin pinnallistumisesta ja sisältöjen sirpaloitumisesta puhutaan paljon. Kehitystrendin käänköpuolena tunnettujen toimittajien merkitys julkisessa keskustelussa kasvaa.

Myös politiikasta puhuminen viihhteellistyy ja **henkilöityy**. On helpompi tarttua henkilösuhteisiin ja yksittäisten poliitikkojen toimiin, kuin laajempiin poliittisiin kysymyksiin. Poliitikkoja kohdellaan yhä enemmän kuten viihdemaailman julkkiksia. Samoin urheilijoita.

Nämä kaikki kehitystrendit aiheuttavat muutoksia niin agendoihin kuin aiheiden käsittelytapoihin. **Emotionaalisten kiinnikkeiden** aikaansaamista pidetään hyvänä asiana; juttujen on hyvä vedota tunteisiin ja aiheuttaa samastumista. Siksi niin sanottujen tavisten rooli mediassa on kasvanut. Tavikset eivät ehkä yllä toimijoiksi, mutta kokijoina ja samastumisen lähteinä heidän asemansa on merkittävä. Jutut myös lyhenevät: ne **palastellaan** pienempiin kokonaisuuksiin ja tarinaa kuljetetaan lisääntyvin **visuaalisin** elementein (esim. graffit, laatikot tms).

Myös median käyttäminen muuttuu, niin alati viihhteellistyvien sisältöodotusten kuin laitteiden osalta. Teknologian kehityksen myötä mediaa halutaan käyttää joustavasti ja koska tahansa. Niinpä puhutaan **mobiilista monimediasta tulevaisuudesta**, jonka osaltaan mahdollistaa **julkisuuden notkistuminen**:

”[S]ähköiset ja painetut viestimet kilpailevat keskenään nopeudesta, kekseliäisyydestä ja kiinnostavuudesta. Julkisuudesta on tullut entistä arvaamattomampaa, viihhteellisempää, nopeatahtisempaa ja ärhäkämpää. [...] Muutosta voi kutsua julkisuuden notkistumiseksi.” (Kantola 2011).

Median **markkinoituminen** ja siihen liittyvät mediasisältöjä määrittävät megatrendit selittävät oman osansa muutoksesta: kaupallisen ja alati lisää markkinoituvan median maailmassa menään viihdyttävä ja **kiinnostava** edellä. Kiinnostava kuulostaa yksiselitteiseltä, mutta kiinnostavan haistaminen on journalistin tärkeimpiä lahjoja ja nimenomaan mediakohtaista hiljaista tietoa. Kiinnostava on monisäikeinen käsite, joka sisältää sekä journalismin omaan työprosessiin, uutiskriteereihin, lajityypin konventioihin mutta myös yleisöodotuksiin, yleisökäsityksiin ja ehkäpä markkinatutkimukseenkin perustuvaa tietoa.

Hyvä journalisti tietää onko aihe kiinnostava nimenomaan oman potentiaalisen yleisön näkökulmasta ja osaa ehkä spekuloida miten kiinnostavuutta voisi juttua tehdessä konkreettisesti lisätä. Kiinnostava juttu taiteilee informatiivisen, uutta avaavan ja viihdyttävän rajoilla – se ei saa olla liian vaikea ja siinä pitää olla jotain tuoreutta ja koskettavuutta, siis yleisöä henkilökohtaisestikin kiinnittäviä elementtejä. Täytyy muistaa, että kiinnostavuus on mediakohtaista – tiedejulkaisuihin kirjoitetaan kiinnostavia juttuja erilaisin yleisöodotuksin kuin iltapäivälehtiin. Mediasidonnaisia aste-eroja ja sävyjä toki löytyy. Mediatrendien vaikutukset näkyvät kuitenkin siinä, että keinot tehdä aiheesta kuin aiheesta kiinnostava ovat mediasta riippumatta samansuuntaisia.

Myös urheiluaiheet ovat kiinnostavia. Ne ovat aina kiinnostaneet suurta yleisöä, mutta kiinnostavuus on viimeaikaisten kehitysten mukaan vain lisääntynyt. Median ja urheilun yhtäaikainen viihteellistyminen ja markkinoituminen ovat muuttaneet myös yleisöjen mediatottumuksia ja mediaodotuksia ja itse urheilun – siis tulosten, kamppailujen ja ennätysten – rinnalle on syntynyt voimakas **fanikulttuurinen julkisuus**. Urheilujulkikset kelpaavat viihteen ja populaarikulttuurin muille kentille aivan uudella tavalla – kokkiohjelmiin, tositelevisioon, studiovieriksi kaikenlaisiin viihdepläjäyksiin. Populaarilehdet kertovat vauvauutiset, parisuhdekriisit ja muut isot elämänmuutokset vaatekaappeihin kurkistelua unohtamatta.

Sama toimii toisinpäin – muiden alojen julkikset, esimerkiksi näyttelijät, mallit, muusikot, poliitikot, kertovat lempilajeistaan, kirjaavat syömänsä ruoat fitness-lehtien ravitsemusasiantuntijoiden arvioitaviksi ja aktiivisuusrannekkeiden tiedostot syynätään samalla. Ei ole ollenkaan tavatonta, että treenimuotia esittelee näyttelijä, juoksukenkkiä testaa juontaja ja palautusjuomia arvioi muusikko. ”Kuinka jumppaat itsellesi Carrie-vartalon?”; ”Teemun eväät himoliikkujalle.”; ”Tänä kesänä tukka kammataan Ronaldon tyyliin sivujakaukselle.”

Varsin tavallista julkisuudessa esiintyvää näkökulmaa liikuntaan ja terveyteen edustaa Ilta-Sanomien ”Jumppa”-kategoriassa 21.7.2014 ilmestynyt juttu ”*Pää ei pysy kasassa, jos ei pääse treenaamaan*” – *Lotta Hintsa paljastaa treenivinkkinsä*. Juttu rakentaa liikunnan harrastajan näkövinkkelistä henkilökuvan vuoden 2013 Miss Suomesta. Jutun huomio on näkyvästi Miss Suomen kesäisissä kokovartalokuvissa, jotka visualisoivat tekstin viittauksia laiturijumppaan. Jumppaavan julkiksen välityksellä promotaan liikunnallista elämäntapaa – myös loma-aikaan ja mökkiolosuhteissa. Juttu avaa ikkunan julkiksen liikuntapainotteiseen kesälomanviettoon ja saattaa sitä kautta motivoida jonkun liikkumaan.

3.1. Liikunnan ja elämäntavan yhdistelmä myy

Median omat kehitystrendit ovat lisänneet liikunnasta, urheilusta ja urheilijoista puhumista. Mediasisältöjen viihteellistyessä, visualisoituessa ja henkilöityessä niin urheilijat henkilöinä kuin liikunta elämäntapana muuttuvat aiheina medialle helpommiksi. Liikunta ja urheilu saadaan mukaan monenlaisin aiheisiin, ja kiinnostavuutta lisääviä elementtejä keksiäkseen ei tarvitse olla ydinfyysikko. Yhä uudet ulottuvuudet urheilusta ja urheilijoista ovat auenneet jopa vakavammalle ajankohtaismedialle, mutta erityisesti populaarijulkisuus ja sen terveyteen, ulkonäköön ja elämäntapoihin suuntautuva osuus on kaiken aikaa kasvussa.

Liikunnasta ja urheilusta kirjoittaminen näyttää taloudellisesti kannattavalta kaikilla foorumeilla. Elämäntapajulkisuus on onnistunut kääntämään yleisöjen kiinnostuksen huippu-urheiluun vastaamaan oman lajityyppinsä uutiskriteereitä ja kirjoittamisen tapoja. Populaarimedia hyödyntääkin sumeilematta oletettujen lukijoidensa kiinnostusta huippu-urheilijoiden henkilökohtaiseen elämään tai kaipuuta omakohtaisiin elämäntaparemontteihin.

Mistä määrän kasvu koostuu? Määrän kasvu on pitkälti terveystuottavaa, liikkumattomuutta ja liikunnallista elämäntapaa käsittelevien juttujen määrän kasvua. Monen hakusanan vuotuisen osuuden määrä moniKYYMMENkertaistui tarkastelujaksolla vuosina 2000–15. Hallintokuntien rajat väkisinkin ylittävät terveystuottavan kysymykset liittyvät liikunnan teemoihin, joiden yhteydessä siitä ei ole aikaisemmin keskusteltu. Liikunnan kysymyksiä ei voi enää rajata ainoastaan liikuntarahoista päättävälle OKM:lle, sillä liikuntateemat koskettavat yhtälailla esimerkiksi julkisesta terveydenhuollosta, koulutuksen suuntalinjoista ja työelämän kehittämisestä vastaavia hallinnonaloja. Mediakilpailu saa toimittajat etsimään yhä uusia, kuluttajia kiinnostavia aiheita ja näkökulmia. Myös liikunta-alan laajentunut tutkimus on lisännyt käsiteltävien aiheiden kirjoa: mediaa ovat kiinnostaneet esimerkiksi tutkimukset liikunnan ja koulumenestyksen yhteydestä (Syväoja 2014) tai pienten lasten sosioemotionaalisten taitojen ja liikunnan yhteyksistä (Takala 2015).

Urheilun ja liikunnan jotkin ulottuvuudet kääntyvät helposti median kielelle. Edellä kuvattujen median muutostrendit tukevat median ja urheilun/liikunnan liittoa, sillä jotkin kysymykset on helppo liittää suuriin tunteisiin tai arkisempiin samastumisiin. Yleisöt sukupolvi toisensa perään kiinnittyvät oman kansakuntansa edustajien urheilusaavutuksiin. Perinteinen media on aina hyödyntänyt urheiluun liittyvät nationalistiset, paikalliset ja muut yhteisölliset siteet. Urheilussa koukuttaa myös sen esteettisyys. Median visualisoituminen toimii urheilun yhteydessä erityisen hyvin: lähikuvat kiiltävistä lihaksista ja täysosumat urheilusuorituksesta ovat materiaalia, joka kiertelee mediasta toiseen ja sosiaalisen median verkostoihin. Arkisempia samastumiskohteita voi olla huoli lasten liikunnasta tai vaikkapa toive liikunnan myötä paremmin istuvista kesävaatteista.

Niin emootiot kuin estetiikka ovat läsnä myös mikrotasolla. Naistenlehtien puhettavat osuvat juuri sinuun, joka tunnet saavasi kannustuspuheesta potkua liikunnan harrastamiseen tai jota kannustavat esimerkit elämäntaparemontin tehneestä, entistä paremmin voivasta taviksesta puhuttelevat. Liikunnan harrastamiseen liitetään värikylläinen muodikkaiden asujen ja tuotteiden maailma, joka tuottaa monenlaista mielihyvää. Median kuluttajaa houkutellessaan kokeilemaan, osallistumaan, tsemppaamaan kavereita ja uudistamaan elämäänsä.

Mediatekstien määrän kasvaminen on tästä näkökulmasta hyvä asia, sillä tietoa ja vaihtoehtoja on tarjolla nimenomaan omien liikuntavalintojen tekemisen tueksi. Hyvänä puolena voi pitää myös elämäntapajulkisuuteen vakiintunutta, kannustavalla tavalla osallistavaa julkisuutta. Sen seurauksena aina joku liikkuu.

Urheilun ja median liitossa on vielä yksi sitä vahvistava ulottuvuus: omat, erikoistuneet toimituksensa. Vakiintunut urheilu-uutisointi, säännöllisesti toistuvat urheilutapahtumat, urheiluun erikoistuneet lajilehdet ja liikunnalliseen elämäntapaan kannustavat julkaisut ovat synnyttäneet erikoistuneen **urheilutoimittajien ammattikunnan**. Liikunnan ja urheilun kysymyksiin erikoistunut ammattitaitoinen toimittajakaarti avaa ainakin täydet mahdollisuudet – ainakin periaatteessa – esimerkiksi liikuntapolitiikan tai muiden urheilun ja liikunnan asiakysymysten syvällisellekin pohdinnalle. Erikoistuneiden toimitusten ja toimittajien vahvuus piilee pätevytyksessä laventaa oman erikoisalansa keskustelua muihin suuntiin – yhteiskuntaan, päätöksentekoon, kulttuuriin, trendeihin jne. Kunhan yleisöjen taholta löytyy tilausta ja tekijöiden taholta motivaatiota.

3.2. Keskusteluja syntyy – kun kohde on riittävän lähellä tai riittävän kaukana

Julkisuuden määrällinen kasvu ei yksinään ole kovin kiintoisaa. Pelkkä määrän lisääntyminen ei vielä kerro sitä, minkälaisesta julkisuudesta on kysymys. Julkisuusnäkökulmasta nimittäin kaikkein tärkeintä mediassa on sen tarjoamassa **julkisuustilassa käyty keskustelu**. Keskustelu edellyttää useiden toimijoiden osallistumista jonkin asiakysymyksen määrittelyyn. Mediassa keskustelu voi rakentua joko jutussa esiin tuotujen eri näkökulmien välille tai viittauksena muihin samaan keskusteluun osallistuviin teksteihin. Yhä yleistyvät, toteavaan tyyliin kirjoitetut uutisjutut eivät yllä keskusteluiksi itsessään, mutta pitemmällä aikavälillä toki niidenkin välisiä suhteita voi kuvata keskustelullisina, mikäli näkökulmat vaihtelevat. (Ks. esim. Reunanen 2013)

Toimitukset ja juttujen toimijat määrittelevät keskustelujen yhteiskunnallista laajuutta puhuttelemalla osallisia ja ulkopuolisia. Kansalaisten kannalta on olennaista, että journalismi ainakin silloin tällöin ajattelee kansalaisen asiakysymysten suhteen osallisena, ei asioiden sukeutumista yleisönä seuraavana ulkopuolisena. Osallisina puhutelluille lukijoille media tulee tarjonneeksi mahdollisuuden seurata keskusteluja toiminnallisesta positioista, siis tavalla joka edesauttaa heidän olemistaan yhteisön jäsenenä ja osallistujina. Julkisuusteorian näkökulmasta journalismin tulisikin auttaa yleisöä muodostamaan itsestään käsitys kansalaisina. (Schudson 2003, Rosen 2003, Heikkilä & al. 2013) Aina silloin tällöin urheilun ja liikunnan julkisuus onnistuuinkin tässä.

Analyysimme perusteella **maakuntalehdet** ovat varsin ylivertaisia liikuntaa koskevien kysymysten keskusteluttamisessa. Maakuntalehdissä korostuvat alueelliset ja paikalliset kysymykset ja sitä kautta konkreettiset, liikuntapoliittiset kamppailut. Kamppailujen kestoaiheita ovat erilaiset liikuntahankkeet: urheilukentät, uimahallit ja muut kansalaisia palvelevat liikunnan areenat nousevat poikkeuksetta keskustelunaiheiksi maakuntalehdissä. Keskustelua käyvät asianosaiset: kansalaiset, liikuntapäätäjät ja järjestötoimijat. Näille keskusteluille tyypillistä on, että ne käydään oman, konkreettisen reviirin sisällä: ihmisiä kiinnostaa välitön lähiympäristö, ja alueellinen media tarjoaa julkisuustilan sitä koskevalle kamppailulle ja ajatustenvaihdolle.

Omana kokonaisuutenaan voi ajatella ”Liikkuva koulu”-ohjelman ympärillä käytyä julkista keskustelua, johon valtakunnallisissa ja maakuntalehtien julkisuudessa osallistuvat pääsääntöisesti opetusta ja koulutusta järjestävien tahojen edustajat, kasvatusalan ammattilaiset, nuorisotyön edustajat ja vanhemmat. Liikkuva koulu näyttää tulevan poikkeuksellisen lähelle monia, myös mediassa.

Pilottivaiheella 2010–2012 käynnistynyt ja sittemmin hallitusohjelmaan otettu Liikkuva koulu toimii esimerkkinä hankkeesta, jossa palaset ovat osuneet kohdilleen: yhteiskunnallinen tilaus, matalan kynnyksen toimintamalli ja aktiivinen/proaktiivinen viestintä sekä median kiinnostuksen herättäminen ovat johtaneet maanlaajuiseen Liikkuva koulu -verkoston rakentamiseen sekä säännölliseen ja suhteellisen runsaaseen julkiseen keskusteluun. Ohjelman sisältö on osunut paitsi lasten yhteiskunnalliseen tarpeeseen myös median muutostrendeihin: aiheena lasten liikkuminen tulee riittävän lähelle riittävän monen ihmisen arkea ja liikkuvista lapsista saa näyttäviä kuvia sanomalehtiin ja aikakauslehtiin. Säännöllinen julkisuus ohjelman tiimoilta pitää yllä keskustelua koulupäivän liikunnallistamisesta.

Julkista keskustelua nousee myös urheilun suurtaapahtumien ympärille. Isojen kisojen, esimerkiksi olympialaisten ja jalkapallon maailmanmestaruuskisojen yhteydessä, näyttää olevan luontevaa keskustella esimerkiksi ihmisoikeuksista suhteessa urheilun arvoihin. Vuonna 2013 Sotshin olympialaisten yhteydessä nousi visuaalisestikin näyttävä keskustelu silloisen kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäen sateenkaarilipusta. Julkista keskustelua käytiin valtakunnallisissa sanomalehdissä, iltapäivälehdissä, maakuntalehdissä ja populaarimediassa.

Esimerkiksi Ilta-Sanomat julkaisi 17.8.2013 tapauksesta useampia uutisia, joissa Arhinmäen ajatuksiin viitattiin facebook-sivulta peräisin olevalla lainauksella:

Paavo Arhinmäki näytti lauantaina Lužnikin stadionilla avoimesti, mitä mieltä hän on Venäjän homolaista. Arhinmäki toi näyttävästi esille solidaarisuutensa seksuaalisen tasavertaisuuden puolesta. Arhinmäki vei katsomoon kaksi lippua, joista toinen oli Suomen siniristilippu ja toinen homoyhteisön tunnus sateenkaarilippu.

- Keskustelin tänään Venäjän urheiluministerin kanssa myös siitä, että Venäjän ns. homopropagandalaki herättää erittäin paljon vastustusta maailmalla, Arhinmäki kirjoittaa sivuillaan.

Saman konsernin Helsingin Sanomat puolestaan käytti jutussaan (HS 17.8.2013) lähteenä Ilta-Sanomia:

Ilta-Sanomien mukaan Arhinmäki oli kuljettanut Lužnikin stadionille sateenkaarilipun, jota hän heilutti ainakin ruotsalaisen korkeushyppäjän Emma Green Tregaron suorituksen aikana.

Green Tregaro kampanjoi itse homojen oikeuksien puolesta maalaamalla kyntensä sateenkaaren väreihin torstaina käydyssä korkeuden karsinnassa. Lauantain finaalissa hänen kyntensä olivat punaiset.

Myös HS:n tietojen mukaan Arhinmäki heilutti sateenkaarilippua stadionilla.

IS:n mukaan Arhinmäki oli keskustellut "homopropagandan" levittämisen kieltäneestä laista Venäjän urheiluministerin Vitali Mutkon kanssa.

Muutamaa päivää myöhemmin (19.8.2013) Savon Sanomat nosti esiin tapauksen herättämää ristiriitaista vastaanottoa:

Ministerin tempaus on herättänyt keskustelua sekä puolesta että vastaan. Ilta-Sanomien päätoimittaja Ulla Appelsin syyttää Arhinmäkeä kaksinaismoralismista verkkokommentissaan.

Appelsin otti esille kuusi vuotta vanhan tapauksen Suomi-Serbia -jalkapallo-ottelusta.

- Serbifanit olivat raahanneet katsomoon lakanan, jossa luki "Kosovo is Serbia". Se oli poliittinen kannanotto, ja siksi täysin Euroopan jalkapalloliiton sääntöjen vastaista. Minkäänlaiset poliittiset lausunnot eivät kuulu urheilukatsomoon, minkä Arhinmäki tietenkin tiesi. Kansanedustajalla paloivat hermot. Hän poistui mielenosoituksellisesti kesken ottelun - ja mennessään kiljui serbifaneille kutsuen näitä "murhaajiksi".

- Mitä Arhinmäki serbien kohdalla paheksui, sen hän nyt itselleen sallii. Moskovan MM-kisoissa Arhinmäki on herättänyt huomiota heiluttelemalla katsomossa näkyvästi sateenkaarilippua. Lippu on vahva poliittinen lausunto tässä tilanteessa. Homoyhteisön tunnuksena pidetty sateenkaarilippu on siten vahva protesti maan lakia vastaan. Erityisen vahva se on siksi, että Arhinmäki ei ole kuka tahansa tavallinen kansalainen, Appelsin kirjoittaa.

"Urheiluministerillä on oikeus ottaa kantaa"

Ministerikollega Ville Niinistö (vihr.) on sen sijaan korostanut tukevansa Arhinmäkeä sekä urheilijoiden tempauksia tasa-arvon puolesta.

- Minusta hienointa Moskovan MM-kisoissa oli se, että yksittäiset urheilijat ottivat kantaa tasa-arvon puolesta. Venäjän viestijoukkueen naisten suudelma palkintokorokkeella ja Ruotsin korkeushyppäjän sateenkaarikynnet olivat osoitus siitä, että urheilijat uskaltavat näyttää esimerkkiä meille eri tavoin, Niinistö kirjoittaa Facebookissa.

- Urheiluministerillä on oikeus ottaa kantaa kansainvälisen tapahtuman yhteydessä siihen liittyviin poliittisiin kysymyksiin, niin kuin kaikilla ihmisillä. Kutsuttuna ministerinä [virkatehtävissä] on tietenkin korrekta informoida isäntiään mahdollisista poliittisista mielenilmauksistaan ja keskustella niistä heidän kanssaan, samoin kuin oman maansa keskeisten ulkopoliittisten johtajien kanssa. Suomen ulkopoliittikkaan kuuluu ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen oikeuksien edistäminen, myös haastavissa tilanteissa.

Kulttuuri- ja urheiluministerin sateenkaarilippuun kohdistunut keskustelu on esimerkki poliitikasta puhumisen henkilöitymisestä ja viihteellistymisestä. Varsinaisen asiasisällön kustannuksella keskustelua käytiin henkilölähtöisesti: yksittäisten urheilijoiden ja ministerin teot nousivat uutisoinnin keskiöön, eivät homoseksuaalien oikeudet Venäjällä. Näillä reunaehdoilla tällainen keskustelu voidaan toki tulkita myös yhteiskunnallisesti osallistavaksi julkisuudeksi, jossa lukija ohjataan pohtimaan urheilun yhteyttä keskeisiin arvoihin, kuten ihmisoikeuskysymyksiin. Muita vastaavanlaisia on eri suurkisojen yhteydessä käyty ympäristökysymyksistä, tasa-arvosta tai vaikkapa rakennustyöläisten työolosuhteista suurkisojen tapahtumapaikoilla.

Keskusteluihin osallistuvien toimijoiden joukko on kuitenkin varsin pieni, lähinnä toimituksen sisältä koottu, ja keskustelu siinä mielessä helppoa, että suurkisat järjestetään yleensä ”vieraalla maalla”. Arvoista ja ihanteista näyttää olevan helpompi keskustella, jos keskustelun kohteena oleva käytäntö, kuten ankara suhtautuminen homopropagandaan, on osoitettavissa vieraaksi. Jollain tavoin kuvaavaa on, että Helsingissä järjestettyjen Yleisurheilun MM-kisojen (2005) kohdalla julkisuudessa keskeiselle sijalle nousivat kisojen aikaan sattuneet ukkosmyrskyt, jotka heikensivät kisojen taloudellista menestystä (Valtonen & Ojajärvi 2005).

3.3. Liikuntaan vihkiytynyt media tarjoaa monet mahdollisuudet

Edellä on käsitelty liikuntaan ja urheiluun liittyvää julkisuutta foorumeilla, jotka eivät ole keskittyneet ainoastaan liikunnan ja urheilun kysymyksiin. Urheilun ja liikunnan ympärille on kehkeytynyt myös aivan oma, erikoistunut julkisuutensa, joka koostuu urheilun yleislehdistä (kuten aineistossamme *Urheilusanomat*), liikunnan ja terveyden yleisaikakauslehdistä ja lukuisista lajilehdistä sekä liikuntatutkimuksen ajankohtaisiin kuulumisiin erikoistuneesta *Liikunta & Tiede* -lehdestä. Nämä erikoistuneet liikunnan ja urheilun mediat tuovat oman, laadukkaan lisänsä kentän julkisuuteen eikä niitä missään nimessä ole syytä jättää huomiotta kentän julkisuutta pohdittaessa. Esimerkiksi *Urheilusanomat* on nimensä mukaisesti urheiluaiheita uutisoiva julkaisu, jossa urheilutulosten ohella julkaistaan silloin tällöin laajempia, urheilun ja liikunnan kysymyksiä pohtivia juttuja. Tuoreimpana tällaisena voi mainita lasten vähäisen liikkumisen kysymyksiin pureutuvan *Liikuntapommi*-jutun, jota käsitellään tarkemmin luvussa 3.4.

Liikunta & Tiede keskittyy uuden liikuntatutkimuksen esittelyyn ja tuo näiden rinnalle ajassa liikkuvia asiantuntijapuheenvuoroja. Lehden lukija saa muutaman kuukauden välein päivitetyn kuvan liikuntatutkimuksen kysymyksistä ja valikoitujen liikuntatoimijoiden näkemyksistä. Suhteellisen harvoin ilmestyvä ja varsin pienen piirin tavoittavana julkaisuna lehden kontribuutio liikunnan kokonaisjulkisuudessa ei kuitenkaan ole niin suuri kuin se voisi olla – ainakaan, jos lehteä lähestytään julkisuuteen sisältyvän julkisen keskustelun näkökulmasta.

Urheilun lajilehdet, joista tässä on esimerkiksi nostettu *Juoksija-lehti*, ovat perinteisesti tuoneet kriittistä perspektiiviä liikuntapolitiikan kysymyksiin. Lajinäkökulmasta esitetty kritiikki saattaa olla hyvinkin perinpohjaista ja yksityiskohtaisesti perusteltua ja koskea esimerkiksi lajin arvostusta ja asemaa urheilun kokonaisuudessa tai urheilun rahanjakoa ja henkilövalintoja. Mitä eriytyneempään julkaisuun mennään, sitä kapeampaa on kritiikki: perusteltukaan kestävyysurheilun näkökulma ei välttämättä enää käsittele liikuntapolitiikan suuria ja valtakunnallisia kysymyksiä, vaan lähtee lajin omista tarpeista ja niiden nostamasta kritiikistä.

Julkisuuden tarkastelu ei myöskään voi sivuuttaa sosiaalista mediaa ja sinne syntyneitä yhteisöjä ja verkostoja. Liikunnan ja urheilun kysymysten ympärille on sosiaaliseen mediaan rakentunut karkeasti katsottuna kolmenlaisia verkostoja: 1) vakiintuneet instituutiot ovat muodostaneet valistuspainotteisia verkkosivuja ja facebook-sivuja, 2) vakiintuneet instituutiot ja yksittäiset palveluntarjoajat ovat tuoneet verkkoon yksilön mittaamiseen perustuvan laskuriarsenaalin, 3) lii-

kunta- ja urheilulajien harrastajat ja kaupalliset palveluntarjoajat ovat perustaneet keskustele-
via, kiinnostusten ja harrastusten ympärille rakentuneita vertaisyhteisöjä.

Viimeksi mainituissa käydään vilkkainta keskustelua, jonka aihepiirit pyörivät enimmäkseen
lajitekniikoiden ja harrastamiseen tarvittavien varusteiden ympärille. Joukkoon saattaa eksyä
myös liikuntapolitiikkaa sivuavia keskusteluja harrastuspaikoista tai harrastamisen taloudelli-
sista tai alueellisista edellytyksistä. (Valtonen & Ojajarvi 2014.)

Se, että liikuntaa ja urheilua käsitellään mediassa määrällisesti paljon ja että sillä on palstatilaa
monenlaisilla julkisuuden foorumeilla, on eittämättä hyvä asia. Määrällisen runsauden voi olet-
taa tarkoittavan ainakin sitä, että agendat osuvat eri medioiden välittämänä useiden silmäparien
luettaviksi tai katseltaviksi. Elämäntapajulkisuuden liikuntaan kannustavat puhuttelut ja urhei-
lusivujen emootioita herättelevät tekstit kiinnittävät yleisöjä liikunnan ja urheilun kysymyk-
siin. Tämä saattaa johtaa toimintaan – oli se sitten omaa liikkumista tai huippu-urheilun seu-
raamista urheilukatsomoissa. Molemmat ovat liikuntahallinnon tavoitteiden mukaisia valintoja.

3.4. Elämänpolitiikka näyttäytyy liikuntapolitiikkaa kiehtovampana

Yllä on avattu lyhyesti sitä, miten liikunnan ja urheilun kysymykset näyttävät hyötyvän median
muutostrendeistä. Viihteellistymisen, visualisoitumisen ja henkilöitymisen painotukset sopivat
urheilun ja liikunnan teemoihin – urheilijoiden esteettisyys, urheilun harrastamiseen ja seura-
amisen liittyvät emootiot ja julkkisten ja tavisten kokemukset kiertävät mediasta toiseen.

Voiko ajatella, että tämä liikunnallista elämäntapaa käsittelevä julkisuus tukee ja edesauttaa
vaikkapa vain välillisesti liikuntapolitiikan ja hallinnon tavoitteita? Välillisesti siksi, että elämän-
tapaan keskittyvän julkisuuden ja liikuntahallinnon yhteys on lähinnä tulkinnallista. Kysymys
on nostettava esiin, sillä kulttuurintutkimuksellisesta traditiosta kumpuava niin sanottu **popu-
laarin politiikka** (Hall) antaisi ymmärtää, että määrällisesti runsas liikunnalliseen elämäntapaan
houkutteleva julkisuus voi olla yksilön valintojen kannalta merkittävää – tai jopa riittävää toi-
minnan muuttamiseksi.

Julkisuuden potentiaalia toiminnan herättelijänä voi tarkastella **elämänpolitiikan** käsitteen
avulla. Elämme ajassa, jossa perinteinen politiikka, vaalit ja puolueet eivät enää kiinnosta ja
perinteinen vapaaehtoinen kansalaistoimintakin näyttää olevan taantumassa. Yhteiskunnallinen
osallistuminen ei toteudu niin kuin ennen, järjestäytyen ja järjestöissä, vaan se on muuttanut
muotojaan. Tätä muutosta kuvataan elämänpolitiikan käsitteen avulla – se luonnehtii yhteis-
kuntaan osallistumista yksilön arkielämän hankkeena. Elämänpolitiikassa kyse on ihmisen mah-
dollisuudesta ottaa elämä omiin käsiinsä ja tehdä valintoja itse. Minän rakentamiseen, identi-
teettiin, kulutukseen, ympäristönsuojeluun, hyvinvointiin ja elämäntyylyihin liittyvät päätökset
voidaan tietyn ehdoin nähdä elämänpoliittisina (ks esim. Giddens 2001).

Ruotsalainen sosiologi Erik Amnå jatkaa elämänpolitiikkakeskustelua siitä, mihin Giddens
päätyi. Hän puhuu päivystävistä kansalaisista: tietoisia, elämänpoliittisia valintoja tekevät kan-
salaiset ovat kansalaisia kellon ympäri ja hoitavat nykyisin monessa mielessä hyvinvointivaltion,
kuntien ja viranomaisten tontille ajateltuja tehtäviä. Osallistuminen tapahtuu muuallakin kuin
perinteisissä, muodollisissa ja julkisissa kanavissa. Netti ei nuku koskaan – vaalien väleissä kan-
salaiset voivat osallistua tiedonvälitykseen: muistatteko vielä vuoden 2004 tapaninpäivän tsu-
namin, jossa kansalaiset paikkasivat kriisiviestinnässä valtion tiedotuskoneiston hitautta.

Tällä tavoin ajateltuna elämänpolitiikka avaa uuden tavan jäsentää liikuntapolitiikkaa. Kun
esimerkiksi pohditaan liikuntapalveluiden kokonaisuuden vaikutusta ihmisten elämänhallin-
taan, voidaan kysyä, millaisia vaihtoehtoja omasta elämänkulusta päättämiseen nykyinen lii-
kuntapalveluverkosto antaa. Millä tavalla liikunnan julkisuus palvelee tätä?

Liikunnan yhteiskunnallisen keskustelun täysosuma:

”Liikuntapommi uhkaa Suomea” (Urheilusanomat)

Liikunnan ja urheilun julkisuus onnistuu silloin tällöin tuottamaan keskustelun, jonka voi olettaa auttavan yksilöä kannanmuodostuksessa. Liikunnan kysymysten yhteiskunnallisen painoarvon huomioiden tätä tapahtuu vielä valitettavan harvoin. Esittelemme muutaman tällaisen:

Urheilusanomissa ilmestyi 18.3.2015 raflaavasti otsikoitu juttu päiväkotikäisten lasten liikunnan hälyttävästä tilasta. Nostamme ”Liikuntapommi uhkaa Suomea: lapset liikkuvat hälyttävän vähän”-jutun esimerkkinä laadukkaasta ja monitahoisesta julkisesta keskustelusta. Keskityimme nimenomaan yhteiskunnallisen keskustelun herättämisen näkökulmaan: juttu on onnistunut sisällöllisen keskustelun herättäjänä. Ihanteellisimmillaan liikuntakentän sisällä varmasti heränneitä kriittisiä äänenpainoja olisi saatu kuulla monin verroin enemmän, esimerkiksi liikuntatutkimuksen ja liikuntapolitiikan toimijoiden taholta.

Keskustelu sai alkunsa hyvästä, taustoittavasta jutusta, joka herätti valtavan palautevyydyn ja verkkokeskustelun Ilta-Sanomissa. Miten tämä tehtiin? Ensinnäkin Urheilusanomiin kirjoitettiin kaksitoista (!) sivua pitkä juttu tammikuussa 2015, jonka taustaksi oli nostettu päiväkotikäisten liikkumista/liikkumattomuutta käsitellyt väitöskirja sekä tulossa olevan liikuntatutkimuksen ennakkotiedot. Juttu alkaa ingressillä, joka puhuttelee sekä yksilöä että yhteiskunnallisia tahoja:

Huoli suomalaisten lasten ja nuorten vähäisestä liikkumisesta ei kuulu enää vain urheiluväelle, vaan jokaiselle vanhemmalle ja veronmaksajalle. Kansanterveydelle valtavan ongelman hintalappu lasketaan miljardeissa euroissa jo nyt. Urheilusanomat kertoo, miten ongelmiin voitaisiin puuttua. Löytyykö kodeista, kouluista, kunnista ja eduskunnasta toteuttajia?

Varsinaista sanomaa, lasten hälyttävän vähäistä liikkumista, pääsivät jutussa pohdiskelemaan niin liikuntakentän tutkijat, seuratoimijat, lajien edustajat, liikuntakerhojen vetäjät, koulujen liikunnanopettajat ja liikuntahankkeiden keulahahmot. Lisäksi kuultiin opetus- ja liikuntahallinnon edustajia. Media onnistui kokoamaan yhden jutun sisälle liikuntakentällä ja sen julkisuudessa harvinaista moninäkökulmaista keskustelua.

Toimittaja on rakentanut jutun vaihtoehtoisten näkökulmien vuoropuhelulle. Jotkin puheenvuorot puhuvat yhteiskunnan rakenteiden muutoksen puolesta:

»Ratkaisun ydin olisi ymmärtää, että kaikki ovat samassa veneessä. Tähän asti vastuuta on palloteltu koulun, kodin, urheiluseurojen ja yhteiskunnan välillä, mutta tämä on ihan aidosti kaikkien yhteinen asia. Jokaisen pitäisi miettiä, miten juuri minun toimintani tukee kokonaisuutta», (Liikunnan ja kansanterveyden edistämissätiö Likesin johtaja) Havas vaatii. (Entinen kilpa-aerobicin maailmanmestari, nykyinen yläkoulun liikunnanopettaja Tuuli) Matinsalo korostaa aikuisten esimerkin merkitystä. »Täydellisen kouluviikon» aikana Kuokkalan koulun henkilökunta liikkui oppilaiden mukana.

Toiset puheenvuorot on sijoitettu tekstiin painottamaan yksilön valintojen merkitystä:

Helposti jää huomaamatta, että samalla kun elämä helpottuu, ihminen passivoituu. »Kaikki, mikä helpottaa elämää, menee kaupaksi, vaikkei olisi edes tarpeellista. Se on länsimaista hyvinvointia parhaimmillaan – paitsi että se on kääntynyt pahoinvoinniksi. Nyt ollaan siinä pisteessä, että pitäisi huijata itseämme olemaan aktiivisempia», hän (UKK-instituutin johtaja Tommi Vasankari) sanoo.

Lopuksi huomio käännetään vielä median rooliin:

(Jyväskyläläinen kansanedustaja (kok), valtion liikuntaneuvoston jäsen ja entinen jääkiekkoilija Sinuhe) Wallinheimo harmittelee sitä, että »liikuntauskovaisten puolue» ei saa viestiään tarpeeksi hyvin kuuluville.

»Häviämme tämän keskustelun niin mediassa kuin eduskunnassa. Siksi suuri yleisö ei vielä ymmärrä ongelman vakavuutta», hän sanoo.

Hän on ehdottanut, että seuraavaan kansalliseen liikuntafoorumiin kutsuttaisiin kaikki Suomen päätoimittajat, jotta viesti saataisiin menemään perille.

»Mieti nyt. Kun tämä laskelma kahdesta miljardista eurosta liikkumattomuuden aiheuttamina kustannuksina kerrottiin julkisuuteen, se oli esimerkiksi Urheiluruudussa aivan viimeinen parin sekunnin uutinen», Wallinheimo hämmästelee.

Jutussa otettiin kantaa myös harjoitetun liikuntapolitiikan painotuksiin:

”Huoli siitä, että Suomen menestys kansainvälisillä huippu-urheilukentillä romahtaa, on täysin toissijainen. Vähäinen liikkuminen aiheuttaa jo nyt vakavan uhan kansanterveydelle ja sitä myötä kansantaloudelle.”

Juttu toimii tässä yhteydessä esimerkkinä liikunnan yhteiskunnallista merkitystä peräänkuultavasta, totuttuja rakenteita ravistelevasta ja vastuita uudelleen jakavasta jutusta, joka on suhteellisen harvinainen lajissaan. Etusijalle asettava luenta on selkeä: liikkumattomuus tulee yhteiskunnalle kalliiksi, liikunnan lisäämistä tukevien käytäntöjen kehittämisen pitäisi olla poliittisesti ensisijaisesta ja liikunnan lisäämisestä olemme vastuussa kaikki, sekä yksilöinä että yhteiskunnan jäseninä. Tätä tulkintaa ei tekstissä juurikaan horjutettu.

Päinvastoin, jutun merkitystä korostettiin jakamalla sitä eri medioihin ja tarjoamalla kansalaisille toiminta- ja lukuohjeita jutun suhteen. Urheilusanomien juttu tuotiin Ilta-Sanomien verkkosivulle luettavaksi. Yleisölle jaettiin lukuohjeita: Urheilusanomien esimies Joose Palonen ohjasi 18.3. päivätyssä kommentissaan jutun pariin: *”Unohtakaa Sote, tässä on Suomen kohdalonkysymys.”* Lukijoita muistutettiin muutamaa päivää myöhemmin, 21.3., Ilta-Sanomien verkkosivujen jutussa *”Lue kohujuttu nyt: Näin lasten 4 miljardin euron liikuntapommi puretaan.”* Ingressissä kehoitetaan vielä: *”Ota talteen printtaa tai lähetä päättäjille! Koska tämä on vuoden tärkein urheilujuttu, haluamme sen luettavaksi joka kotiin.”* Juttu poiki sekä uusia journalistisia juttuja ja kommentteja että vilkasta keskustelua Ilta-Sanomien verkkosivulla.

Liikuntapommi-juttu on vastavirtaan kulkeva esimerkki liikunnan ja urheilun tavanomaisessa julkisuudessa. Juttu edustaa yhä lyhenevien, kevenevien ja henkilöityneempien juttujen joukossa poikkeuksellisen pitkää ja asiakysymys edellä kirjoitettua juttua. Esimerkki toivotavasti valaisee sitä, miten julkisuuden elämänpoliittinen potentiaali rakentuu näkökulmien ja toimijoiden keskustelusta ja lukijan puhuttelusta. Esimerkissä liikunnan yhteiskunnallinen ulottuvuus, henkilökohtaiset valinnat ja eri toimijoiden interventiot nivoutuvat kiinteästi toisiinsa; jutun lukemisen voi ajatella vahvistavan yksittäisten valintojen elämänpoliittista kytköstä. Teksti ja sen liitännäiset – kommentit ja keskustelut – tarjoavat näkökulmia oman mielipiteen muodostamiseen sekä mahdollisuuden osallistua julkiseen keskusteluun. Elämänpoliittikka on vaikuttamista ihmisten elämänselkään, mahdollisuuksiin ja hyvinvointiin. Se ei kuitenkaan ole pelkkää yksilön valintaa vaan navigointia ratkaisumahdollisuuksien ja yhteiskunnallisten olosuhteiden, oman ja toisten yksilöiden toiminnan seurauksellisuuden ja vaihtuvien tilanteiden välimaastossa.

Läpikälaamamme ”liikuntajulkisuuden” perusteella nimenomaan liikunnan ja urheilun henkilökohtaisia valintoja tehtäessä materiaalia on tarjolla yllin kyllin. Pelkkä tarjonta ei kuitenkaan riitä. Jotta voitaisiin puhua elämänpolitiikan toteutumisesta, elämäntavan täytyy olla **tietoinen valinta**. Tällöin esimerkiksi kotitalouden ekologiset valinnat tai liikuntatottumukset saavat poliittisen merkityksen. Työmatkapyöräily tai -kävely voidaan nähdä ekologisena ja päivittäiset liikuntasuositukset täyttävänä tietoisena elämäntapana, jota yksilö toteuttaa paitsi kuluttajana myös julkisessa roolissaan.

Elämäntapavalinnat voivat ilmetä esimerkiksi aktivismina, lobbauksena, äänestyskäyttäytymisenä tai kuntapalveluiden käyttönä. Pitäytyminen terveyskeskuksen tai kaupungin liikuntaviraston kuntosalin palveluissa periaatteellisista syistä, vaikka varaa olisi hoitokuluvakuutuksiin tai yksityisen sektorin palveluihin, voisi toimia esimerkkinä viimeisestä. Lisäksi yksilön elämänpolitiikkaan sisältyy henkilökohtainen sivistys, jonka pohjalta kansalainen seuraa uutisia, keskustelee ajankohtaisista asioista, oppii uutta ja muodostaa mielipiteitä. Olennaista on kyky yhdistää omat elämäntapavalinnat osaksi yhteiskunnallista toimintaa tai yhteiskunnan arvoperustaa – sitä myötäillen tai kyseenalaistaen.

Tässä luvussa kuvatun julkisuuden perusteella liikunnan ja urheilun julkisuus on sekä hyvissä että heikoissa kantimissa. Hyvää on määrää: liikunta on nousussa etenkin elämäntapajulkisuuden markkinoilla. Voi olettaa, että kansalaiset hyötyvät liikunnan aiheiden määrällisestä runsaudesta. On mahdollista, että kansalaisten henkilökohtaiset valinnat resonoivat liikunnasta jo tiedetyn yhteiskunnallisen huolen kanssa. Tätä voi myös epäillä: onko todella niin, että yhä suurempi osa kansalaisista tekee sekä omasta että lastensa puolesta rationaalisia valintoja liikunnan lisäämisen suhteen? Voisiko olla niin, että elämänpolitiikka tarvitsisi tuekseen monipuolisempaa keskustelua liikunnan ja urheilun yhteiskunnallisista ulottuvuuksista?

Tämän raportin kirjoittamisen aikana julkaistiin väitöstutkimus, jonka puitteissa tutkituista päiväkotilapsista yksikään ei liikkunut liikuntasuosituksen mukaisesti. Siis kaikesta terveystiikunnan julkisuudesta huolimatta sekä päivähoito- että kouluikäiset lapset liikkuvat liian vähän. Ja vaikka liikuntapaikkahankkeet ja urheiluseurojen rahanjaot raportoidaan huolella, liian pieni määrä suomalaisista hyödyntää liikuntapalveluja tai osallistuu seuratoimintaan. Voisiko vielä tehdä jotain sekä median että kansalaisten kiinnittämiseksi liikunnan kysymyksiin?

3.5. Liikuntahallinnolla sivurooli liikuntajulkisuuden rakentumisessa

Edellä esitelty Liikuntapommi-juttu muodostaa harvinaisen poikkeuksen liikunnan ja urheilun nykyjulkisuudessa. Satunnainen lukija törmää tällaisiin juttuihin valitettavan harvoin, kun ei niitä juurikaan osu systemaattisestikaan haettuun tekstimassaan.

Pääsääntöisesti liikunnan kysymyksistä keskustellaan elämäntapajulkisuuden foorumeilla ja mediaan vakiintuneilla tavoilla: yksilöä kannustaen, elämäntapavalintoihin houkutellen ja julkisesikuvien avulla. Tässä mielessä elämäntapajulkisuus pelaa liikuntahallinnon pussiin, vaikkakin ehkä tarkoittamattaan. Elämäntapajulkisuuden virittämät kysymykset ovat kansalaisten näkökulmasta kiinnostavia – niistä luetaan, keskustellaan ja niihin peilataan omia elämäntapoja. Arkiliikuntaa lisäävät helpot ja monella foorumilla toistetut niksit – esimerkiksi portaiden kävely ja bussista hyppääminen pari pysäkkiä ennen määränpäättä – kannustavat lukijaa tunnistamaan päivittäistä liikkumistaan ja kenties muuttamaan sitä.

Elämäntapajulkisuuden voi ajatella houkuttelevan tietynsuuntaisten valintojen tekemiseen ja toimivan voimaantumisen mahdollistajana. Etenkin terveystiikunnan kysymysten kohdalla yhteiskunnan etu ja yksilölliset intressit menevät hyvin yksiin. Liikuntapolitiikan, hallinnon, yksilön, kaupallisten liikuntatoimijoiden ja median voi ajatella vetävän samaan suuntaan. Voi-

maannuttavasta elämänpolitiikasta voidaan kuitenkin puhua vasta silloin, kun sosiaalisen todellisuuden, tarjolla olevien keskustelujen ja yksilöllisten valintojen yhdistelmästä rakentuu johdonmukainen, rationaaliseen valintaan johtava suunnanmuutos. Esimerkiksi Liikkuva koulu -hankkeen tavoitteet, lasten liikkumista ja sen riittävyttä problematisoiva mediajulkisuus ja lasten liikuntaan viime vuosina satsatut lisärahat tukevat kaikki samansuuntaisesti vanhempien kasvatustyötä.

Tietoisia, elämänpoliittisia valintoja tekevä kansalainen on yhteiskunnallinen toimija, jonka valintoja elämäntapajulkisuus tukee. Pelkkä päätös ostaa lehdessä mainostettu tai julkkiksen kehuma aktiivisuusranneke ei vielä varsinaisesti ole elämänpolitiikkaa: vaikka aktiivisuusrannekkeen käyttäminen saattaa merkittävästi muuttaa yksilön suhdetta istumiseen, on elämänpolitiikan näkökulmasta olennaista löytää kytkös myös yhteiskunnalliseen huoleen istumisen vaarallisuudesta.

Yhteiskunnallista yhteyttä voi rakentaa julkisuudessa. Julkisen keskustelun perusteella ihminen voi tehdä valintoja, optimoida mahdollisuuksiaan ja muokata toimintojaan elämänlaatunsa parantamiseksi. Kun liikunta-aiheet liikkuvat yksilön (laji)valintojen ja elämäntapojen alueella, niihin syntyy tarttumapinta elämänpoliittisille valinnoille. Tällöin voidaan ajatella, että julkisuus todella palvelee yksilön mahdollisuuksia rakentaa identiteettiään ja käsitystään itsestään suhteessa liikuntakulttuuriin. Kannustava elämäntapajulkisuus saattaa hyvinkin motivoida yksittäisiä ihmisiä liikkumaan. Sen sijaan muut kilpa- ja huippu-urheilun ulkopuoliset aiheet tarjoavat valitettavan harvoin kättä pitempää elämänpoliittisten kysymysten ratkaisemiseksi tai edes asioiden hahmottamiseksi tästä näkökulmasta.

Avoimen ja julkisen päätöksenteon sekä kansalaisten osallisuuden näkökulmasta olisi tärkeää, että edellä kuvattujen juttuaiheiden lisäksi esimerkiksi liikuntapoliittiset linjanvedot (politiikan ja hallinnon tiedontarpeesta lähtevät isot tutkimusrahajaot, hallinnon uudistukset, hallinnonalojen välinen kamppailu vastuista ja velvollisuuksista, periaatepäätökset tms.) olisivat asioita, joista julkisuudessa keskusteltaisiin. Liikuntahallinnon tavoitteet – esimerkiksi liikuntaolosuhteiden ja toimintaedellytysten luominen – kun ovat lopulta melko lähellä liikuntapäätöksiä tekevää kansalaista. Julkisen keskustelun myötä ne voisivat olla entistä lähempänä.

Liikuntapolitiikan aiheiden näkymättömyyteen on vaikea löytää yksiselitteistä syytä. Liikuntahallinnon kohdalla olennainen kysymys on, riittääkö sille julkisuus, joka kylläkin nostaa sen tavoitteiden kannalta tärkeitä kysymyksiä, mutta joiden määrittelyssä liikuntahallinnolla ei tunnu olevan ääntä. Asioiden ympärille kehkeytynyt julkisuus voidaan nähdä tilana, jossa käytäjien keskustelujen olisi tärkeä resonoida sekä kansalaisten yksilöllisten tarpeiden ja niistä kumpuavien valintojen että yhteiskunnallisesti relevanttien kehityslinjojen kanssa.

Julkisuus on tulvillaan julkkisten liikuntaherkutusta. Sen sijaan Liikuntapommi-jutun kaltaista julkisuutta liikunnan kysymykset saavuttavat harvoin. Minkälaisia seurauksia tällä on liikuntapolitiikan kysymyksille: Riittävätkö liikuntapolitiikalle yksilön liikuntainnostuksen syöttämisyrittämykset laiturijumppaesimerkin avulla? Kuinka olennaista liikuntahallinnolle on, että liikkuva ihminen itse näkee valintojensa yhteydet yhteiskunnalliseen liikunnan lisäämisen projektiin? Millä tavoin liikunnan lisääminen on yksilöllinen, millä tavoin yhteiskunnallinen kysymys? Tarvitaanko julkisuudessa liikunnan ja yhteiskunnan kytkösten avaamista ja jos, niin mihin? Jos halutaan ajatella julkisuutta kansalaisten elämänpolitiikan resurssina, täytyy julkisuutta pohtia sen määriä syvemmin.

Varsinaisesta yhteiskunnallisesta osallistumisesta on elämäntapajulkisuuden jutuissa kyse vain välillisesti: aktiivisen elämäntavan valitseminen hyödyttää kyllä myös yhteiskuntaa, mutta varsinaisena pontimena jutuissa on yksilön kokemus mielihyvästä ja tyytyväisyyden tunne. Ongelman ydin saattaa olla se, etteivät ihmisten omaa elämää koskevat yksityiset valinnat näyttäytyä (elämän)poliittisina kovinkaan monelle. Emme siis ajattele ottavamme yhteiskunnallisesti kantaa kävellessämme työmatkamme – tai jos ajattelemme, ajattelemme ehkä tekevämme ekologisen

valinnan. Kuka siis voi ottaa kunnian tehdyistä valinnoista, silloin kun ne ovat liikuntapoliittisten tavoitteiden suuntaisia? Entä silloin kun ne ovat jotain aivan muuta? Pelkän elämänohjelmamateriaalin lisäksi olisi tästäkin näkökulmasta hyvä tarjota näkökulmaa valintojen tekemiseen ja sen seurauksiin.

Osallisuus ja sen kokeminen ovat poliittisten valintojen lähtökohta. Liikunnalliseen elämäntapaan tavalla tai toisella liittyvät jutut koskettavat kyllä, mutta koskettavuuden tai urheilevan ruumiin estetiikan hyödyntäminen liikunnan yhteiskunnallisemmissä kysymyksissä onkin huomattavasti vaikeampaa – ei kuitenkaan mahdotonta. Kiistat ja kamppailut kiinnittävät emotionaalisesti ainakin sen osan yleisöä, joka tavalla tai toisella kokee itsensä osalliseksi.

Ihmisten kiinnittäminen liikuntaan ja liikunnan yhteiskunnallisuuteen on tietenkin hyvin monitahoinen kysymys, eikä kunniaa tai vastuuta siitä voi jakaa millekään yksittäiselle taholle – onko tarpeenkaan? Liikunnallisen elämäntavan julkisuus kulkee sisällöllisesti yhtä matkaa liikuntapoliittisten tavoitteiden kanssa ja ne palvelevat toistensa etua. Julkisuuden roolia ei varmasti enää missään väheksytä ihmisten liikuttamisessa, muttei sitä kannata ohittaa silloinkaan, kun julkisuus ja liikuntahallinnon tavoitteet eivät löydä yhteistä säveltä. Silloin kannattaa ryhtyä virittämään soittimia. Tähän palataan luvussa 6.

Seuraavassa luvussa keskitymme julkisuuden ongelmakohtiin: siihen, että julkisuutta saavuttavat teemat eivät liity liikuntapolitiikan tarjoamiin ydinkysymyksiin ja siihen, että keskustelu liikuntapoliittisista aiheista on vähentynyt ja liikunnan hallinto (päätöksenteko) on lähes kadonnut toimijan paikalta liikuntakysymysten määrittelyssä.

Kysymme, minkälaiset puutteet liikunnan ja urheilun julkisuudessa ovat pelkkiä kauneusvirheitä, mitkä taas sellaisia negatiivisia ulottuvuuksia, jotka oikeasti vaikuttavat yksilön ja yhteiskunnallisten kysymysten suhteen laatuun ja toimintamahdollisuuksiin. Mitä tapahtuu, kun julkisuutta tarkastellaan laadullisena kysymyksenä määrällisen sijaan?

4. Liikuntapolitiikka julkisuuden katveessa

Tekstien määrästä ja kansalaisten elämänpolitiikkaa voimaannuttavista aineksista huolimatta politiikka yhteiskunnallisessa merkityksessään näyttää katoavan liikunta-aiheisista teksteistä monella tasolla. Tutkimusjakson aikana yhteiskuntapolitiikkaan kytketyt aiheet vähenevät määrällisesti. Lisäksi niiden käsittelytavat ovat yhä toteavampia. Nämä kehityssuunnat yhdessä heikentävät lukijoiden mahdollisuuksia tehdä poliittisia tulkintoja. Määrällisesti vähäiset ja sävyltään toteavat ja lyhyet jutut eivät myöskään ole omiaan herättämään ajatuksia tai jatkokeskusteluja. Se, mitä tästä muutoksesta ajattelee, riippuu varmasti tulkitsijan positiosta. Julki-suusteoreettinen katsanto ainakin synnyttää pienen huolen.

Muutosta selittävät edellisessä luvussa esitellyt mediasisältöihin laajemmin vaikuttavat trendit ja niiden seurauksena muuttuneet toimitusten käsitykset yleisöistä ja yleisöjen odotuksista. Ja totta kai yleisöt odotuksineen ovat muuttuneet nekin. Kiinnostavuus, jonka näkökulmasta yksilöä puhutteleva liikunta- tai terveysaiheinen juttu on lähestulkoon välttämätöntä tehdä, ei ulotukaan kysymyksiin, jotka näyttävät olevan liikuntapäätäjien ja liikuntahallinnon ykkösintressejä: vaikkapa liikuntalain uudistamiseen tai liikuntapolitiikan vaikuttavuusanalyysiin. Niistä kirjoittaminen uutismuotoisesti on hankalaa, ja siksi ne tulevat helposti ohitetuiksi.

Kun hallinnon agendoja ja kirjoitettuja juttuja verrataan tutkimusjaksolla (2000–15), huomataan, että ainoastaan noin joka kymmenennestä OKM:n liikuntayksikön liikkeelle laske-masta lehdistötiedotteesta kirjoitettiin tutkimukseen mukaan valituissa välineissä juttu. Juttuai-heiksi valikoituvat (keskus)hallinnon agendoista sellaiset, jotka ovat kiistattomia – esimerkiksi tukien ja tutkimusrahojen jaot, suurten valtakunnallisten ohjelmien rahoitus ja liikuntapaik-karakentamisen suurhankkeet.

Liikuntapoliittiset linjaukset tulevat uutisoiduksi todella huonosti. Hallitusohjelmia esi-tellessä löytyy mainintoja, ja muutamia muitakin poikkeustilanteita tutkimusjaksolle mahtui, mutta muuten myydään pääsääntöisesti ”eiota”. Liikuntalain edellinen uudistaminen vuonna 1998 tuli vielä keskustelluksi valtavirtamediassa kohtalaisen huolellisesti. Sen sijaan vuosina 2013–14 työn alla olleesta lakiuudistuksesta kirjoitettiin vain muutama pikku-uutinen.

Uuden liikunnan kattojärjestön Valon perustamisvaiheet 2010-luvun alkuvuosina kuitattiin muutamalla kymmenellä jutulla. Suurtahtumien seuraaminen kuuluu julkisuuden ja urheilun vakiintuneeseen suhteeseen: yleisö luultavasti reagoisi, jos media päättäisi sivuuttaa jonkin urheilutahtuman olankohautuksella. Luulisi siis, että huippu-urheilu kiinnostaa monipuoli-semminkin. Esimerkiksi huippu-urheilun muutostyöryhmän perustaminen, työvaiheet ja lop-putulema olisi varmasti voinut olla vielä laajemmin yleisöjä kiinnostavaa. Vai olisiko? Miten kiinnostavuus lamaannutettiin julkisuudessa ja miksi? (Ks. ohessa ”Tapaus HUMU”).

Kuntien tilanne tiedon avoimuuden suhteen on parempi – kunnat tiedottavat käynnisty-vistä hankkeista, kilpailutuksista olemassa olevista palveluista ja niiden muutoksista ja niin edel-leen. Näistä kirjoitetaan varsinkin alueellisessa mediassa paljonkin. Mediatutkijan näkökulmasta ongelmalliseksi kuitenkin muodostuu juttujen rakenne ja siihen sidottu juttujen aikajänne – pääosin kerrotaan jälkikäteen jo tehdyistä päätöksistä. Jos kriittinen keskustelu silloin tällöin herääkin, se on pääsääntöisesti jälkikäteistä napinaa ja sitä ylläpidetään kansalaisten ja paikal-listen liikuntatoimijoiden voimin mielipidesivuilla.

Liikuntapoliittisen keskustelun ongelmia, osa 1:

Tapaus HUMU ja tottumuksen voima

Huippu-urheilun muutostyöryhmän (2010–12) perustaminen, työskentely ja loppuraportista syntynyt keskustelu on hankkeen kysymyksenasettelujen näkökulmasta kiinnostava esimerkki liikunnan ja urheilun julkisuuden luonteesta.

Aineistossa mukana olevista medioista aiheesta löytyi yhteensä X juttua. Näistä X kertoi työryhmän perustamisesta ja työryhmän tavoitteista. Keskityttiin erityisesti henkilövalintoihin ja osaamiseen, jota ryhmällä on käytettävissään.

Hanketta lanseerattaessa nostettiin esille tavoite: tehdä suomesta pohjoismaiden johtava huippu-urheilumaa vuoteen 2020 mennessä. Hankkeen taustaksi esitettiin väite urheilun arvostuksen putoamisesta Suomessa. Tehtävä oli pohtia uusiksi huippu-urheilun rakenteita ja luoda malli sille, miten nykyisillä resursseilla voidaan tehdä asiat tehokkaammin, laadukkaammin ja menestyksekkäämmin. Työryhmä asetettiin kahdeksi vuodeksi. Työskentelyaika meni pääosin julkisuuspimennossa ja työryhmän ehoilla: julkisuuteen tihkui niukkasanaisia kuvauksia työryhmän pitämistä tiedotustilaisuuksista tyyliin ”Muutos on käynnissä” ja ”Tarkoitus on uudistaa suomalainen huippu-urheilu kokonaisuudessaan”.

”Väliraportti” uutisoitiin, mutta siinäkin kerrottiin lähinnä työn edistymisestä, ei niinkään sen sisällöistä. Esimerkiksi Helsingin Sanomien jutussa kerrottiin vain, että työ on nyt puolessa välissä, seminaari on pidetty, urheiluväki terävimpine asiantuntijoineen on kokoontunut kuulemaan, missä mennään ja odotukset ovat yhä kovat. Kansalaisille ei jutuissa työn sisällöllisiä puolia avattu.

Loppuraportin julkaiseminen herätti julkisuuden. Innostuneimman vastaanoton raportti sai HS-urheilun erikoistoimittaja Ari Pusalta, jonka 6.12.2012 päivätty juttu keskittyi tehdyn työ määrään ihailmiseen:

”Kun huippu-urheilun muutostyöryhmä (Humu) aloitti työnsä kaksi vuotta sitten, työhuoneen seinällä Pasilan SLU-talossa oli vain erivärisiä muistilappuja. Silloin oli vaikea uskoa, että lapuista syntyy raportti. Niin kuitenkin kävi. Humu julkaisi keskiviikkona lopputyönsä, ja sen vetäjänä toiminut Jukka Pekkala voi jäädä ryhmineen joululomille. (...)

Humu teki lopulta valtavan ja perusteellisen työn. Työn suurin haaste on saada esitykset elämään. Humu voi katsoa onnistuneensa, jos edes puolet sen tavoitteista täyttyy.”

Tekstissään Pusa ennakoii raportista syntyvää kritiikkiä: *”Rahasta puhuminen tietää suomalaisessa urheilukeskustelussa aina ongelmia – niin nytkin.”* Kommentillaan Pusa asettuu ymmärtämään sitä, että muutostyöryhmän raportti ehdottaa huippu-urheilun rahoituksen kasvamista noin 15 miljoonalla eurolla seuraavan viiden vuoden aikana.

Pusan jutun yhtenä kärkenä esitellään innostuneita spekulatioita huippuviroista urheilun aukenevissa organisaatioissa (Valo, Kihu). Näillä kannanotoilla Pusa asemoi itsensä urheiluvaikuttajien sisäpiiriläisiin. Tieto, että Ampumaurheiluliiton valmennusjohtaja Leena Paavolainen on liikuntatieteen tohtori, jolle voi ueta paikka Kilpa- ja huippu-urheilukeskus Kihun johtajana vuonna 2014 kiinnostanee asiaan vihkiytyneitä, mutta ei aukea kovin hyvin urheilun rakenteista kiinnostuneelle lukijalle.

Muut Humun raporttiin reagoineet eivät olleet yhtä vaikuttuneita. Kriittiset puheenvuorot eivät määrällisesti räjäyttäneet pankkia, mutta niitä kuitenkin julkaistiin kaikissa tutkimukssamme mukana olleissa medioissa. Osassa mentiin yleisönosastot, vieraskynät ja muut ulkopuolisten näkökulmat edellä, osassa enemmän oman toimituksen voimin. Huomio kiinnitettiin kuluihin, lopputuotoksen mittaan ja laatuun ja työryhmän koostumuksen kapeuteen. Kärkevimmin ottivat kantaa (liikunnan) yhteiskuntatieteilijät: ”Huippu-urheilun muutostyöryhmä jätti arvovalinnat tekemättä”, kirjoittivat talous- ja sosiaalhistorian dosentti Mikko Salasuo, Nuorisotutkimusverkoston tutkimusprofessori Tommi Hoikkala ja liikuntatieteiden tohtori Antti Laine.

Kaikissa seuratuissa medioissa kritisoitiin HUMUn lopputuotoksen hintaa. Se esitettiin eri tavoin yksinkertaistettuna – 40 sivun raportti tuli maksamaan noin 100 000 euroa / sivu ja tutkimushaastattelut, joita ei koskaan tallennettu, maksoivat useamman tuhat euroa / kappale. Työryhmän jäsenten kuukausitulot, autoedut ja niin edelleen käytiin enemmän tai vähemmän pieteetillä läpi.

Tämä ns. hintakritiikki oli ehkäpä toimittajien näkökulmasta kaikkein helpointa – konkreettista ja varmasti yleisöjä kiinnostavaa. Se asettui pitkälle kulttuuriselle herravihan jatkumolle ja kontekstoitui vielä suhteellisen tuoreeseen keskusteluun Pekka Himasen tutkimushankkeesta ja erilaisista hyvä veli -verkostoista yhteiskunnassa. Epäkohtia osoittava sanastokin oli olemassa, ja tarinalla valmis kehys, jossa herrat maksoivat toisilleen ylihintaa alimittaisesta työstä.

Tutkimusta kritisoitiin myös sisällöllisesti. Metodiset ongelmat nostettiin esille asiantuntija-puheenvuoroissa, mutta toimittajakin pitivät urheilijan polku -käsitteen viitteetöntä lainaa vähän turhan heppoisena lopputulemana kahden vuoden ja 4 miljoonan euron hankkeesta.

Tarkoituksenmukaisuuskritiikki sekoitti edellisiä: siinä hintaan ja tutkimuksellisiin puutteisiin pohjaten pohdittiin, mitä hankkeesta hyödyttiin. Kuka hyötyi, joku muukin kuin työryhmän osalliset? Myös hyviä puolia nostettiin esille – tosin kohtalaisen abstraktisti ja ympäripyöreästi. Esimerkiksi Apu (25.2.2013) kirjoitti:

On työryhmä tehnyt myös käyttökelpoisia esityksiä. Monissa lajeissa on mietitty Humun kanssa ”urheilijan polkuja”, ja ainakin osassa lajeja tätä on pidetty hyödyllisenä. Tarkoituksenmukaisuuskritiikin terävin kärki osoittaa kohti sitä, ettei työ vastannut sille asetettuja lähtökohtia. Tarkoitus oli pohtia sitä, miten asiat voitaisiin huippu-urheilussa tehdä nykyisin resurssien paremmin. Työryhmän esityksen lähtökohtana on kuitenkin lopulta merkittävän lisärahoituksen osoittaminen huippu-urheilulle.

Kiinnostavaa on myös työryhmän kokoonpanoa koskeva kritiikki. Jälkikäteiskeskustelussa (sekä aineistossamme että sen ulkopuolella, julkisuudessa ja käymissämme yksityisissä keskusteluissa / tutkimushaastatteluissa) puututtiin usein työryhmän kokoonpanoon ja sen yksipuoliseen osaamiseen. Työryhmän jäsenten valintaa arvioitiin siitä, että kaikki jäsenet olivat liikuntatieteilijöitä, ja yhteiskuntatieteilijät ja metodiosajat loistivat poissaolollaan. Jos mietitään elämäkertatutkimusta, laadullisia haastatteluja ja muita Humun tutkimusosuudessa käyttämiä metodeja, puute on ilmeinen. Sitä ei nostettu kuitenkaan esiin työryhmän aloittaessa, vaan vasta hankkeen valmistumisen jälkeen.

Kritiikin jälkijättöisyys herättää kysymyksiä ns. helposta kritiikistä ja jälkiviisaudesta: kuinka hedelmällisiä ovat mitäs–minä–sanoin-tyyppiset keskustelut tai näin–se–olisi–kannattanut–

tehdä -kommentit silloin, kun niillä ei enää ole mitään vaikutusta itse asiaan? Varsinkin, jos niitä ei liitetä kehittämiseen ja uusiin hankkeisiin, vaan kritiikki jää irralliseksi. Tältä osin voi kysyä, miten Humun viestintästrategia tuki osallistumista itse prosessiin. Julkisuuden perusteella voi päätellä, että prosessin aikana järjestetyt, strukturoidut tiedotustilaisuudet olivat se foorumi, jolla etenemisestä keskusteltiin – toki median edustajilla olisi tuolloin ollut mahdollisuus tuoda näkyviin prosessin kulkua, ja avata sitä ihan kansalaisille saakka.

Humusta käyty keskustelu osoittaa, että riittävän konkreettisia puutteita havaittuaan mediakirjoittelu ei suinkaan ole hampaatonta. Kriittisiä juttuja kirjoitettaessa ei säästely vaivoja eikä taustatyötä. Ongelmaksi osoittautuu kuitenkin kritiikin paikka ja aikajänne – kriittisten huomioiden paikka olisi ollut jo työryhmää asetettaessa. Tämä koskee niin liikuntakentän asiantuntijoita, liikuntatutkijoita kuin journalistejakin. Mikäli muillakin kuin vuosina 2008–2010 istuneen HUMUn asettamista valmistelleen työryhmän jäsenillä olisi ollut konkreettista tietoa suunnitelmista ja tavoitteista jo ennen päätösten tekemistä, olisi ehkä päädytty toisenlaiseen kokoonpanoon, toisenlaisiin työtapoihin ja toisenlaiseen tulokseen. Julkinen keskustelu olisi voinut kovastikin edesauttaa tätä.

Pessimistisimmät näkevätkin, että valtamedian tehtävä on sumentaa kansan silmät ns. tärkeiltä kysymyksiltä, jotta alamaiset pysyisivät kuuliaisina herroilleen. Tätä media tekee yhdessä hallinnon kanssa. (Mancini 1996, Postman 1987) Tärkeimmät kysymykset jäävät ehkä uutisoi-matta ja kansalaisille tarjoillaan leipää ja sirkushuveja: nimitysuutisia, jumppaohjeita, urheilutuloksia. Samaan aikaan suuremmat linjanvedot – vaikka se, millä perusteilla rahaa ja toiminta-oikeuksia liikuntakentällä hallituskaudella jaetaan – jäävät pienen piirin tietoon, muualla kuin mediajulkisuudessa jaetuiksi.

Pessimisti ei liene aivan väärässä. Poliittista keskustelua voidaan lamata sitomalla se pieniin kysymyksiin ja yksityiskohtiin periaatteellisten linjausten sijasta, ja asioiden sijasta henkilöihin. Viilataan julkisuudessa merkityksettä yksiyksikohtia ja samaan aikaan vaietaan periaatteista, joiden osia yksityiskohdat ovat. Tämä on nykyisten mediakehitysten aikana helpompaa kuin ennen ja sisältötrendit näyttävät suosivan sellaista.

Liikuntaa käsittelevien juttujen määrän nousua kuvattiin kuviossa 1. Määrällisellä kasvulla on kahdet kasvot: elämäntapa- ja terveystuttujen määrän huikean lisääntymisen rinnalla voidaan havaita poliittiseksi määriteltyjen aiheiden vähentyminen. Kun aiheet vielä edellä kuvattulla tavalla ”pienenevät” on vaikea puhua varsinaisesta julkisesta keskustelusta.

Kuten jo todettiin, poliittisiksi määritellyillä jutuilla on tapana nousta keskusteluihin lähinnä suurkisojen aikaan – tällöin keskustellaan huippu-urheiluun liittyvistä arvokysymyksistä, esimerkiksi vierastyöläisten olosuhteista kisapaikkarakentamisessa ja kisojen ympäristövaikutuksista. Yleensä isoista aiheista keskustellaan sitä herkemmin, mitä kauempana kisapaikat sijaitsevat. Kun tullaan riittävän lähelle, isotkin kysymykset nostetaan henkilö edellä, kuten tulkinta ministeri Arhinmäen sateenkaarilipusta havainnollisti.

Liikunnan ja urheilun juttuaiheita aikajanalla kuvaavasta kuviosta voi päätellä, että kotimaan liikuntapolitiikan syy- ja seuraussuhteet saavuttavat hyvin niukan tilan julkisuudessa. Rahanjaosta kirjoitetaan säännöllisesti, jopa enenevässä määrin, mutta pääsääntöisesti raportoivalla tyyllillä pikku-uutisissa. Tällaisista jutuista häviävät liikunnan kysymyksiä määrittelevät erilaiset äänet. Rahajaon perusteita ei myöskään avata tai avataan harvoin. Ei kerrota miksi tänä vuonna rahoitetaan juuri tämäntyyppistä tutkimusta, millaista hallinnon tiedontarvetta se paikkaa. Kerrotaan ainoastaan, miten käytettävissä olevat resurssit on päätetty jakaa.

Liikuntapoliittisen keskustelun ongelmia, osa 2:

Tapaus liikuntalaki ja kiinnostavuuden ongelma

Toukokuussa 2015 voimaan tullut uudistettu liikuntalaki korvasi vuonna 1998 edellisen keran uudistetun lain. Lain tarkoitus on mm. yhteen sovittaa hallintokuntien työtä liikunnan edellytysten ja liikkumisen lisäämisessä. Luulisi, että laki, joka tulee näin lähelle jokapäiväisen elämän valintoja, kiinnostaisi mediaa.

Toisin kuitenkin kävi. Aineistomme koostuu 2311 jutusta 16 sanoma- ja aikakauslehdessä. Lain uudistamisesta on käytä valtavasti keskustelua toimijatasolla, mutta valtakunnallisessa julkisuudessa sekin on loistanut poissaolollaan. OKM:n kolme asiaa koskevaa tiedotetta on lyhykäisesti uutisoitu, mutta siihen keskustelu jääkin. Jokunen kolumni on kirjoitettu siitä, tarvitaanko lakia ylipäätään.

”Paljon on puhuttu siitä, että lakeja tulisi olla vähemmän ja erityisesti kuntien tehtäviä karsia. Jäisi rahaa tähdellisempään, kun ei tarvitsisi valvoa kaikkea ja ehkä yhteiskunnanakaan ei tarvitsisi olla aivan kaikessa mukana.

Sitten kun pyydetään esimerkkejä, niin keskustelun ympärille laskeutuu suuri hiljaisuus. Jostainhan on lähdeittävä liikkeelle: aloitan nostamalla pöydälle kissan nimeltä uusi liikuntalaki, joka on parhaillaan eduskunnan sivistysvaliokunnan käsittelyssä.” (Markus Leikola, Iltalehti 14.11.2014)

Ihmettelevät tekstit selittyvät pitkälti sillä, ettei lakia tai sen tarvetta tunneta. Kun niin vanhan kuin uuden lain suunnitellut sisällöt ja keskeiset muutokset on jätetty perusteluineen käsittelemättä, saattaa laki helposti hahmottua ylenmääräisenä ja turhana sääntelynä ja byrokratiana.

Toisin oli edellisen lakiuudistuksen aikaan. Silloin sekä lainvalmistelusta, sidosryhmien näkemyksistä kirjoitettiin moninkertainen määrä juttuja ainakin Helsingin Sanomiin. Lain taustoja ja uudistuksia avattiin, ja sitä kommentoitiin vieraskynissä ja kolumneissa. Järjestöjen kannat valuivat nekin julkisuuteen saakka.

Emme tietenkään tiedä julkisen keskustelun suoraviivaista vaikuttavuutta, mutta lakia käytettiin muutaman vuoden ajan kohtalaisen tehokkaasti esimerkiksi yleisönosastokirjoitusten tukena. Siihen ja sen henkeen vedottiin liikuntapalvelujen priorisoimista ja liikuntapaikkarakentamista koskevassa kansalaiskeskustelussa. Myös journalistit viittasivat lakiin muutamia kertoja aika pian sen säätämisen jälkeen esimerkiksi uimahalliverkostoa pohtineissa jutuissa.

Mediaesityksiin liittyvä jatkuvuus ja sarjallisuus selittävät jonkin verran asian esilläoloa. Mikäli asia alun perin ylittää kiinnostavuuskynnyksen ja täyttää uutiskriteerit, se saa tietyn merkityksen julkisuudessa. Syntyy spiraalimaista julkisuutta, asiaan linkataan muita asioita tai nostetaan esille rinnastuksia ja vertailuja. Asia voidaan myös vaieta – tätä kutsutaan hiljaisuuden spiraaliksi.

Liikuntalain mediakäsittelyssä 2010-luvulla tiivistyvät liikuntapolitiikan julkisuuden ongelmalliset puolet. Asia on monimutkainen. Muutokset eivät ole dramaattisia tai radikaaleja, ne eivät aiheuta merkittäviä tai välittömiä muutoksia kansalaisten arkeen. Lakiteksti on vaikeaa – jopa yhteiskunnallisiin kysymyksiin erikoistuneen toimittajan täytyy käyttää aikaa

perehtymiseen ennen jutun kirjoittamista, saati sitten urheilusta pääosin kirjoittavan toimittajan. Vaaditaan ehkä muutoinkin yhteistyötä ja rajojen ylittämistä – jo se, mille osastolle mahdollinen juttu sijoitettaisiin saattaa muodostua ongelmaksi. Lisäksi lakimuutoksen ei toimituksissa oleteta kiinnostavan kansalaisia juurikaan. Myöskään toimittajat eivät saa nopeasti luotua sellaisia käytännöllisiä kytköksiä asioiden välille, jotka suoraan lisäävät kiinnostavuutta. Eikä hallinnon puolestakaan löydy käyttökelpoisia konteksteja, vaan lähinnä prosessikuvauksia. Se, keitä kaikkia on lakia laatiessa kuultu, ei välttämättä vielä ylitä uutiskynnystä.

Kysymys ei ole siitä, että toimittajia kiinnostaisivat väärät asiat. Tai siitä, ettei lailla olisi merkitystä. Kysymys on pikemminkin siitä, ettei yleisön kanssa (epäsuorassa) vuorovaikutuksessa syntyvissä kiinnostavuuskäsityksissä laki nouse kovin korkealle. Mikäli tilanteeseen ollaan tyytyväisiä, se on helppo säilyttää ennallaan.

Samaan aikaan on helppo kuvitella keinoja, joilla pelkkien sovellusesimerkkien esittelemisen, kuntien vastuiden muuttamisen seuraukset kuntien rahankäyttöön tai vaikkapa vaikutavuuden arvioimisen ongelmat voisivat tehdä laista ihan kiinnostavan keskustelunaiheen. Tämä vaatisi ehkä hallinnolta osoittavampaa otetta toimittajien kritisoimisen sijasta.

Suomalaista uutismediaa tarkastelleen tutkimuksen mukaan keskimäärin noin 40 prosentissa kotimaan jutuista avoin kysymys on tavalla tai toisella esillä. Loppuihin noin 60 prosenttiin sisältyy valtaosa rikos- ja onnettomuus uutisista sekä sellaiset päätösuutiset, joissa ei käsitellä päätöksen liittyvää keskustelua tai päätöksen perusteena ollutta ongelmaa. Avointa kysymystä ei katsottu olevan myöskään jutuissa, joissa vain kuvailtiin ongelmaa tai sen rutiininomaista hoitamista ilman että olisi ehdotettu jotain uutta toimintatapaa tai kritisoitu nykyistä toimintatapaa. (Suikkanen & al., 2012). Näyttää siltä, että liikuntakysymyksissä avoimia kysymyksiä on vielä keskimääräistä vähemmän. Liikuntahallinnon omista agendoista löytyy kansalaista suoraan koskettava kokonaisuus, jonka julkisuus havainnollistaa politiikan katoamista 2000-luvulla.

Suurten linjojen katoaminen ja keskustelujen tyypistyminen säännöllisesti julkaistuksi rahanjako- ja nimitysuutisiksi johtavat sekä kokonaisten aiheiden katoamiseen että näkökulmien tyypistymiseen. Mitä pienemmiksi uutiset menevät, sitä vähemmän niihin mahtuu näkökulmia. Raportoivat pikku-uutiset korostavat asioiden väijäämättömyyttä ja kiinnittävä huomion yksiselitteisiin nimiin ja numeroihin ikään kuin ”faktoina”. Lukijalle tuotetaan yhdessä mielessä palvelus: lyhyt juttu on helppolukuinen ja sen sisältö aukeaa yhdellä silmäyksellä. Sen sijaan keskustelulle tällaiset jutut eivät avaa tilaa. Pikku-uutinen tai lyhyt juttu kapeasta näkökulmasta voi toimia keskustelun herättäjänä, jos jutun sisältö on riittävän raflaava. Useimmiten näin ei kuitenkaan tapahdu, vaan lyhyt uutisointi tarkoittaa lähes automaattisesti hiljaisuutta aiheen ympärillä.

Liikunnan ja urheilun omat julkaisut toki nostavat joskus politiikka-aiheita julkiseen keskusteluun – tuoreimpana esimerkkinä luvussa 3.4. kuvattu Liikuntapommi-juttu. Näiden julkaisujen, etenkin lajilehtien, ongelmaksi julkisuuden näkökulmasta muodostuu näkökulmien kapeus. Kestävyysurheilun näkökulma esimerkiksi olympiakomitean laji- tai henkilövalintapolitiikkaan on toki tervetullutta keskustelua ja osoitus valintojen intressidonnaisuudesta. On kuitenkin paljon liikuntapolitiikan kysymyksiä, jotka jäävät lajilehdissä yhtä vähälle huomiolle kuin muussakin julkisuudessa.

Mediatrendien mukaisesti myös politiikka-aiheita on helpointa nostaa julkisuuteen henkilöiden kautta. Asioita käsitellään herkemmin, jos ne pystytään yhdistämään vetovoimaiseen

keulahahmoon. Esimerkiksi Arhinmäki ministerinä tuotti urheilun kysymyksille julkisuutta. Median toimintatapaa kuvaa myös se, miten Kalervo Kummolalta haetaan toistuvasti ”en kommentoi”-kommentti.

Mikäli liikuntapolitiikan aiheille halutaan julkisuutta, on hyvä olla tietoinen median toimintatavoista. Vaikka politiikka itse ei viihteellistyisi, politiikan täytyy mukautua median viihteellistymiskehitykseen, mikäli agendoille halutaan julkisuutta. Monella alalla hallinnon julkisuusstrategiat seurailevatkin mediatrendien kehitystä, sillä asiakysymysten kannalta ei ole hyvä jättäytyä julkisuuden ulkopuolelle. Asiakysymysten katoaminen julkisuudesta on huolestuttavaa jo sellaisenaan. Lisäksi keskustelun olemattomuuden saavat tuntea kansalaiset, joille liikunnan yhteiskunnalliset kysymykset jäävät väistämättä etäisiksi.

Liikuntapolitiikan julkisuudesta rakentuu vähemmän mairitteleva kuva, jota leimaavat katoavat aiheet, kapeneva käsittely ja vaikenevat henkilöt. Syitä liikuntapolitiikan ympärille syntyneeseen tyhjiöön voi hakea sekä median että hallinnon/politiikan käytännöistä. Median viihteellistyminen ja henkilöityminen vaikuttavat väistämättä siihen, minkälaiset aiheet nousevat julkisuuteen ja miten tarjolla olevia aiheita julkisuudessa käsitellään. Media ei kuitenkaan toimi yksin: julkisuus asioiden ja ympärille rakentuu vuorovaikutuksessa yhteiskunnan toimijoiden kanssa. Liikuntatoimijoiden osalta voi valitettavasti todeta, että heidän äänensä sivuutetaan suuressa osassa liikunnan ja urheilun julkisuutta.

4.1. Liikuntapolitiikan toimijat jääneet mediassa lähinnä nimiksi

Jos liikuntapoliittiset aiheet ovat julkisuudessa henkitoreissaan, loistavat myös liikuntatoimijat poissaolollaan. Toimija-analyysi tuo näkyviin ne tahot, joiden suulla liikunnan ja urheilun kysymyksistä mediassa keskustellaan. Toimijoiden listaaminen on tärkeää, jotta saadaan käsitys siitä, kuka/mikä tahoo toimittajan ohella ja toimittajan toimesta määritellään keskeiseksi toimijaksi liikunnan ja urheilun kysymyksissä. Jo maininta – järjestön tai henkilön – näyttää näinä kaupallisten mediaseurantabisnesten kulta-aikana olevan kovaa valuuttaa, mutta varsinkin se, kuka pääsee sanoittamaan poliittisia kiistoja ja kamppailuja on merkittävää, sillä ilmiöiden nimeämisellä ja kuvaamisella on kauaskantoisia, niiden julkiseen määrittelyyn ja tulkintaan liittyviä seurauksia.

Liikuntatoimijoiden näivettyminen julkisuuden areenoilla on liikuntapolitiikan aiheiden katoamisen ohella toinen suuri muutos. Liikunnan ja urheilun julkisuus koostuu suurelta osin pikku-uutisista, joissa kuuluu journalismin objektivoiva ääni. Etenkin valtakunnallisessa julkisuudessa journalismin/toimittajan rooli korostuu, kun asianosaiset toimijat on häivytetty (esim. urheilujärjestön nimitysuutiset). Liikuntapolitiikan toimijat ovat julkisuuden marginaalissa (esim. järjestöpuolelta vain suurten liittojen edustajat esiintyvät silloin tällöin).

Journalismissa keskeinen toimija on **toimittaja**, joka asettaa jutulle näkökulman ja tulkintakehyksen ja valikoi keskustelijoina asian kannalta olennaisten toimijoiden joukon. Toimittajan ääni voi olla avoin, mutta useimmiten toimittaja piilottaa oman toimijuutensa taitavasti. Neutraaliltakin näyttävän jutun sanoma rakentuu monenlaisista toimittajan tekemistä valinnoista. Journalismintutkimuksessa puhutaan **objektivoinnin strategioista**, joilla toimittaja rakentaa viestinsä näyttämään mahdollisimman tasapuoliselta, faktuaaliselta ja siten objektiiviselta. Valinnoillaan toimittaja kuitenkin esimerkiksi asettelee juttuun valikoidut toimijat hierarkkisiin asemiin tai rakentaa vastakkainasetteluja toimijoiden välille.

Toimittaja voi myös omilla sanavalinnoillaan ja asioiden esittämisen järjestyksellä horjuttaa tai vahvistaa jutun toimijoiden ääniä. Jo sellainen yksinkertainen asia kuin lainausmerkkien käyttö ansaitsee huomion: lainausmerkkeihin laittamalla toimittaja saa haluamansa asian vaikuttamaan jonkun henkilökohtaiselta kannalta, intressisidostennaiselta siis. Kertoviksi väitelaukseiksi puettuna sama asia tulisi esitettyä aivan eri valossa.

Liikuntapoliittisen keskustelun ongelmia, osa 3 Tapaus VALO ja toimijaksi tuleminen

Liikunnan kattojärjestön, Valtakunnallisen liikunta- ja urheiluorganisaation VALO ry:n, perustamisesta (2012) ja sen valmistelusta kirjoitettiin parin vuoden aikana satoja lehtijuttuja, joista xx osui hakusanojen perusteella aineistoomme.

Valon syntyyn oli mitä todennäköisimmin monia perusteltuja syitä, mutta nämä eivät juuri valtamediassa näkyneet. Valon syntymisen sanottiin parhaiten kontekstoiduissa jutuissa ”selventävän liikunnan hallintohimmeliä” tai ”yksinkertaistavan rakenteita” ja ”luovan synergiaa ja lisää resursseja itse asiaan kun päällekkäisyyttä karsitaan”.

Tätä on odotettu. Urheilun monikerroksisen järjestörakenteen päälle voidaan vihdoin vetää ruksi. Järjestöryteikön tilalle tulee yksinkertaisempi malli, kun päällekkäisiä rakenteita karsitaan kovalla kädellä. Isoin muutos on, kun kolme nykyistä liikuntajärjestöä yhdistyvät. Uuden järjestön nimeksi tulee Valo, Valtakunnallinen Liikunta- ja Urheiluorganisaatio. Nimi sai siunauksensa urheilun järjestöpäivillä perjantaina Turussa. (Helsingin Sanomat 1.12.2012)

Monessa ei menty näinkään sisällölliselle tasolle, vaan kerrottiin, että Valo on syntymässä ja kuinka monta järjestöä siihen on liittymässä. Se, mikä aikaisemmassa järjestelyssä oli koettu päällekkäiseksi, tehottomaksi tai turhaksi, jätettiin siis pääosassa juttuja kertomatta. Samoin kuin se, millä konkreettisella tavalla uudistukset ongelmiin pureutuvat. Kiistoja ja kamppailuja korostettiin, ei toki sisällöllisesti kertoen mistä niissä oli kyse, vaan listaamalla liittoja, jotka eivät aio mukaan toimintaan tai joita ”jäsenyys vielä hiertää”.

Muste ei ollut ehtinyt kuivua urheilun uuden keskusjärjestön nimen julkistamistilaisuudessa, kun irvilleuat olivat jo liikkeellä. Kuka sammuttaa valon, kuului useammasta suusta, kun Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio (Valo) syntyi perjantaina järjestöpäivillä Turussa. Niin, kuka tosiaan sammuttaa Valon? Periaatteessa ei kukaan, mutta uusi keskusjärjestö on vasta synnytysvaiheessa. (Helsingin Sanomat 2.12.2012.)

Pääsihteerin valintaa arvuuteltiin viikkoja. Mahdollisia ehdokkaita nimettiin ja heistä keskusteltiin, mutta kun valinta oli tehty – ja sen konkreettisia seurauksia olisi päästy pohtimaan – kirjoittelu loppui. Sama päti johtajiston rekrytointiin. Johtajien määrästä ja nimistä kirjoitettiin kaikissa jutuissa ja jo ennen valintojen julkistamista kirjoitettiin ennakojuttuja. Johtajapostien nimekkeet esiteltiin, muttei kovinkaan paljoa niiden sisältöjä. Ja nimitykset, niistä jaksettiin kyllä keskustella. Tasolla, joka korosti kokemuksen, koulutuksen ja taustajoukkojen nimeämistä ja vastustajien osoittamista, ei niinkään johtajien itsensä esille nostamia linjauksia, jotka lienevät kuitenkin olleet valintaperusteita.

Kentälle viennistä vastaavaksi johtajaksi valittiin Sirpa Korkatti. Hän toimii nykyisin SLU kehitysjohtajana. SLU:n toinen kehitysjohtaja Juha Heikkala valittiin kehittämisestä vastaavaksi johtajaksi. Liiketoiminnasta ja palveluista vastaavan johtajan valinta julkistetaan joulun jälkeen. Jo aiemmin Valo valitsi pääsihteerikseen Teemu Japissionin, joka on lakautetun SLU:n pääsihteerin. Nuoren Suomen puheenjohtaja Petteri Kilpinen toimii Valon puheenjohtajana tämän vuoden loppuun. Ensi vuoden alusta puheenjohtajuus siirtyy Kunto ry:n puheenjohtajalle Juha Rehulalle. SLU:n puheenjohtaja Timo Laitinen toimii Valon puheenjohtajana 2013 heinäkuusta ensi vuoden loppuun, jonka jälkeen järjestölle valitaan uusi puheenjohtaja. ”Siitä tulee yksi urheilun merkittävimmistä puheenjohtajavaaleista”, Japission sanoo. (Helsingin Sanomat 21.12.2012)

Lisäksi irtisanomiset ja YT-neuvottelut uutisoitiin määrällisesti, sen sijaan leikkausten ja väen vähennysten konkreettisia vaikutuksia toiminnan näkökulmasta ei juurikaan eritelty. Ainoastaan alan erikoislehdet menivät syvemmälle: Liikunta & Tiede eritteli ja Urheilusanomat jopa keskusteli synnyn syistä ja seurauksista. Ja kun lehdessä kirjoitetaan keskustelemaan sävyyn, aukeaa yleensä verkkolehteenkin polemiikki. Niin tässäkin tapauksessa.

Ei tarvitse olla ilkeämielinen väittäessään, että mediakirjoittelun varassa käsityksensä järjestöuudistuksesta muodostanut kansalainen on aika vähäisin eväin varustettu. Sisäpiiriin kuuluva, asiaa etukäteen tunteva saattoi ehkä keskustelusta bongata koodeja, mutta vailla henkilöiden ja aikaisempien järjestöjen keskinäisten suhteiden tuntemusta valtavirtainen keskustelu näyttäytyi hyvin hajanaisena ja olennaista karttavana.

Jos Valon mediaseuranta on laskenut juttumääriä ja mainintoja joko järjestön tai johtajiston osalta, mediaosastolla voidaan olla tyytyväisiä. Jos tiedotteiden ja strategisen suunnittelun tavoitteena oli informoida kansalaisia sisällöllisistä muutoksista ja kiinnittää heitä toimintaan ei tyytyväisyyteen ole samalla tavalla aihetta. Voi olla, että kadunmies tietää entisen ja uuden järjestökentän nimet ja pihtiputaan mummo osaa nimetä Teemu Japissinin johtajaksi, mutta paljon muuta ei materiaalista irronnut.

Uutisointi muistuttaa etäisesti tulosuutisia – ensin kerrotaan karsintakerroksen tulokset ja lopulta voittaja. Sitä, mitä matkan aikana tapahtui tai varsinkaan miksi matkalle ylipäätään lähdettiin, ei tarvitsekaan 3000 metrin esteissä mainita, mutta yhteiskunnallisesti merkittävisissä kehityksissä nämä ovat ihan relevantteja lähtökohtia,

Monesti jo maininta, siis mediaosuma, saa toimijan hyrähtämään tyytyväisyydestä. On kuitenkin eri asia päästä määrittelemään asioita, nimeämään niitä ja osoittamaan niiden vaikutuksia kuin tulla itse mainituksi. Toimijana oleminen onkin jäänyt VALOa koskevissa uutisissa vähemmälle erikoistunutta julkisuutta lukuun ottamatta. Valtakunnallisessa mediassa VALO harvoin vaatii, esittää tai ylipäätään tekee. Jutuissa puhutaan ennemminkin VALOsta itsestään kuvaillen. Tavoitteiden saavuttamista saatetaan arvioida onnistuneeksi tai vähemmän sellaiseksi, mutta tavoitteita sinänsä ei aivan perustamisajan sloganeiden uutisoinnin lisäksi juuri nimetä.

Järjestöjen toimija-asema näyttää muuttuneen. Kun Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry perustettiin vuonna 1993, oli keskustelu toisenlaista, ja pitkin matkaa haula SLU löytää myös kannanottoja ja perinteisempää toimijuutta. VALOn tie on vielä nuori, mutta alku on ainakin toimijanäkökulmasta ollut karikoinen.

Keskustelu Valon viestintäjohtaja Jyrki Kemppaisen kanssa avasi Valon viestintästrategiaa: viestinnän kärki on ollut liikkumattomuuden teeman läpiviemisessä ja nimenomaan sähköisessä mediassa. Asiakysymysten julkisuuden näkökulmasta strategia on mitä toimivin: kuten tässäkin hankkeessa on todettu, liikkumattomuuden kysymys on levinnyt varsin laajalle eri medioissa ja teemasta keskustellaan etenkin elämäntapajulkisuudessa. Myös tämän raportin viimeistelyn aikana lähestyvät eduskuntavaalit (2015) ovat lisänneet median kiinnostusta yhteiskunnallisesti isoihin hyvinvoinnin ja liikunnan kysymyksiin. Asiakysymys edellä julkisuuteen on organisaation näkökulmasta myös hiukan ongelmallinen strategia: tietystä mielestä liikkumattomuus on toki kaikkien yhteinen asia, mutta eri toimijat määrittelevät suhdettaan kysymykseen eri asemista käsin. Kattojärjestönä VALOn eksplisiittinen määrittelevä rooli saattaa toisinaan olla perusteltu.

Toimittajan tekemät valinnat ja tulkinnat jäävät usein lukijalta piiloon. Toimittajan asemasta kirjoitettuihin juttuihin sisäänrakennettu vahva etusijalle asettuva luenta eli juttuun valikoitu näkökulma on ikään kuin luontevin mahdollinen tulkinta asiasta. Toisinaan toimittajan toteavaa tulkintaa asiasta voidaan monipuolistaa siten, että jutun sisälle asetetaan muutama näkökulma keskustelemaan keskenään. Tällöin kiinnostavaa on, keitä valitaan tasapainottamaan toimituksen näkökulmaa tai vallitsevaa käsitystä.

Esimerkkijutussa toimittaja nostaa ydinviestiksi huolen siitä, että suuri osa suomalaista ei liiku terveystensä kannalta riittävästi:

Koko väestöön terveystiliikunta on jäänyt pahasti retuperälle. Asiantuntijoiden mukaan jopa 70 prosenttia suomalaisista on huonokuntoisia. Koululiikuntaa on karsittu, lasten pihapelit ovat hävinneet ja liikunta on yliorganisoitua. Yli kaksi miljoonaa suomalaista ei liiku lainkaan tai liikkuu liian harvoin, sanoo Suomen kuntourheiluliiton puheenjohtaja dosentti Timo Sahi.

Vastaavia jutun ydinviestiä tukevia puheenvuoroja jutussa asetettiin esittämään myös Suomen urheiluopiston testipäällikkö Matti Heikkilä ja valmentaja Juhani Tamminen. Jutun pituudesta nämä sanomaa tukevat asiantuntijajäsenet vastaavat noin 70 prosenttia. Puheenvuorot ovat rakenteita ja ilmiön yleisyyttä korostavia.

Vastakkainen näkemys sen sijaan mahdutetaan muutamaaan virkkeeseen ja sidotaan yksilöihin, perheisiin ja yksittäisen lajin harrastajiin:

Liikunnasta voi myös tulla pakkomielle. Lenkille on pakko mennä flunssassa ja krapulassa vaikka sydän ei sitä kestäisi, sanoo professori, psykiatri Matti O. Huttunen. Kehonrakentajissa pakobodareita on paljon ja siinä jengissä on myös paljon hormonien käyttäjiä. Huttusen mukaan ongelmia väheksytään vaikka se voi olla iso ongelma perhepiirissä. (Lapin kansa 13.6.2006)

Jutun etusijalle asettuva luenta on ilmeinen ja se on rakennettu sijoittamalla asiantuntijakommentit tiettyyn järjestykseen suhteessa toimittajan omaan tekstiin. Samoilla asiantuntijoilla ja argumenteilla olisi toisenlaisella järjestyksellä voinut kirjoittaa myös jutun täysin toisesta tulokulmasta. Juttu olisi voinut lähteä liikkeelle myös siitä, miten huonokuntoisen on aloitettava myös terveystiliikunta varovaisesti.

Toimittaja toimii portinvartijana, joka päättää mistä asemasta käsin esimerkiksi poliitikko kussakin yhteydessä näkökulmaa määrittelee, sanoittaa, kommentoi, täydentää tai vastustaa. Poliitikko voidaan tekstin tavoitteen mukaan asettaa esimerkiksi todenpuhujan asemaan, josta käsin hän toteaa, kertoo tai vahvistaa toimittajan valitseman näkökulman mukaista sanomaa. Poliitikko voidaan myös asettaa kamppailemaan, kiistämään, korjaamaan jotain esitettyä väitettä tai vaatimaan jotakin asiantilaaan liittyvää. Mahdollisuudet ovat periaatteessa rajattomat. Yleisintä on kuitenkin poliitikon ja virkamiehen asettaminen puolustamaan tehtyä päätöstä. Vastapuolelle asetetaan vähän vähemmän voimaa, esimerkiksi pelkkä poliitikko tai vaikkapa kansalaisyhteiskunnan toimija tms.

Nimen mainitseminen jutussa ei siis vielä tarjoa toimija-asemaa. Myöskään pelkästään lähteiden määrä ei vielä kerro, käsitelläänkö jutuissa kiistanalaisia tai muuten avoimia kysymyksiä tai edustavatko jutun lähteet erilaisia näkökulmia jutun aiheeseen. Kiinnostavaa on esimerkiksi se, missä määrin kotimaan uutisjutuissa käsitellään avoimia kysymyksiä. Tuodaanko jutuissa ylipäätään esiin ratkaisua vaativia asioita tai erimielisyyksiä? Otetaanko niissä kantaa siihen, miten asioita pitäisi hoitaa? Tuoko lehti erilaisia intressejä päättäjien ja yleisön tietoon? (Suikkanen et al. 2012.)

Journalismin käytäntöihin sisäänkirjoitetut toimija-asetukset palvelevat siis ensisijaisesti journalismin pyrkimyksiä: sitä, miten asioita tuodaan esille yleisöjä puhuttelevina, kiinnostavina ja merkittävinä julkisina keskusteluina. Yhteiskunnan muiden toimijoiden on ainakin joiltain osin sopeutuminen journalismin lainalaisuuksiin.

Näyttää siltä, että toimijan sijasta liikuntaväki päätyy mediaan nimettynä. Päätäjien nimiä mainitaan ja erityisesti nimitysuutiset näyttävät olevan keino tarttua liikuntakentän asioihin. Niitä kirjoitetaan valtakunnallisesti ja alueellisesti kohtalaisen paljon. Samoin irtisanomiset mainitaan. Ongelmaksi muodostuu se, mitä EI sanota: taustat, kehitykset, päätökset nimitysten takana. Tehdyillä nimityksillä tai uudistuksilla tavoitellut muutokset loistavat poissaolollaan. Ongelmaa ei eritellä, se ehkä mainitaan.

Myöskään ratkaisua ei pohdita. Henkilövalintoja käsittelevissä jutuissa ratkaisuksi näyttää riittävän tehtävään valitun henkilön nimen mainitseminen. Jos halutaan ajatella oikein optimistisesti, voidaan toki tulkita nimen mainitsemisen tuottavan organisaatiolle julkisuutta ainakin yhden mediaosuman verran. Julkisen keskustelun herättämisen kannalta valitun henkilön nimen mainitseminen on kuitenkin varsin laiha tulos.

Lukijan näkökulmasta nimen lisäksi olennaista olisi tietää esimerkiksi millaisia arvoja ja johtamistapaa valitut ja valitsematta jätetyt edustavat, millaisesta ehdokasjoukosta valinta on tehty ja millaista asiantuntemusta valintaa tehtäessä painotettiin. Toimijoiden eliminoiminen jutuista ei helpota ainakaan lukijan mahdollisuuksia punnita ehdokkaiden välisiä eroja tai ymmärtää, mistä kaikessa valinnoissa on kysymys. Herää myös kysymys, riittääkö nimen näkyminen liikuntakentän toimijoille. Minkälaisesta näkyvyydestä tällöin on kysymys?

4.2. Toimitusten muuttuvat työkäytännöt

Journalismin muutostrendit näkyvät konkreettisesti esimerkiksi aiheiden käsittelytapojen muutoksina. Isot asiat ja linjaukset katoavat juttuyksikön lyhenemisen seurauksena välähdyksenomaisiksi palasiksi. Juttujen lyheneminen ja kokonaisuuksien palastelu pieniksi osiksi koskee sekä ajankohdais- että elämäntapajulkisuutta: pitkät, taustoittavat jutut ovat nykyjulkisuudessa hitaaksi journalismiksi kutsuttu erillinen lajityyppinsä (tyyliin Long Play), ei enää normaalijournalismin muoto.

Perusjutussa on nykyään kaksi kertaa isompi kuva ja puolet vähemmän tekstiä kuin viime vuosituhannella. Suurella koolla on koko ajan merkittävämpi symbolinen funktionsa journalismissa: suuri kirjasin, otsikko ja kuva merkitsevät tärkeää. Pienemmät jutut voivat olla kiinnostavia ja mielihyvää tuottavia, mutta lukijat arvioivat kooltaan suuret ja erityisesti suurin kuvin varustetut jutut muita tärkeämmiksi. Kun liikuntajutut pääosin lyhenevät ja yksinkertaistuvat uutissähkeen omaisiksi, niiden merkittäviksi tulkitseminen tulee maallikolle kaiken aikaa vaikeammaksi.

Isokin asiakokonaisuus esitellään nykyään pieninä palasina. Pitkät tekstimassat tuntuvat lukijoista lukijatutkimusten mukaan raskailta, joten jo jutun suunnitteluvaiheessa mietitään, millaisista pienistä osasista se tullaan koostamaan. Erilaisten graafien, tiivistysten, faktalaatikoiden ja kommenttien käyttäminen on lisääntynyt kiihtyvällä tempolla. Tällaisessa palastelussa juttuun rakennetaan erilaisia tekstuaalisia ja visuaalisia tarttumapintoja. Kaikkien ei ajatellakaan lukevan kaikkia osioita, vaan eri palaset kirjoitetaan houkuttelemaan erityyppisiä yleisöjä.

Juttujen lyheneminen liittyy tuotantoprosessin muutoksiin. Yksinäinen uutisia metsästävä reporterit on historian tuote ja toimitustyö tiimityötä. Iso, palasista koottu juttukokonaisuus rakentuu yhteistyönä, jota suunnitellaan toimituskokouksessa. Yksittäisen toimittajan osaksi jää palan kirjoittaminen. Vähemmän tärkeästä aiheesta toimittaja toki kirjoittaa juttunsa yksin – silloin juttuaihe ei vaadi isompaa tilaa eikä esimerkiksi visuaalisia erikoiselementtejä. Sen pituus määräytyy viime kädessä sivun sommittelussa, suhteessa muihin juttuihin.

Pienempien juttujen kirjoittaminen tavanomaisista aiheista on toimittajalle helppoa: jatkuvasti seurattavista aiheista (tulosurheilu, mutta myös rahanjako tai vastaava) kirjoittaminen on toimittajan arkea ja sujuu nopeasti. Selkeille, pienille jutuille löytyy rutiininomaisesti paikka median olemassa olevilta osastoilta eikä niiden sijoittelusta tarvitse käydä vääntöä talous-, poliittika- tai kotimaantoimituksen kanssa.

Liikuntapoliittisen keskustelun ongelmia, osa 4

Henkilökohtainen on poliittista eli kadonneen politiikan pulma

Helsingin Sanomissa 29.3.2015 julkaistiin Anna-Stina Nykäsen ja Outi Pyhärannan juttu ”Lihavien salille kehtaa mennä”. Sunnuntai-sivulla julkaistu teksti havainnollistaa erinomaisesti mediaajulkisuuden ja liikunnan kysymysten suhteen nykytilaa. Median trendeistä jutussa konkretisoituvat markkinoitumiseen ja viihteellistymiseen liittyen henkilökohtaisuus, lukijan lähelle tuleminen ja kannustava, empaattinen, emotioihin vetoava puhetapa. Muodoltaan juttu muuntuu moneksi: valtakunnallisen päivälehdessä sähköinen versio avaa lukijoille mahdollisuuden testata, ”millainen liikkujaksi sinä olet”. Printtiversiota lukeva saa tyytyä tutkijan tyypittelyihin erilaisista liikkujista.

Teksti lähtee koukuttavasti liikkeelle kuvauksella pieniä painoja nostelevasta miehestä, joka ei koskaan menisi muutaman kilon painoisine käsipainoineen tavalliselle kuntosalille. Kuvituskuva tukee tekstiä: puolilähikuvassa näkyy pieniä painoja nostelemaan miehen yläruumis. Jutun toisessa kuvassa nipin napin kuntosalilaitteeseen mahtuva nuori nainen pyyhkii tyytyväisen näköisenä hiekkä kasvoiltaan. Lukuisat taviskokemukset positiivisista ja negatiivisista liikuntakokemuksista tulevat lähelle lukijaa.

Juttu rakentuu tavisten, asiantuntijoiden ja kuntosaliryttäjien vuoropuhelusta. Lukijalle tarjotaan samastumispintaa liikuntaan ja liikkumattomuuteen liittyvien tunteiden kautta; näin rakennettu kompleksinen liikuntasuhde puhuttelee joiltain osin varmasti lähes jokaista lukijaa. Olematonkin liikuntasuhde saa tekstissä ymmärrystä. Liikuntatutkijatkin on sitaatein sijoitettu ymmärtämään liikunnan henkilökohtaiset ja kulttuuriset motivaatiot: he eivät tarjoa silkkaa terveyttä ja kansantaloutta liikkumisen motivaatioksi, vaan ottavat etäisyyttä liikuntavallistuksen vallitseviin puhetapoihin. Liikuntatutkijoiden suulla otetaan kantaa vallitsevaan liikuntapolitiikkaan: urheilujärjestöjen resurssit todetaan rajallisiksi ja maailman (liikuntahallinnon?) muuttuminen hitaaksi. Varmin tapa lisätä liikuntaa on muuttaa omaa asennetta: ”liikuntaa ei ole pakko sitoa vanhoihin järjestöraenteisiin”.

Liikunnan ja urheilun kysymysten yhteiskunnallisuuden näkökulmasta teksti on kiinnostava: se tekee suorasanaisesti pesäeroa perinteiseen järjestöraenteeseen. Tekstiin sisäänkirjoitettu etusijalle asettava luenta kiinnittää liikunnan kysymyksen tiukasti yksilön kysymykseksi.

Verkkolehden jutun alla käyty keskustelu (39 kommenttia) jatkaa henkilökohtaisten tarinoiden virtaa: lukijat ottavat kantaa kysymykseen tarvitaanko vähän liikkujille tai jonkinlaisesta liikuntat-
raumasta kärsivälle erillisiä liikunnan harrastamisen paikkoja vai ei.

”Lihavien salille kehtaa mennä” on kiistämättä hyvä ja monipuolinen juttu tärkeästä liikunnan edistämisen teemasta. Liikuntapolitiikan näkökulmasta sen tiukka kiinnittyminen yksilöön on ehkä jopa kohtalokasta, sillä yksilön valintoihin keskittyminen kadottaa herkästi yhteyden yhteiskuntaan. Jokaisen vastuu omasta itsestään -mantra on poliittinen valinta – olivatpa sen perustelut vaikka kuinka vedenpitävät.

Sekä toimittajan näkökulma että jutun alla käyty keskustelu ottavat kantaa hallitsevan liikuntapolitiikan arvokysymyksiin: keskustelu pureutuu siihen, kenen vastuulla on liikuntaedellytysten järjestäminen ja päättyä ehdottamaan yksityisten palveluntarjoajien ja yksilöiden välistä sopimusta. Ollaan uusliberalistisen politiikan ytimessä.

Mittaa ja punnitse

Lähes samaan aikaan (1.4.2015) edellisen jutun kanssa Yleisradio julkaisi tv-uutisissaan ja verkkosivullaan jutun *”Kahle vai kannustaja? Kokeilimme lapsilla aktiivisuusranneketta”* (http://yle.fi/uutiset/kahle_vai_kannustaja_kokeilimme_lapsilla_aktiivisuusranneketta/7884255).

Jutussa kysellään, riittääkö lapsille ”arkiliikunta” eli yhdistelmä erilaisia pihaleikkejä vai pitäisikö hankkia liikuntaharrastus. Ingressin retorinen pohdiskelu osuu suoraan perheisiin – kukapa muu lapsille harrastuksia hankkisi kuin lapsen vanhemmat tai muut läheiset aikuiset. Toimittaja Elina Jämsen lähtee jutussa kriittisesti kokeilemaan ”kuinka hyvin tai huonosti markettiranneke soveltuu pikkulasten liikkumisen mittaamiseen”. Mittarin laskemia askeleita tulkitsemaan toimittaja on tuonut Liikkuva koulu -hankkeen asiantuntijan Jukka Karvisen. Toimittajan ääni on jutussa vahva, sillä teksti on kirjoitettu omakohtaisen huolen, kokemuksen ja opin näkökulmasta. Puhuttelun kohteena ovat lasten riittävästä liikunnasta huolestuneet vanhemmat, joille teksti näyttäytyy eräänlaisena valistuspaketina.

Päätöksenteon ääni kadotettu keskustelusta

Näissä jutuissa (liikunnan) päätöksenteon ääni ei ole tyypistynyt edes pelkiksi nimiksi, vaan se on kadotettu keskustelusta kokonaan. Jutuissa liikuntapolitiikkaa ja liian vähäiseen liikkumiseen liittyvää huolta määrittelevät toimittajan siihen asemoimat tavikset, liikuntatutkijat ja kaupalliset liikuntapalveluyritykset. Liikunnan päätöksenteosta ja rahanjaosta vastaavat tahot eivät syystä tai toisesta ole ääntään juttuun saaneet.

Liikunnan edistämisen vastuuta jaetaan yksittäisille ihmisille, yksityisyrittäjille ja yleishyödyllisille yhteisöille. Yksissä tuumin kevennetään perinteisten liikuntajärjestöjen – ja julkishallinnon – vastuun taakkaa. Asetelman soisi herättävän julkishallinnon edustajat kysymään, mikä voisi olla heidän kontribuutionsa julkiseen keskusteluun. ”Lihavien salille kehtaa mennä” on ansiokas ja ajan hengen mukainen juttu, joka vastaa liikunnan edistämisen kysymykseen median tulkitsemista lukijaoletuksista käsin. *”Kahle vai kannustaja? Kokeilimme lapsilla aktiivisuusranneketta”* puolestaan esittää toimittajan suulla kysymyksiä, joiden perusteella lasten vähäiseen liikkumiseen havahtuneen valistuneen yksilön on helpompi arvioida riittävän liikunnan määrää. Ylen verkkolehden juttu lähti kiertoonsa sosiaalisessa mediassa: se jaettiin facebookissa 52 kertaa.

Valtakunnallisen asiajulkisuuden foorumeilla julkaistut jutut voidaan nähdä seurauksina sekä median että politiikan murroksesta. Media on tunnistanut liikunnan edistämiseen liittyvän muutostarpeen, tai jonkin osan siitä, ja hakenut tuekseen asiantuntijoita – sekä perinteisessä mielessä että yhä yleistyvässä kokemusasiantuntijamielessä. Mikä saa median unohtamaan/sivuttamaan liikuntapolitiittisia linjauksia tekevät asiantuntijat ja kääntämään katseensa yksilöön ja yleishyödyllisiin yhdistyksiin? Mitä sanottavaa liikuntahallinnon edustajilla on/olisi ollut yksilön ja yksityissektorin vastuuta korostavan näkökulman rinnalla?

Samalla jutut toimivat erinomaisina esimerkkeinä median murroksen sisällöllisistä ja määrällisistäkin seurauksista: vaikka jutut ovat pääsääntöisesti lyhentyneet, kirjoitetaan liikunnan periaatteellisista kysymyksistäkin toisinaan isoja ja monipuolisia juttuja. Niiden sisältöjä eli niissä nostettuja tärkeitä ja kiinnostavia näkökulmia eivät perinteiseen tapaan määrittele hallinnon edustajat, sillä liitto median ja päätöksenteon välillä on haurastunut.

Kansalainen jää tässä prosessissa hiukan sivurooliin: samalla kun mahdollisuudet elämänpoliittisten valintojen tekemiseen saattavat nousta, laskevat mahdollisuudet kiinnittyä päätöksenteon arvoihin ja kysymyksenasetteluihin. Tästä käymme lisää keskustelua seuraavissa luvuissa.

Samaan aikaan juttujen lyheneminen liittyy lukijoiden käytäntöjen muuttumiseen. Mobiililaitteiden yleistymisen ja median käyttö monenlaisilta päätelaitteilta monenlaisissa ympäristöissä asettaa rajoituksia yksittäisten juttujen käytettävyydelle. Lyhyet jutut ovat lähtökohtaisesti helppolukuisia eivätkä vaadi bussinodotusta tai vessajonoa kummempaa ympäristöä. Jutut ovat siis mukautuneet lukijoidensa mediakäyttötapoihin.

Miksi pikkujutut ovat ongelmallisia? Siksi, että niihin ei mahdu näkökulmia. Laadukkaan journalismin edellytyksistä on, että jutuissa tuodaan esiin tärkeimmät asiaan liittyvät näkökulmat, eikä tyydytä vain yhden osapuolen versioon. Edelleen journalismilta odotetaan, että se toisi esiin ratkaisua vaativia kysymyksiä ja erimielisyyksiä ja virittäisi niihin liittyvää keskustelua. Kyse on tiedon monipuolisesta esittämisestä, kriittisyydestä ja keskusteleavuudesta.

Käsittelytapojen muutos näkyy myös juttujen henkilövalinnoissa. Aktiivisesti jutun sisältöä määrittelevän toimijan positio on hankalampi saavuttaa lyhyessä jutussa kuin nimeävä maininta. Lyhyt siteeraaminen suoran lainauksen muodossa on yhä yleistä. Mieli-piteiden, näkemysten ja ristiriitojen asettaminen yksittäisten toimijoiden, organisaatioiden tai vaikkapa koulukuntien tai ajatussuuntausten nimiin auttaa toimittajaa luomaan objektiiviselta kuulostavan kertojaäänänen – suoralla lainaamisella on siis monenlaisia funktioita journalismissa.

Kuten edellä viittasimme, journalismin tarrumapintaa rakennetaan enemmän ja enemmän emootioiden kautta. Yksi viihteellistymisen trendin seuraus on journalismin tunteellistuminen ja henkilökohtaistuminen: kokemuksella ja kokijalla on uudenlainen roolinsa journalismissa. Ja usein ihmiset ajavat asioiden edelle. Poliitiikojen persoonallisuus ja henkilökohtaiset valinnat korostuvat ja juttujen kiinnostavuuden ajatellaan syntyvän nimenomaan ihmisten ympärille. Myös tästä syystä muun muassa liikuntahallinnon tiedotteet päätyvät sivu-uralle, kun toimituspäälliköissä päätetään julkaisun sisällöistä. Siksi perinteisten asiantuntija- ja päättäjääänien rinnalle – tai jopa ohi – on kirinyt tavisten ja julkkisten joukko. Tavisnäkökulma on noussut aiheen kuin aiheen keskeiseksi käsittelytavaksi, jolla juttuaihe ankkuroidaan tavallisen ihmisen kokemusmaailmaan ja tuodaan ainakin oletettavasti lähemmäs lukijan arkea.

Julkkisjutuja journalismissa on esiintynyt aina, mutta totuttujen henkilökuviensa rinnalle on noussut uudenlainen tapa käsitellä julkkisten kautta erilaisia ajassa liikkuvia aiheita, mm. terveysliikunnan kysymyksiä. Lisäksi julkkisten kirjo on laventunut käsittelemään perinteisten julkkisten (missit, laulajat, urheilijat) erilaisista tosi-tv-ohjelmista ja pudotusohjelmista tuttuja kasvoja. Sekä julkkisten että tavisten potentiaali on kiinnostavuus – lukijoita tavoitellaan kasvoilla ja kommentteilla, jotka myyvät. Henkilöjutut ovat toimittajille ”helppoja” – henkilö tarjoaa kiinnostavuuden ja asia voidaan käsitellä siinä sivussa. Mediajulkisuus pitää suorapuheisista julkkiksista, joiden räväkät mielipiteet voidaan nostaa juttujen kärjiksi. Raflaavat kommentit ja yksittäiset ilmaiset saattava päätyä myös otsikoiksi, joilla lukijoita houkutellessa joko nettijutun klikkaamiseen tai irtonumeron ostamiseen.

Pitkän linjan urheilutoimittaja pukee tämän sanoiksi: kaupallisen median logiikka on armo-tonta. Kirjoitetaan niistä aiheista, jotka myyvät ja sellaisilla tavoilla, jotka herättävät kiinnostuksen eli klikkauksen tai ostopäätöksen. Lukijoita houkutellessa kaupallinen media myös **kärjistää** ja **värittää** aiheita: **yllätyksellisyys** sisällöissä tai näkökulmissa on median elinehto.

Aiheen täytyy kiinnostavuutensa lisäksi istua kohtalaisen ongelmattomasti journalistiseen työprosessiin. Sen siis täytyy sopia jollekin olemassa olevalle sivulle. Terveysliikuntaan, liikku-mattomuuteen sekä lasten ja nuorten liikuntaan liittyvät kysymykset ovat alkanee näyttää sopi-vilta aiheilta useammankin toimituksen näkökulmasta. Liikuntahallinnon nykyagendalla ole-vat aiheet näyttävät useimmiten sellaisilta, etteivät ne välttämättä mahdu urheilusivulle, vaan urheilutoimitus katsoo, että on esimerkiksi kotimaan, politiikan tai kaupunkitoimituksen asia kirjoittaa juttu – mikäli sellainen ylipäättään kirjoitetaan.

Muissa toimituksissa urheiluaiheet eivät välttämättä herätä kummempaa kiinnostusta, ellei päivittelykerroin ole kohdallaan. Yhteistyötä toimitusten välillä on kohtalaisen vähän – juttui-

deat kulkevat toki joskus toimituksesta toiseen, mutta liikunnan osalta suur tapahtumat, liikuntarakentamisen tms. jättihankkeet ja terveys taitavat olla ainoita toimitusten väliset uutiskriteeritaisytydet ylittavia aiheita.

Mielenkiintoista kyllä, urheilutoimitusten kiintein yhteistyö käydään toimittajien mukaan rikostoimitusten kanssa. Urheilutoimituksissa juridiikka näyttöytyy suhteellisen hankalana aiheena ja väärinkäytöstilanteissa tarvitaan tukea. Urheilun kentällä yhteiskunnallisesti merkittävät väärinkäytökset ovat kuitenkin onneksi harvinaisia. Ja toisaalta, kun niitä tapahtuu, saattaa juttu kelvata esimerkiksi aluetoimituksille tai politiikalle – mittakaavasta riippuen.

Liikunnan ja urheilun taloudesta kirjoittamiseen pätevät samat problemaattiset säännöt – keskiuuret kysymykset jäävät ei-kenenkään maalle ja isot kääntyvät pääasiallisesti talousaiheiksi. Liikuntapoliittinen kokonaisarviointi jää näissäkin näkymättömiin.

Toimittajien näkökulmasta näyttää myös, että toimitusten työkäytännöissä omaehtoinen aiheiden ideointi ja valinta on nykyisin entistä rajatumpaa. Esimerkiksi Urheilusanomat on luopunut viikkopalaverista, joissa jo julkaistuja juttuja ja potentiaalisia aiheita kritisoidaan ammativoimin. Myös muissa toimituksissa urheiluaiheille varattu tila täyttyy helposti automaattisesti seurattavista asioista: tulosurheilusta ja muista vakioaiheista. Uusille avauksille on aika vähän tilaa ja ne näyttävät entistä helpommin ”jonkun muun” jutuilta. Päällikkötoimittajat päättävät mistä kirjoitetaan ja kuka kirjoittaa. Toimituksen yhteisten palaverien katoaminen tarkoittaa helposti rutiinijuttujen määrän kasvamista. Työekonomisesti vallan keskittäminen taatusti toimii, mutta uusien ideoiden pyörittelylle ja tehtyjen juttujen läpikäynnille se tarkoittaa kuo-liniskua. Palautteen suhteen ollaan sosiaalisen median ja toimittajien omien kontaktien ja keskinäisten keskustelujen varassa.

4.3. Kritiikin painopiste siirtynyt järjestelmästä yksilöön

Kun juttujen arkkitehtuuri muuttuu, muuttuvat myös puhettavat. Määrällisesti tarkasteltuna tätä voi kuvailla väittämällä, että toteava puhetapa on kasvattanut suhteellista osuuttaan inventoivan ja kriittisen kustannuksella uutisjutuissa. Samaan aikaan journalismin mielipiteellisemmissä genreissä kriittiset kärjet vähenevät ja inventointi valtaa alaa. Kuvio 4 havainnollistaa liikunnan ja urheilun julkisuudessa 2000-luvulla tapahtuneita muutoksia puhettavoissa ja koh-teissa (yksilö-yhteiskunta).

Puhettapojen muutokset tuovat merkittävän sävyänsä siihen, miten asioista keskustellaan ja siihen, kenen äänellä keskustelut käydään. Uutisjournalismi on jo lähtökohdiltaan inventoivaa. Merkittävää muutoksessa on se, että inventoiva puhetapa on valunut myös osaksi mielipiteellisiä kirjoituksia – kolumneja, ylioitit ja pääkirjoituksia. Etenkin valtakunnallisen median pääkirjoituksissa on omaksuttu inventoiva puhetapa, joka kylläkin tuo keskusteluun tukun näkökulmia, mutta välttää ottamasta kantaa, usein edes asettamasta näkökulmia minkäänlaiseen keskinäiseen järjestykseen.

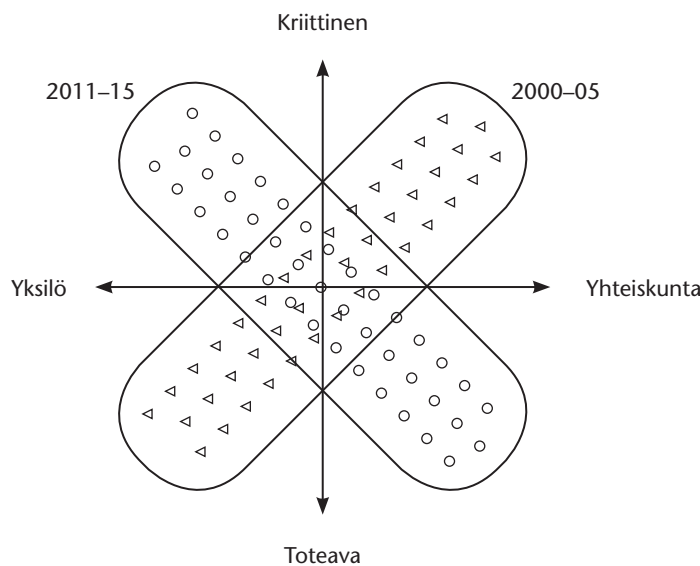
Kriittisen puhettavan väheneminen on olennaisesti muuttanut journalismin kertojaääntä. Median kriittinen, asiantiloja arvioiva puhetapa on nimittäin olennainen osa median roolia valtaapitävien vartijana, niin sanottuna vallan vahtikoirona. Uutinen on todellisuudessa kyvyttö-mämpi rakentamaan kansalaisuutta ja julkista keskustelua kuin journalismi-instituution sisällä on ollut tapana ajatella. Ihanteellisimmillaan uutinen toisi lukijan punnittavaksi erilaisia näkökulmia ja herättelisi ajatuksia avoimeksi jäävillä kysymyksillä. Kuitenkin vain alle puolet uutisista hyödyntää avointa kysymyksenasettelua – mitä lyhyemmästä uutisesta ja mitä inventoivammasta puhettavasta on kysymys, sitä herkemmin sisältö jää suljetuksi ja ikään kuin loppuun löydyksi kannaksi asiaan (Toimitustilasto 2006. Syventävä sisällönanalyysi).

Kriittisen puhetavan ongelma on **kaupallinen paine**. Journalismin pitää – ollakseen taloudellisesti mahdollisimman kannattavaa – olla monenlaisista positioista luettavissa ärsyyntymättä. Todella taitava on toimittaja, joka saa kettutyön ja turkistarhaajan nyökyttelemään hyväksyvästi tuotokselleen. Niinpä kriittisen puhetavan katoaminen ja inventoivan lisääntyminen on varsin suoraviivainen seuraus markkinapaineen kasvusta ja yleisöreaktioiden mittaamenetelmien kehittymisestä.

Silti kannattaa tarkastella erikseen nimenomaan kriittisessä puhetavassa tapahtuneita muutokset. Aineistomme perusteella näyttää siltä, että aiheet, joista kirjoitetaan kriittisesti, ovat muuttuneet. Siinä, missä ennen kritisoitiin järjestelmää, on yksilöön kohdistuva kriittinen puhetapa leimallisesti 2010-luvun ilmiö. Ongelmat siis kirjoitetaan auki yksilön ja kuluttajan kontekstissa. Kokemusten ja tavisten kautta. Syyllisen penkille saadaan asetettua yksilö tottuuksineen eikä esimerkiksi rakenteita, jotka yksilön valinnat tekevät mahdollisiksi – helpoiksi taikka hankaliksi. Voisi ajatella uusliberalismin uineen urheilu- ja liikuntajuttuihin. Samaan aikaan kriittinen puhetapa puhtaana yhteiskunnallisesti kohdistettuna näyttää jääneen 2000-luvun alkuun.

2000-luvun alussa näytti siltä, että puhetavaltaan toteavia juttuja kirjoitettaessa argumentit haettiin sekä yhteiskunnasta että yksilöstä. Mikäli tekstistä löytyi kantaaottava eli kriittinen näkökulma, kohdistui argumentointi ensisijaisesti yhteiskunnan rakenteisiin. Liikunnan kysymyksistä kirjoitettiin tavalla, joka asetti esimerkiksi hallitusohjelman painotukset tai rahanjaon perusteet kriittiseen valoon.

Kuten on jo todettu, 2010-luvulla myös teemat ja puheenaiheet ovat muuttuneet. Yhteiskunnalliset aiheet ovat ylipäättään vähentyneet ja julkkikset, tavikset ja kokijat ovat marssineet esille. Tällä on ollut vaikutuksensa myös puhetapoihin: kantaaottava puhetapa kohdistaa argumentointinsa yhteiskuntarakenteen sijaan yhä selkeämmin yksilöön. Kriittiset argumentit nostetaan yksilön elämänvalinnoista, ja ongelmatilanteissa syyttävä sormi kohdistuu niihin. Selkeästi yhteiskunnan rakenteita käsittelevät jutut ovat luonteeltaan entistä useammin toteavia ja eri toimijoiden näkökulmia inventoivia.

Kuvio 4. Liikuntaan liittyvät vallitsevat puhetavat mediassa 2000–05 ja 2011–15 (ks. tarkemmin tekstistä).

Nykyisessä argumentoinnissa rakenteet näyttävät väistämättömänä ja pysähtyneenä järjestelmänä, ja kritiikki kohdistuu yksilöön ja tämän kykyyn tehdä itsensä ja yhteiskunnan kannalta oikeanlaisia valintoja. Yksilön tekemien valintojen seurauksia tarkastellaan siis myös yhteiskunnallisemmassa mielessä – yksilön vastuu elämänpoliittisten valintojen tekijänä ohittaa yhteiskuntakriittisen näkökulman. Yksilöt asetetaan tässä muuttuneessa julkisuudessa keskenään samalle viivalle.

Samalla juttujen, ja ehkä liikuntapolitiikankin, huomio kääntyy pois esimerkiksi eriarvois- tavista rakenteista. Yksilön valinnat ovat kuitenkin kiinni rakenteissa ja liikuntapolitiikalla voisi tasoittaa esimerkiksi sukupuolesta, iästä, koulutuksesta, asuinpaikasta tms. aiheutuneita eroja. Tällaisen keskustelun katoaminen on merkittävä liikuntapoliittinen muutos.

Esimerkkinä yksilön toimintaan kohdistuvasta kritiikistä toimii vaikkapa Keskipohjan- maa-lehden verkkosivustolla 22.3.2011 KP24:ssä ilmestynyt uutinen:

”Liikuntaminimiin pääsee vain harva ikääntynyt. Ikääntyneiden suomalaisten liikunnallinen aktiivisuus on ollut laskussa jo pidemmän aikaa. Liikuntasuosituksen mukaiseen minimiin pääsee vain aniharva eläkeläinen, ja lihaskunnan ja tasapainon harjoittaminen on erityisen vähäistä.

Tällaisia terveisiä toi UKK-Instituutin johtaja Tommi Vasankari, joka luennoi eilen Kokkolan kaupungin ja Ikäinstituutin järjestämässä Voimaa vanhuuteen -seminaarissa.– Jos mitään ei tehdä, hyvinvointivaltioltamme loppuvat eurot. Suomessa liikkumattomuuden hinta on yksistään diabeteksen osalta 725 miljoonaa euroa vuodessa. Seminaari toimi lähtölaukauksena Voimaa vanhuuteen -iäkkäiden terveystoimintajohjelmalle, jonka piiriin Kokkola viime syksynä valittiin.”

Pikku-uutisella kerrotaan Voimaa vanhuuteen -ohjelman käynnistymisestä Kokkolassa. Ohjelman tarkoitus on edistää ikäihmisten liikkumista, ja sen julkisuudelle on tyypillistä vetoaminen yksilön vastuuseen ja huonoon omaantuntoon.

Toisena esimerkkinä yksilön toimintaan kohdistuvasta kritiikistä toimii vaikkapa Helsingin Sanomissa 24.10.2013 ilmestynyt tutkimusjuttu:

”Lihasmassa voi alkaa huvia jo kolmekymppisenä. Näin estät sen: Satsaatko lenkkeilyyn ja jätät voimatreenin väliin? Ei kannattaisi. Voimaharjoittelu pienentää riskiä sairastua kakkostyyppiin diabetekseen ja polttaa kaloreita levossakin. Aloitetaan testillä. Pääsetkö sujuvasti kyykkyyyn ja ylös niin, etteivät kantapäät irtoa lattiasta ja polvet osu yhteen? Jos pääset, onneksi olkoon: sinulla on ainakin kohtalaisen hyvä lihaskunto. Jos et, sinulla on entistä suurempi syy lukea tämä juttu.”

Jutussa on haastateltu liikuntafysiologian dosenttia, gerontologian professoria ja UKK-instituutin johtajaa, jotka vakuuttavat lukijan lihasvoimaharjoittelun tarpeellisuudesta. Sävy on ensisijaisesti kriittinen, sillä jutussa muistutetaan monella äänellä lihaskuntoharjoittelun merkityksestä ja siitä, että juuri siinä suomalaisilla, kestävyysliikuntaan hurahaneilla, on petrattavaa:

”Juuri voimaliikunnassa on suomalaisilla parannettavaa. Puolet työikäisistä kertoo harrastavansa viikoittain kaksi ja puoli tuntia kestävyysliikuntaa, mutta vain yksi kymmenestä treenaa viikoittain lihaskuntaa.”

Vielä kymmenisen vuotta aikaisemmin kritiikin kärki kohdistui yhteiskuntaan:

Terveysliikunta nähdään usein erheellisesti politiikan pehmoalueena. Todellisuudessa kyse on valtiontalouden tiukimmasta ytimestä. Olisi hyvä tutkia, miten paljon valtion varoja voitaisiin säästää jos lisäämällä terveystoimintaa, Essayah totesi. (Turun sanomat 18.11.2004)

Kun liikunta jäi pois kuntien peruspalveluista edellisen hallituksen rakenneuudistuslaista, nyt paikataan tilannetta. Ohjelmassa luvataan vahvistaa liikunnan asemaa kunnallisena peruspalveluna ja samalla parannetaan arkiliikunnan edellytyksiä.

Elinkeinpolitiikan kohdalla liikuntajärjestöillä on pieni huoli, kun hallitus lupaa huolehtia EU:n palveludirektiivin tehokkaasta täytäntöönpanosta. Pahimmillaan se on merkinnyt yleishyödylisten urheiluseurojen talkootyön verottamista. (Helsingin Sanomat 17.4.2007)

Journalismi ei ole murroksessa yksinään: koko mediakenttä kamppailee kiristyneiden markkinoiden ja yhä yksilöllisempiä mediavirtoja räätälöivien kuluttajien paineissa. Juttujen palastelu, entistä puhuttelevammat henkilövalinnat ja silmänräpäyksessä klikkaamaan kiinnostavat otsikot ovat keinoja, joilla kuluttajia puhutellaan. Helppous, mukavuus ja lähelle tuleminen ovat päivän sanoja, joita seuraten on helppo sivuuttaa monimutkaiset prosessikuvaukset ja päätöksenteon pitkäjänteinen seuraaminen – niin mediatuotannossa kuin sen kulutuksessa.

Juttujen käsittelytapojen muutokset kulkevat samaan suuntaan: kansalaiselle aiheet tarjoillaan viihteellistyneen ja markkinoituneen median tapaan, ja kansalaisten vaihtoehdoksi jää tehdä näistä omat tulkintansa. Juttujen yhä kasvavan määrän huomioiden voi kysyä, mikä tässä on ongelma. Jos juttuja on paljon ja ne puetaan helposti luettavaan muotoon, voi lukijan ajatella olevan vahvoilla. Tietyllä tavalla näin onkin, kuten edellä on jo elämänpolitiikan näkökulmasta keskusteltu. Liikuntakysymyksissä voi aika pitkälle ajatella, että terveystuotantoa ja liikunnallista elämäntapaa käsittelevien juttujen kasvava määrä mediassa tukee kansalaisen elämänpolittisia valintoja.

Julkisuudessa voi nähdä kuitenkin myös ongelmia, joista vakavimpana voi pitää liikuntapolitiikan ja sen toimijoiden katoamista. Voidaanko ajatella, että liikuntapolitiikalla tavoitellaan muutakin kuin yksilön lisääntyvää aktiivisuutta? Jos näin on, missä näistä tavoitteista keskustellaan. Julkisuuden ongelmat ovat lopulta ehkä jopa vakavampia kuin kentällä tunnutaan ajateltavan. Julkisuuden näkökulmasta suurimmaksi ongelmaksi muodostuu se, että liikunnan ja urheilun kysymysten yhteydessä yhteiskunnalliselle näkökulmalle ei tunnu löytyvän paikkaa.

Jotta media kiinnostuu, täytyy aiheeseen liittyä joku kiinnostavaksi arvioitu kulma – se voi olla muutos käytännöissä; ongelma, joka on helposti todennettavissa ja tuotavissa julkisuuteen; kiista, kamppailu, väärinkäyttö tai isohko palvelujen leikkaus. Ja se voi tietenkin olla henkilöön liittyvä asia – triviaali tai vakavakin, kunhan se on helposti uutisoitavissa ja ”kiinnostava”. Liikuntapolitiikan kysymyksiä ei ole onnistuttu/haluttu pukea tällaiseen muotoon, vaikka esimerkiksi Humun tapaus näytti, että keskustelua syntyy, kun edellä mainitut ehdot täyttyvät.

Totuuden nimissä täytyy todeta, että liikuntahallinnon tiedotteet ovat kohentuneet lyhyessä ajassa. Vielä vuonna 2010 urheilu- ja kulttuuriministeri Stefan Wallinia siteerattiin minä-muodossa ja perustelematta:

”Olen liikunnan vuoden 2011 talousarviota valmistellessani pitänyt huolta siitä, että ensi vuonna hanke [seuratuki] voi jatkua ja tukea löytyy siten, että sadalle uudelle seuratyöntekijälle luodaan mahdollisuus aloittaa työnsä”, täsmentää Wallin.

Vuonna 2013 sama asia ilmaistiin me-muodossa ja avustuksen jakamisen perusteita pyrittiin edes hiukan avaamaan:

”Avustamisessa painopiste on suorassa seuratuessa, jonka tavoitteena on laskea liikunnan harrastamisen kustannuksia. Tänä vuonna vain muutamien järjestöjen avustuksiin tehtiin muutoksia. Syynä on se, että olemme ministeriössä keränneet systemaattisesti tietoa järjestöistä ja tuleamme vielä tämän vuoden aikana uudistamaan kriteerit, joilla kaikkien järjestöjen avustustaso arvioidaan uudelleen vuoden 2014 avustuksia jaettaessa”, ministeri Arhinmäki toteaa.

Nämä tiedotteet kääntyivät mediassa pikku-uutisiksi liikuntajärjestöjen saamasta tukipotista.

Kaikki julkisuus ei suinkaan ole julkisuutta sen ihanteellisessa mielessä. Keskustelemaan julkisuuden tavoitetta tällainen markkinavetoinen, päivittelystä, ihmettelystä ja uteliaisuudesta ja mahdollisista närkästyimisistä ammentava julkisuus ei kuitenkaan vielä täytä. Seuraavissa luvuissa

pohdimme sitä, miksi näin on ja sitä, olisiko keskustelun synnyttämiseen syytä panostaa. Jos, niin kenen? Ja millaisin keinoin.

Tässä luvussa on tuotu esiin sitä, miten journalismin muutokset 2000-luvulla näkyvät liikuntakysymysten käsittelytavoissa. Keskeisiä muutoksia ovat:

- **Muutokset kiinnostavuuden määrittelyssä:** tärkeät ja kiinnostavat asiat eivät enää nouse julkisuuteen päätöksenteon kysymyksistä, vaan niitä nostetaan yleisöodotusten pohjalta. Terveiden, liikunnan ja hyvinvoinnin kysymykset kiinnostavat, mutta yksilön näkökulmasta – henkilöiden kautta, helpoiksi paketoituina ja palasteltuina, kannustuspuheen kautta.
- **Muutokset toimijoissa:** liikuntakentän toimijat (asiantuntijat) ovat kadonneet asiakysymysten määrittelijöiden paikalta.
- **Muutokset puhetavoissa 1:** uutisjournalismista tuttu inventoiva puhetapa on valunut mielipiteellisiin kirjoituksiin (kolumneihin, ylioihin, pääkirjoituksiin). Tämän seurauksena mielipidekirjoitukset ovat muuttuneet uutisten kaltaisiksi, eri näkökulmia inventoiviksi, mutta kannanottoja varoviksi. Puhetapojen muutoksista seuraa se, että ainoastaan (kansalaisten) yleisönosastokirjoituksissa näyttää olevan intressi – muutoin journalismi ja hallinto puhuvat isosta kuvasta teflonmaisena inventoivasti.
- **Muutokset puhetavoissa 2:** Kriittinen puhetapa kohdistuu entistä selkeämmin järjestelmän sijaan yksilöön. Tähän (ja kiinnostavuuden kriteerein muutokseen) liittyen täytyy kysyä, tukevatko journalismin muutokset kansalaisten elämänpoliittisia valintoja. Liikuntajuttujen määrällinen lisääntyminen ei väistämättä tarkoita sitä, että kansalaisilla olisi paremmat mahdollisuudet arvioida ja tehdä rationaalisia valintoja. Liikuntajuttuja lukeva saattaa innostua kokeilemaan aktiivisuusranneketta tai uutta, lehdessä esiteltyä lajia. Jutut saattavat vahvistaa jo olemassa olevaa kiinnostusta liikkumiseen tai muuttaa radikaalistikin elämäntapaa liikunnallisempaan suuntaan. Jutut eivät kuitenkaan korvaa liikuntapolitiikkaa avaavista arvo- ja valintakysymyksistä käytyä julkista keskustelua, jolle sillekin olisi varmasti paikkansa julkisuuden areenoilla.

5. Liikuntapolitiikan kaksi pelikenttää

Italialainen politiikan tutkija Paolo Mancini kuvasi 1990-luvulla median ja politiikan suhdetta **kahden palatsin pelinä**. Sen visualisaatio sisälsi kaksi vuotta, joiden huipuille oli rakennettu palatsit. Palatsista toiseen huutamalla mediaeliitti keskusteli valtaa pitävän eliitin kanssa molempien näkökulmista kiintoisista aiheista. Käytiin kenties kauppaa aiheista ja asioista, mutta useimmiten löydettiin konsensus siitä, mistä puhutaan, miten asia sanoitetaan ja kenelle se kerrotaan.

Laaksossa vuorten välissä asui rahvas, jolle pudoteltiin leivän lisäksi sirkushuveja. Konkreettisemmin eliitit kohtasivat sanomalehtien pääkirjoitussivuilla, laatujournalismissa ja erityisille asiantuntijajaisöille suunnatuissa lajityypeissä. Sirkushuveja edusti keltainen lehdistö ja muu alati viihteellistyvä populaarimedia, esimerkiksi radio ja televisio.

Omalla tavallaan Mancinin visio avaa julkisuuden rakenteita tänäänkin. Asiaan vihkiytyneet löytävät omat julkisuutensa vieläkin pääkirjoitussivuilta, jonne ainakin lukijatutkimusten mukaan rahvas eksyy harvemmin.

Samaan aikaan voi sanoa, ettei malli enää toimi. Se on luonnosteltu aikana, jolloin kaikkea oli vähemmän – tietoa, eliittejä ja erityisesti mediaa. Tänään median ja politiikan suhdetta voitaisiin pikemminkin kuvailla vaikkapa kuninkaallisten parisuhdeleikkinä: salattuja ja ainakin osin avoimia kohtaamisia julkisissa ja vähemmän julkisissa keskustelutiloissa monien kiinnostavien kumppanien kanssa. Yhteistä on, että päästäkseen leikkiin, täytyy suonista löytyä pisara sinistä verta.

Kansalaisen mahdollisuus päästä edes kuulolle merkittävistä asioista keskusteltaessa on yhä lähes olematon. Ei ehkä mahdoton, mutta vähäinen. Sen sijaan kansalaisen itseensä kohdistama liikuntatyötä varten on tarjolla koko ajan enemmän liikuntasuosituksia, ohjetta, jumppaa, välinevertailua ja kalorinkulutustaulukkoa. Jälkimmäinen mediasisältö kasvattaa osuuttaan ja edellinen menettää – kaiken aikaa.

Liikuntapolitiikan julkisuuspelejä pelataan useilla rinnakkaisilla eikä suinkaan aina kaikille avoimilla areenoilla. Elämäntapajulkisuudessa rummutetaan yksilökeskeistä, liikkuvan kansalaisen valintoihin liittyvää (elämän)politiikkaa, joka joko saa tai ei saa yhteiskunnallisen kytköksensä yksilön mielessä. Toisessa pelissä tehdään yltäpäisempää politiikkaa, joka puolestaan ei juurikaan kuulu eikä näy julkisuudessa. Peleissä on erilaiset säännöt ja eri osallistujat. Niiden soisi joskus kohtaavan.

Nykytilanteessa erityisesti politiikkaan, hallintoon, suunnitteluun, tutkimukseen ja liikuntatietoon liittyvät asiat jäävät julkisuuden katveeseen. Tälle katveelle eri toimijat tarjoavat erilaisia selityksiä. Hallinto esittää, että liikuntatieto ei päädy julkisuuteen, koska liikuntatutkijoiden mediasuhteet ovat puutteelliset tai tutkijat eivät taida tutkimustensa popularisointia. Hallintokaan ei hevin tingi omista käytänteistään koskivat ne sitten kielenkäyttöä tai tiedotusrytmiä, ja siksi media ei ymmärrä kiinnostua. Lööppijulkisuutta ei halua kukaan, joten diskurssi on varoista kautta linjan.

Toimittajiin suhteudutaan helposti etäisen ylimielisesti: ”Eivät ne tästä asiantuntijapuheesta kiinnostu ja jos kiinnostuvatkin, ymmärtävät sen todennäköisesti väärin.” Tutkijat pelkäävät median virheitä, yleistyksiä ja virhetulkintoja ja pitäytyvät tiukasti akateemisissa ilmaisussa ja kieltäytyvät kommentoimasta asioita oman tutkimusaiheensa laidoilta. Samaan aikaan toimittajat pitävät hekin tiukasti kiinni omista lukijoista ja kiinnostavuutta koskevista ennako-oletuksistaan ja välineiden talousosastot korostavat myyntitavoitteita. Näin ollen ei ole lainkaan vaikea ymmärtää syytelyn kulttuurista.

Toki viestintävajetta on mahdollista pohtia myös oman toiminnan uudelleenarvioinnin ja kehittämissideoiden suunnalta. Helposti se kuitenkin taitaa kääntyä muotoon, jossa vastapuolen virheet selittävät lopputulemaa. Hallinnonala kuin hallinnonala muotoilee helposti versionsa seuraavasti: ”Jos julkisuudessa ei noteerata asioitamme haluamallamme tavalla, on julkisuudessa itsessään joku rakenteellinen vika, se on esimerkiksi liian populaaria/banaalia/viihteellistä.” Suhautuminen tutkijapiireissä on pitkälle samansuuntaista.

5.1. Julkisuus on välttämätöntä

Julkisuus on kuitenkin niin tutkijoille kuin hallinnolle välttämätöntä. Julkinen keskustelu on keskeinen keino avoimuuden ja tiedonjakamisen toteuttamiseksi (ks. myös luku 1.2.). Julkinen keskustelu on tärkeää myös siksi, että medialla on huomattava rooli kansalaisten viestinnällisten oikeuksien ja demokratian toteutumisessa. Demokratiassa päätöksenteon on perustuttava kansalaisten vapaaseen harkintaan ja sen pohjalta tapahtuvaan julkiseen mielipiteenmuodostukseen. Jos kansalaisilla ei ole pääsyä kaikkeen, myös keskenään ristiriitaiseen ja epätäydelliseen päätöksentekoon vaikuttavaan tietoon ja informaatioon, ei demokratia voi ihanteellisella tavalla toteutua.

(Jälki)modernissa demokratiassa medialle on säilytetty keskeinen vastuu tasapuolisen tiedonvälityksen toteutumisesta ja julkiselle harkinnalle perustuvan kansalaiskeskustelun järjestämisestä. Mediajärjestelmän pitäisi siis olla sellainen, että se mahdollistaa myös aitojen ristiriitojen ja konfliktien julkisen käsittelyn. Jotta kansalaisten yhdenvertaisuus voi toteutua, on myös valitsevasta arvojärjestelmästä poikkeaville näkemyksille turvattava esillepääsy ja niille on luotava mahdollisuus osallistua julkiseen keskusteluun. Lisäksi kansalaisille on turvattava edes teoriassa tasavertaiset mahdollisuudet median käyttöön.

Myös median omat eettiset koodit ja ihanteet korostavat avoimuutta, julkisuutta ja osallistumisen mahdollistamista. Ns. korkean modernin journalistiset ihanteet – objektiivisuus, puolueettomuus, neutraalisuus, faktuaalisuus ja ajankohtaisuus – ovat tulleet, jos eivät aivan korvatuiksi niin vähintäänkin haastetuiksi, osallistavan journalismin ihanteilla. Osallistavassa ihanteessa journalisti etsii yhä totuutta, mutta välttää monologia, kuuntelee ja heijastaa erilaisia ääniä sekä stimuloi keskustelua, osallistumista ja sitoutumista. (Deuze 2005, Soffer 2009, Hujanen 2014). Tämän päivän sanomalehti pyrkii tuottamaan sekä järkeen että tunteeseen vetoavia sisältöjä, jotka tiedonvälityksen lisäksi kertovat (viihdyttäviä) tarinoita, herättävät keskustelua ja hätkähdyttävätkin.

5.2. ”Uusi” pelaaja: kansalainen

Kansalainen on sekä hallinnon että journalismin ihanteissa asetettu toimijan rooliin: **kansalaisen tulisi olla mukana keskusteluissa ja päästä lähelle myös keskeneräisiä prosesseja**. Miten toimittajat suhtautuvat ajatukseen vuorovaikutuksesta yleisön kanssa? Odotukset ovat pitkään olleet korkealla, eivät vähiten verkon mahdollisuuksien takia. Verkolla on sanottu olevan potentiaalia tuottaa journalismia ennemminkin kansalaisten kanssa kuin heitä varten. Verkko mahdollistaa alhaalta ylös suuntautuvat dialogit ja eri yhteiskunnan tasoille leviävät keskustelut. Siinä missä konventionaalinen valtamedia on lähestynyt uutista kuin oppituntina tai luentona, uudet journalismin mallit verkkoympäristössä mahdollistavat keskustelun tai seminaarin kaltaisen journalismin, jossa tieto syntyy vuorovaikutuksen ja harkinnan kautta – jakamalla tietoa, kysymyksiä, kokemuksia ja tunteita.

Varsinkin Suomeen vuosituhaten taitteessa rantautunut **kansalaisjournalismin** traditio on kyseenalaistanut objektiivisuuden ja riippumattomuuden ja haastanut journalistit jakamaan työ-

tään ja valtaansa dialogissa. Se on pakottanut legitimoimaan kokemukseen nojaavan tiedon ja sallinut journalismiin uusia, vaihtoehtoisia ääniä ja näkökulmia. Osallistavasta journalismista voi positiivisesti seurata, että ihmiset näyttävät poliittisesti ja yhteisöllisesti aktiivisina toimijoina. Liikunnallista elämäntapaa markkinoivaan journalismiin osallistava eetos on onnistuttu ujuttamaan joskus tehokkaastikin. Ainakin siinä mielessä, että valveutunut kansalainen ymmärtää liikkuu.

On kuitenkin sääli, jos kokemukset jäävät yksilön kokemuksiksi ja niistä käytävä keskustelu kulutukseen, valintoihin ja tyyliin liittyväksi triviaksi. Siksi kansalaiselle toivoisi muuttakin roolia kuin edellisessä luvussa kuvattu (pakko)taviksen ja kokijan rooli. Voisi toivoa **osallistavaa puhuttelua**, ehkäpä jopa keskusteluun mukaan ottamista myös silloin, kun puhutaan yhteisistä ja yleisistä asioista – ei ainoastaan yksilön valinnoista ja kokemuksista. Journalisti voisi ottaa tehtäväkseen palvella julkista ja paikallista elämää auttamalla kansalaisia osallistumaan siihen (ks. esim. Ripatti-Torniainen 2011).

Lukijoiden osallistaminen journalistiseen prosessiin on kuitenkin myös ongelmallista. Suomalaiset toimittajat ovat tutkimushaastattelussa ilmaisseet huolensa autonomian menetyksestä. Heidän on myös hankala nähdä journalistisia arvoja kansalaisten tuottamassa sisällössä (Hujanen 2014, Heikkilä & al. 2013). Samaan aikaan – ainakin juhla- ja kehityspuheenvuoroissa – toimittajat arvostavat yleisön tuottamia sisältöjä ja osaavat nähdä osallistumisen ja sen aikaansaaman journalismin uudenlaisen läpinäkyvyyden osana journalismin ihanteita.

Maailma ympärillä vakuuttaa siitä, että liikuntapäätäjien on välttämätöntä ylläpitää suhdetta erilaisiin julkisuuksiin. Ja ihanteidensa ja tavoitteidensa takia journalismin on jollakin tapaa noteerattava myös liikuntapäätäjien aatokset – vaikka kiinnostava edellä mentäisiin, on uutisjournalismilla muitakin kriteereitä. Onneksi. Liikuntapolitiikan ja -hallinnon suhde julkisuuteen on olemassa, vaikka se olisi ohut ja ongelmallinenkin.

Tärkeää on huomata, ettei suhde ei ole enää yhdenlainen tai yksiulotteinen, koska julkisuusiakin on useita. Tässä kohtaa on syytä toistaa aiemmin sanottu: Liikuntaväki suhtautuu tilanteeseen vaihtelevan ristiriitaisesti – siinä missä valtavirtamediaa yhtä aikaa himoitaan, pelätään ja panetellaan, sosiaalisen median kanssa flirttaillaan ja kansalaiskeskusteluja vältellään. Arvostusta halutaan kaikissa leireissä – urheilun arvostus, urheilujournalismin arvostus ja median arvostus, kaikki ovat jonkun mielestä liian alhaisella tasolla.

Käytännön toimintatavoissa julkisuuden ihanteet jäävät helposti lähilyllylle pölyttymään – niin mediassa kuin hallinnossa. Onkin yllättävän vaikea sovittaa ajatusta osallistuvasta kansalaisesta tekeillä olevaan juttuun tai valmisteilla olevaan lakiin tai asiakirjaan. Ihanteista huolimatta **sekä journalismi että hallinto sivuuttavat olennaisen pelaajatahon, kansalaisen**. Yksilöön käyvässä jutussa kansalainen voi vielä jollain tavalla päästä mukaan, mutta varsinainen liikuntapolitiikka, siis hallinnon ja päätäjien toimet liikunnan edistämiseksi ja siihen liittyvä rahanjako ja hankkeet, on heikommassa kantimissa. Sen julkisen keskustelun määrän ja laadun nostamiseksi sekä kansalaisten tavoittaminen että osallistaminen mielessä kannattaisi tehdä hartiavoimin töitä.

5.3. Julkisuutta on, mutta keskustelu pätkee

Liikunnan ja urheilun nykyistä mediajulkisuutta voi tarkastella aiemmin esittämämme kahden palatsin pelin metaforan avulla. Tosiasiassa mitään yhtenäistä kahden palatsin välillä käytävää peliä ei nykyjulkisuudessa käydä, vaan pelejä politiikan, journalismin, asiantuntemuksen yms. eliittiasemassa olevien välillä on käynnissä useita samanaikaisesti. Sisäpiirejäkin on useita, sillä niiden kokoonpano riippuu käsillä olevasta asiasta.

Ero kansalasiin on kuitenkin kaikkien eliittien kohdalla kohtalaisen selvä: **sisäpiireillä** viitataan tässä yhteydessä liikunnan ja urheilun kysymysten asiantuntijoihin, tutkijoihin, hallin-

toon, kansalaistoiminnan avaintoimijoihin – heihin, jotka asettuvat etusijalle kun liikunnan ja urheilun linjanvedoista tai muista merkittävistä kysymyksistä keskustellaan. Sisäpiiri ei ole yksi eikä aina samanlainen, vaan se vaihtelee tilanteesta ja aiheesta riippuen. Se on tärkeä tunnistaa, kun mietitään, ketkä vaikkapa liikunnan ja urheilun linjaus- ja arvokeskusteluja ja resurssinjakokysymyksiä käyvät ja niiden sisältöihin vaikuttavat.

Keskusteluja pidetään yllä sisäpiirissä, jonka kautta keskusteluyhteys saatetaan silloin tällöin saavuttaa joihinkin kansalaisiin ja joidenkin kysymysten osalta. Julkisesti käytävä keskustelu ei tässä helpota, sillä, kuten mediasisältöjen analyysistä kävi ilmi, keskusteluja käydään vain niukasti julkisuudessa.

Kuvio 5 (Aula & Heinonen 2011) havainnollistaa liikuntapoliittisten keskustelujen jäsenymistä. Kuvion alareunaan sijoitetun kahden areenan sisällä keskustelu toimii. Asiantuntijoista koostuvan sisäpiirin – **asiantuntija-areenan** – saavuttaminen tuntuu liikuntapolitiikan kysymyksissä olevan kohtalaisen helppoa – esimerkiksi suorat kontaktit valtion liikuntahallinnon sisällä ja sen liepeillä vaikuttaviin tahoihin sekä kuntien päätöksentekijöihin ja vaikkapa kyselyt seuratoimijoille (ainakin valmentajatasolle) sekä yhteydenotot liikunnan asiantuntijoihin kuuluvat liikuntapoliittisen keskustelun vakioihin. Myös jotkut luottotoimittajista on vihitty sisäpiirin saloihin. Keskustelua käydään, mutta jossain sellaisessa paikassa, jonne ihan jokaisella ei ole pääsyä. Sitä käydään ns. ”liikuntasektorilla” tai ”kentällä” ko. toimijoiden kesken – sisäpiirissä. Asiantuntija-areenalla voidaan viitata myös akateemiseen tutkimuskeskusteluun jota alan sisällä käydään. Sekin toimii vähintään kohtalaisesti omilla vuorovaikutuksen foorumeillaan: tutkimuspäivillä, tapaamisissa, konferensseissa sekä alan kotimaisissa ja kansainvälisissä julkaisuissa.

Vertaisareenalla viitataan erilaisiin asianosaisten verkostoihin, joita kysymysten ympärille syntyy. Ne voivat olla väljästi organisoituneita ja epämuodollisia, mutta joskus myös esimerkiksi hallinnon tai jonkun muun tahon koolle kutsumia ja muodollisempia keskustelun verkostoja. Nämä ovat harvemmin täysin avoimia. Jotta vertaisareenalla pääsee keskustelemaan, täytyy tulla tunnistetuksi ja tunnustetuksi toimijana tai osallisena. Vaikka väki voi vertaisareenalla olla ja usein onkin samaa kuin asiantuntija-areenalla, eroaa vertaisareena siinä, että sen osallistujajoukkoa voidaan arvioida asiakysymysten ja osallisuuden mukaan. Kansalaisilla ei kuitenkaan ilman tietynlaista järjestäytymistä ole asiaa näihin keskusteluihin kuin korkeintaan kyse-lyjen ja muiden välillisten kanavien kautta.

Oheisen kuvan yläreunan areenoilla vallitseva keskustelu sen sijaan on liikuntapolitiikan osalta yksipuolista ja ensisijaisesti kaupallisen median hallussa. Kansalaisten pääsy näille aree-

Kuvio 5. Liikuntapoliittisten keskustelujen areenat

noille – **media-areenalle** ja median ylläpitämille **verkkoareenoille** (keskusteluihin) – on mahdollista, mutta moderoitua ja säännösteltyä.

Sellaisia kanavia, jossa kansalainen pääsisi keskustelemaan kokemuksistaan ja näkemyksistään kuvion ”alakerran väen” kanssa oma-aloitteisesti, on vähän. Välillä järjestetään toki kuulemisia tai kyselyitä ja kerätään palautetta erilaisten kysymysten ympäriltä, mutta tällöinkin menään alakerran ehdoilla ja agendoilla. Itse asiassa tiedetään aika vähän siitä, millaisia ajatuksia, ideoita ja käytäntöjä ruohonjuuressa itää. Sen sijaan on paljon ihmetystä siitä, miksi kansalaiset toimivat niin kuin toimivat ja ajattelevat niin kuin ajattelevat. Esimerkiksi vieraantuvat poliitikasta ja irrottautuvat vapaaehtoisesta järjestäytyneestä kansalaistoiminnasta ja harrastavat sen sijaan omaehtoista liikuntaa itsekseen tai omissa yhteisöissään.

Sisäpiireissä käytyjen keskustelujen kanava laajempaan keskusteluun on mediajulkisuus. Juuri tämä ja oikeastaan vain mediajulkisuuteen saakka ulottuva keskustelu olisi kaikkien saatavilla. Sitä ei ole liikunnan alueella paljon eikä se teemoiltaan ja aiheiltaan välttämättä liity liikuntapolitiikkojen ja/tai virkamiesten itse määrittelemiін ydinkysymyksiin. Se on edellä esitellyistä syistä yhä harvemmin muodoltaan keskustelua – ennemminkin julkisuuspinta ydinkysymyksestä koostuu pikku-uutisista ja jälkikäteen uutisoiduista päätöksistä.

Ulkopiirille tarjoillaan teflonia – tietoa, jossa ei ole tarttumapintaa. Kansalaiset voivat entistä huonommin muodostaa kantaa kysymyksiin. Tämä saattaa toki omalla tavallaan palvella sisäpiirejä, joiden sirpaleina uutisoituja päätöksiä tai näkemyksiä ei osata kyseenalaistaa. Kääntöpuolena on yhteyden kadottaminen kansalaisiin ja nykyisenlaiseen kansalaistoimintaan.

5.4. Yhteiskunnallinen vs. yksilöllinen tulokulma

Edellä on korostettu myös sitä, että liikunnan ja urheilun julkisuudessa on kosolti potentiaalia. Sitä on määrällisesti paljon, teemat ovat levinneet lähes kaikkiin välineisiin ja lajityyppeihin. Aiheen kiinnostavuudesta kertoo se, että keskustelut valuvat mediasta toiseen ja leviävät sosiaalisen median verkostoissa. Julkisuus koskettaa sekä huippu-urheilua seuraavaa porukkaa että itselleen treenivinkkejä tai -motivaatiota hakevaa väkeä. Tavikset on otettu huomioon ja yksilöllinen tulokulma on löytänyt tiensä kaupallisen mediajulkisuuden foorumeille. Niin sanottu elämänpolitiikka voi hyvin ja porskuttaa ja sen julkisuudessa myös kansalaisella on rooli. Itse asiassa koko ajan vahvistuva sellainen.

Sen sijaan järjestöjen, rakenteiden ja liikuntapolitiikan rooli kapenee ja sitä kavennetaan ihan tietoisesti. Tuoreessa lehtijutussa puhutaan toimittajan ja useamman asiantuntijan suulla:

Yhä useammin liikunta löytyy järjestöjen ulkopuolelta – niin kuin lumilautailu aikoinaan. [...]Ei liikuntaa ole mikään pakko sitoa vanhoihin järjestörakenteisiin ja urheilupaikkoihin. Se voi olla jotain ihan muuta, uudenlaista, persoonallista. (HS 29.3.2015)

Näyttää siltä, että elämänpolitiikan saralla pelissä ovat vahvasti mukana kansalaiset, asiantuntijat, media ja liikuntakulttuurin moninaiset muodot. Jos joku jää katveeseen, se on liikuntapolitiikka keinoineen ja tavoitteineen. Liikuntasosiologi Arto Tiihonen edellä siteeratussa jutussa sanoittaa:

”Mikään järkisyys ja rationaalinen paine ei saa ihmistä liikkumaan, ellei siihen liity myönteisiä merkityksiä. Kaikki lähtee yksilön omista kokemuksista, ei kansantalouden tarpeista tai kestävyysvajeesta.” (HS 29.3.2015)

Elämänpolitiikan porskuttaessa perinteisempi liikuntapolitiikka jää katveeseen myös politiikkasivustoilla. Sen pelit pelataan muualla, sisäpiiriläisten verkostoissa. Julkisuuteen niistä pääsee vain jäävuoren huippu. Paolo Mancinin ajatukseenkin voi palata – kansalainen jää näissä kes-

kusteluissa katveeseen monessa mielessä. Häntä ei puhutella, häntä informoidaan jälkikäteen, hänen toiminnastaan tehdään yleistyksiä ja oletuksia.

Liikuntakentälle on kehittynyt eräänlainen päivitetty versio kahden palatsin pelistä: kahden sijaan palatseja on useita ja pelejä käydään ristiin rastiin palatsien kesken.

Päivitettykään versio kahden palatsin pelistä ei täytä tämän päivän hallinnon ja journalismin avoimuuden, läpinäkyvyyden ja osallistavuuden ihanteita/kriteereitä. Liikuntakentällä harjoitettu moniottelu useiden sisäpiiriläisten kesken ei ole tätä päivää. Useammat ja entistä laveammat sisäpiirit eivät nekään tavoita kansalaista, joka kuitenkin joko suoraan tai välillisesti on sisäpiiriläisten toimien ja odotusten kohde. Kabinettipolitiikka, jota palatsien keskeen edelleen käydään, ei ole hyvän hallintotavan eikä journalismin ihanteiden mukaista. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ei toteudu ylhäältä alaspäin alamaisten kansalaisten hyödyksi toteutetuilla valistuskampanjoin tai silloin tällöin läpi mennein tiedottein.

Julkisuudessa toimiminen edellyttää viestintää ja vuoropuhelua, ja avoin päätöksenteko edellyttää julkisuutta. Julkisuuden pitäisi olla paikka, jossa tieto liikkuu, mutta myös paikka, jossa keskenään ristiriitaiset arvot ja toimijatahot keskustelevat vaihtoehtoisista toimintatavoista ja poliittisen päätöksenteon perusteista. Tässä mielessä julkisuus ei ole pintaa, jota voi määrällisesti tai laadullisesti mitata, vaan se on toimintaa ja keskustelua tilassa, joka muodostuu jonkun asian ja itsensä siihen osallisiksi kuuluvien julkisista keskusteluista. Julkisuus ei siis automaattisesti ole missään – se, että urheilulla on mediatilaa urheilusivuilla, ei vielä tarkoita sitä, että urheilulla olisi julkisuutta avoimuuden, keskusteluvuuden ja osallisuuden merkityksessä. Julkisuuden ja päätöksenteon välillä vallitsee suhde, joka on nykyisellään joko huonosti tunnustettu tai liian vähälle painoarvolle jäänyt.

Liikuntakentällä vuosina 2012–13 toteuttamiemme haastattelujen perusteella yksi keskeinen selitys hiljaisuuteen julkisuudessa on se, ettei liikuntaa haluta nähdä poliittisena kysymyksenä. Siitäkään huolimatta, että liikuntapolitiikka sanana esiintyy hallinnon tavoitteissa ja asiakirjoissa. Tämä juontunee siitä, että perinteisesti politiikkana pidetään niin sanottua puoluepolitiikkaa, ja sen mukaiset jaot ovat historiallisesti repineet liikuntakenttää. Vanhakantainen käsitys politiikasta ja taannoisen oikeisto–vasemmisto-jaottelun urheiluväkeen syvälle jättämät traumat ovat saaneet urheilun ja liikunnan kysymykset epäterveellisillä tavoilla epäpoliittisiksi.

Tutkijasta on hämmäntävää se innokkuus, jolla urheilujohtajat ja kentän toimijat ylipäätään haluavat erottaa urheilun ja politiikan, vaikka urheiluministerit joukkoineen tekevät hartiavoimin töitä liikunnan liittämiseksi läpäisyperiaatteella koko yhteiskuntapolitiikkaan, ja valtaosa liikuntarakenteesta (erityisesti kunnissa) rahoitetaan julkisin varoin. Urheilu ja liikunta ovat – itse suoritusta lukuun ottamatta – läpeensä poliittisia kenttiä.

Niinpä liikuntapolitiikan hallintokoneiston agendat ovat yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti merkittäviä. Elämänpoliittisen ja henkilökohtaisen poliittisuuden rinnalle tarvittaisiin julkista keskustelua myös perinteisemmistä politiikan kysymyksistä. Siitä, miksi liikuntapolitiikan keinovalikoima on mikä on, miksi rahoitetaan juuri sellaisia hankkeita kuin rahoitetaan ja mikä merkitys on sillä, mitä lasten liikuntaharrastus maksaa tai sillä, että etenkin naiset liikkuvat koko ajan enemmän julkisen liikuntapalvelujärjestelmän ulkopuolella.

Niin kauan kuin liikunta saa rahaa valtion jakamana, se heijastelee yhteiskunnan valtasuhteita. Näiden valtasuhteiden pitäisi olla julkisesti arvioitavissa. Mikäli media toimii omien eettisten periaatteidensa mukaan ja hallinto omiensa, näille aiheille löytyy keskustelukanavia. Ja kansalaiset – heitä aliarvioidaan pahemman kerran, jos koko liikuntakenttä miettii vain positiivisten kokemusten järjestämistä ja kansalaisten henkilökohtaista liikuntasuhdetta.

Totta on varmasti se, ettei kukaan lähde lenkille siksi, että se säästää laskennallisia sairauspoissaolokuluja ja yhteiskunnan resursseja. Samaan aikaan kansalaiset ovat kovin sitoutuneita vaikkapa kierrättämiseen ja jätteen lajitteluun, vaikkei se tee elämää erityisesti helpommaksi tai vaivattommammaksi. Kulutustottumukset ja ilmastonmuutos sidotaan helposti yhteen julki-

sisä keskusteluissa ja linkki omien valintojen yhteiskunnalliseen luonteeseen on helppo nähdä. Liikunnan osalta tätä melkein päyritään välttelemään.

Tarvitaan eräänlaista **uudelleenpolitisoitumista**, asiakysymysten ympärille rakentuvia keskusteluita ja julkisuutta. Tämä tarkoittaa konkreettisesti esimerkiksi tehtyjen valintojen julkista avaamista asiakysymykset edellä. Esimerkiksi liikunnan rahanjako on mitä suurimmassa määrin politiikkaa: valintoja tehdään muun muassa tuettujen liikuntalajien ja liikunnan tapojen (seuratoiminta vs omaehtoinen liikkuminen) välillä. Nämä olisi syytä tehdä näkyviksi myös hallinnon taholta – kansalaisethan näistä aina silloin tällöin keskustelevat yleisönosastoilla ja sosiaalisessa mediassa. Arvovalintojen avaamiseksi (ja kansalaisten voimaannuttamiseksi) myös näitä valintoja periaatteellisella tasolla tekevän julkishallinnon äänellä olisi julkisuudessa paikkansa.

Media kertoo tehdyistä päätöksistä jälkikäteen, päättäjä ei koskaan. Näin kansalaisulottuvuus jää alihyödynnetyksi. Sen sijaan saamme mielin määrin kulkea kehojemme kanssa kuntosalilta toiselle ja valita esitellyistä liikuntalajeista meille mieluisat. Satunnaisesti media tarjoaa liikunnan yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä ulottuvuuksia yhdistäviä juttuja, joiden voi ajatella tarjoavan aineksia elämänpoliittisten valintojen tekemiseksi. Tähän on tultu, mutta riittääkö se? Monestakin – muun muassa edellä keskustellusta – syytä tästä pitäisi jotenkin päästä eteenpäin.

5.5. Julkisuus – riski vai resurssi?

Monien poliittisen eliitin jäsenten eli päätöksentekijöiden ja korkeiden virkamiesten mielestä media on muuttunut liittolaisesta riskitekijäksi tai vastustajaksi. Tutkimusten ja haastattelujen pohjalta hahmottuu kuva, jonka mukaan suomalaisten päätöksentekijöiden ja median välille on viimeistään 1990-luvun alkuvuosista lähtien kasvanut luottamuskuilu ja poliittisen eliitin luottamus mediaan on heikentynyt (esim. Kantola 2001; Korhikoski et al. 2005) eivätkä liikuntapäätäjät varmaankaan edusta poikkeusta.

Julkisuuden ja median kannalta tällaiset asenteet johtavat julkisuuden välttämiseen ja keskustelun rajoittamiseen suppean piirin keskuuteen. Kantola tiivistää julkisuuden kapenemisen seurauksia seuraavasti: ”Päätäjien peruslähtökohtana näyttää olevan ajatus siitä, että demokradiassa keskustelua ei kannata edes yrittää käydä, vaalien kohdalla on vain suljettava silmät, pidettävä nenästä kiinni ja toivottava, että sukellus kestää mahdollisimman lyhyen aikaa” (mt. 301.).

Toinen mahdollinen seuraus liittyy median ja poliitikkojen väliseen symbioottiseen suhteeseen. Koska media on nykyään tärkein, ellei jopa ainoa keino saada näkyvyyttä ja hankkia kannatusta politiikassa, päättäjien on pyrittävä medianäkyvyyteen ainakin vaalien aikaan, vaikka keinolla millä hyvänsä. Tämä uhka kytkeytyy myös populaarimedial merkityksen kasvuun poliittisen julkisuuden areenana. Viihteen ja kansalaisten mielipiteenmuodostuksen välinen yhteys on havaittu myös politiikan piirissä. Poliitikkojen ja populaarimedioiden välille on muodostunut yhä kiinteämpi suhde, minkä vuoksi politiikka muistuttaa nykyään julkkiskulttuuria. (Corner & Pels 2003)

Osa poliittisesta eliitistä korostaa median vastuuta kansallisen ja globaalin kehityksen ”kovien realiteettien” saamisessa perille kansalaisille ja arvostele mediaa tämän tehtävän laiminlyönistä. Pienempi osa eliitistä kantaa huolta politiikan ja hallinnon etäisyydestä kansalaisista ja pyrkii lisäämään kansalaisten osallistumista ja osallisuutta. Käytännössä – ja varsinkin virallisissa puheissa ja dokumenteissa – näiden näkökulmien erottaminen toisistaan on usein vaikeaa tai mahdotonta. Kuitenkin niiden taustalla voidaan erottaa toisilleen vastakkaiset arvolähtökohdat. Ensimmäinen edustaa taloudellista, markkinalähtöistä ajattelua, jolle tärkeintä on kansallisen kilpailukykyyn korostaminen ja tuottavuuden jatkuva kasvattaminen. Toinen korostaa kansallista kulttuuria, demokratiaa ja yhteisöllistä hyvinvointia.

Ajatus, jonka mukaan media vääristää päätöksentekijöiden sanomaa ja estää siten kansalaisia saamasta oikeaa ja heille tärkeää tietoa, voidaan tulkita yksinkertaistukseksi, joka aliarvioi kansalaisten kykyä arvioida heille itselleen tärkeiden asioiden merkitystä. Poliittinen eliitti on itse ollut luomassa ja ruokkii edelleen käytäntöjä, jotka lisäävät kansalaisten epäluottamusta sekä mediaa että poliittista järjestelmää kohtaan. Median roolin arviointiin liittyy ainakin kolme huomionarvoista seikkaa.

Ensinnäkin on luonnollista, että julkisen hallinnon laajentuessa ja käsiteltävien asioiden moninkertaistuessa muun muassa EU:n jäsenyyden ansiosta media joutuu tekemään valintoja julkaistavien uutisten ja niiden käsittelytapojen suhteen. Liikuntapolitiikalla ei ole julkisuudessa sille luonnostaan lankeavaa tilaa.

Toiseksi täytyy muistaa, että ensisijainen asioiden tärkeyden ja merkityksen perusteluvastuu on päätöksentekijöillä, joiden on kyettävä jokaisen päätöksen yhteydessä kertomaan sen merkitys kansalaisten kannalta, toisin sanoen ilmaisemaan, mitkä ovat päätöksen yhteiskunnalliset ja poliittiset seuraukset. Kansalaisten näkökulmasta median tehtävänä on kertoa asioista, jotka vaikuttavat tavalla tai toisella heidän elämäänsä, sekä siitä miten kansalaiset voivat itse vaikuttaa näihin asioihin. Monien tutkimusten mukaan sillä, miten media kertoo asioista, on paljon vähemmän merkitystä kuin sillä, että asiat ylipäänsä tuodaan julkisuuteen ja julkisen arvioinnin kohteeksi. Se, että päätöksentekijät jättävät tietoisesti tiedottamatta asioista silloin, kun niihin vielä voidaan vaikuttaa julkisella keskustelulla tai antavat päätösten perusteluista yksipuolisen tai vaillinaisen kuva, on suurempi vaara kuin se, että media vääristelee päätöksiä ja päätöksentekijöiden alkuperäisiä tiedotteita (esim. Hynninen 1999; Kivikuru 1996; Möra 1999).

Kolmanneksi poliittisella eliitillä on mediasuhteita, joiden kautta he vaikuttavat siihen miten päätöksistä kerrotaan julkisuudessa. Luottotoimittajille kerrotaan asioiden taustoista epävirallisesti ja luottamuksellisesti. Toimittajia sidotaan luottamuksen ja salaisuuden verkostoihin. Osa toimittajista on sisäistänyt päätöksentekijöiden arvomaailman. (Möra 1996, 1999).

Avoimen ja läpinäkyvän päätöksenteon ihanne on jo aika syvällä ihmisten mielissä, ainakin joidenkin kysymysten suhteen. Kansalaisten tunne siitä, että päätökset on jo tehty etukäteen jossain ja kuulemisen käytännöt ovat vain näennäisiä, on voimakas esimerkiksi kunnallispolitiikan kaavoitus- ja koulukysymyksissä. **Kuulemisen näennäisyys** on perua hallinnon alamaisuusajattelusta, joka liikunnan suhteen on kääntynyt muotoon yksilön valinta.

Voi myös ajatella, että jostain syystä liikunnan kysymykset eivät ole kovin pitkälle politisoituneet kansalaisten mielissä – vielä. Varsinkin valtakunnallisen tason asiat, esimerkiksi ministeriön avustuspäätökset, tuodaan valtakunnalliseen julkisuuteen yleensä pienten uutisten muodossa ja jälkikäteen. Julkisuus ei tällaisenaan tarjoa mahdollisuutta keskusteluun, mikä on omiaan lisäämään tunnetta jo etukäteen tehdystä päätöksestä. Maakunta- ja aluetasolla resurssienjaosta keskustellaan enemmän – tosin sielläkin valitettavan usein jälkikäteen. Sen sijaan kunnallisen itsehallinnon piiriin kuuluvista päätöksistä saatetaan keskustella paljonkin – tähän keskusteluun media parhaimmillaan tarjoaa todellisen osallistumisen ja vaikuttamisen foorumin.

5.6. Onko somesta pelastajaksi?

Mediaa kohtaan esitettävän kritiikin taustalla tuntuu olevan myös uskomus siitä, että median kriittisyys päätöksentekijöitä ja poliitikkoja kohtaan vieraannuttaa kansalaisia politiikasta, ja että median toiminta on osasyynä jatkuvasti aleneviin äänestyslukuihin ja poliittiseen passiivisuuteen. Tämä on johtanut päätelmään, että perinteinen media ja sen arvaamattomat vaikutukset voidaan ohittaa: perustetaan viranomaisvoimin suoria vaikuttamisen kanavia (verkkosivuja ja ehkä sähköisiä palautekanavia kansalaisille), joiden toivotaan herättelevän kansalaiset mukaan aktiivisiksi yhteiskunnallisiksi vaikuttajiksi. Ainakin jossain määrin julkishallinnon verkko-

nostuksessa tuntuu elävän ajatus siitä, että internetin kautta tai sen ympärille voitaisiin elvyttää aiempi kansalaisyhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän välinen vuorovaikutussuhde.

Kotimaiset tai kansainväliset **kokemukset eivät kuitenkaan tue käsitystä siitä, että uusi verkostoajan kansalaisyhteiskunta voitaisiin rakentaa ylhäältä päin valtiovallan toimin**. Ajatus julkishallinnon omista suorista kanavista kansalaisiin perustuu uskomukseen, jonka mukaan ministeriöiden ja keskusvirastojen viestintä tavoittaisi merkittäviä kansalaisryhmiä ja vaikuttaisi heidän kauttaan laajempaan kansalaisyleisöön. Kansalaiset eivät koe julkishallinnon kotisivuja erityisen tärkeiksi informaatio- ja viestintäkanaviksi. Julkishallinnon verkkosivujen kautta tavoitetaan kansalaisia lähinnä teknisluontoisen informaation jakamisessa ja arkea lähellä olevien palvelujen tarjonnassa, joita ovat esimerkiksi työvoimapalvelut, sosiaali- ja terveystalvet, kaavoitusasiat, kalastusluvut jne. (Ks. VNK 3/2005; VNK 4/2005).

Valtionhallinnon tasolla kansalaisten osallistamisen ja kuulemisen käytännöt koskevat yleensä joitain erityistapauksia – harva odottaa jatkuvaa kansalaiskeskustelua, mutta esimerkiksi lain uudistamisen yhteydessä kansalaisten kuuleminen prosessien kuluessa kuuluu jo hyvään hallintotapaan. Sen sijaan kunnallisen päätöksenteon tasolla jatkuvien vuorovaikutteisten verkkofoorumien rakentamista kannattaa tutkailla – kunhan muistaa, että verkon potentiaali on sen reaaliaikaisuudessa ja vuorovaikutteisudessa. Ilman päivittämiseen ja osallistumiseen kohdennettuja resursseja ei verkkofoorumikaan osallista tai toimi keskustelun paikkana.

Jos poliittisen järjestelmän legitimiisyyttä mitataan kansalaisten osallistumishalukkuuden kautta, on peruskysymyksenä edelleenkin se, mitä kansalaiset voivat odottaa saavuttavansa osallistumisen ja vaikuttamisen tuloksena. Monet viimeaikaiset paikalliset kokemukset esimerkiksi kansalaisten osallistumisesta kaavoitusta koskevaan kansalaiskeskusteluun ja päätöksentekoon osoittavat, että aktiivisuus keskittyy ennen muuta siihen joukkoon, jonka välittömiä intressejä päätöksenteko koskee eli niihin kuntalaisiin, joilla on joko jotain menetettävää tai jotain saavutettavaa. Sen sijaan ne, joilla ei ole mitään menetettävää tai jotka eivät usko mitään saavuttavansa, eivät osallistu ja vaikuta.

Kysymys kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisestä ei siten koske ensisijaisesti mediaa ja viestintää, vaan politiikan sisältöä. **Pelkkä kansalaisten kuuleminen päätöksenteon yhteydessä ei lisää luottamusta päätöksentekijöihin:** ellei kuulemisella voida reaalisesti vaikuttaa päätöksiin, se voi vain vieraannuttaa kansalaisia lisää. (Ks. Korhikoski, Lehmusto, Luhtakallio, Nieminen & Vehviläinen 2005)

Politiikan ja poliitikkojen legitimitetti ei ole imago-ongelma, eikä kansalaisten luottamuksen palauttaminen politiikkaan ja mediaan tapahdu myönteisten julkisuuskampanjoiden avulla. **Ainoa keino luottamuskuilun kaventamiseksi on päätöksenteon julkisuuden ja avoimuuden lisääminen.** Tästä näkökulmasta katsottuna median tehtävänä demokratiassa on informoida kansalaisia heitä koskevista asioista niin monipuolisesti ja avoimesti kuin mahdollista ja rakentaa parhaan saatavissa olevan tiedon pohjalle perustuvaa julkista kansalaiskeskustelua. Demokratia toteutuu parhaiten, kun kansalaiset voivat tehdä valintansa kaiken saatavilla olevan tiedon pohjalta ja kun kaikilla kansalaisilla on yhtäläiset mahdollisuudet oman mielipiteensä muodostamiseen ja sen pohjalta tapahtuvaan päätöksentekoon.

Keskeistä on myös, että **kansalaisten tunne omista vaikutusmahdollisuuksista herää, palautuu ja lisääntyy.** Median tehtävänä ei voi olla valmiin mielipiteen muodostaminen kansalaisten puolesta, vaan kriittisten välineiden tarjoaminen oman mielipiteen- ja tahdonmuodostuksen pohjaksi. Median on kyettävä tuomaan esille perusteltujen mielipiteiden kirjo koko laajuudessaan ja kaikkine ristiriitoinen.

6. Voit muuttaa vain itseäsi

Tässä luvussa viedään liikunnan julkisuus ja toimijat terapeutin pakeille. Liikkeelle lähdetään kauneimmasta ja yksinkertaisimmasta terapiatotuudesta: jokainen voi muuttaa vain itseään. Julkisuudelta voi aina toivoa enemmän, parempaa, oikeampaa ja täsmällisempää. Tai avoimempaa, läpinäkyvämpää ja osallistavampaa. Eri toimijoilla on kullakin omanlaiset ajatukset ihanteellisesta julkisuudesta, johon nykyinen, määrällisesti runsas, laajalle levinnyt, mutta myös aiheiltaan, näkökulmiltaan ja toimijoiltaan kapea julkisuus ei vastaa. Olemme edellä pyrkineet avaamaan sitä, minkälaiset asiat julkisuudessa voidaan paikantaa median omiin toimintatapoihin ja niissä tapahtuneisiin olennaisiin muutoksiin. Seuraavaksi on aika pohtia sitä, mitä tekemistä organisaatioiden omilla toimintakulttuureilla ja -tavoilla on julkisuuden kanssa.

6.1. Toimintakulttuurit murroksessa

Kuten edellisessä luvussa todettiin, valtaapitävien ja median välinen liitto on haurastunut viime vuosikymmeninä. ”Vanhaan, hyvään aikaan” jäänyt läheinen suhde mediaan kangastelee vielä joidenkin mielissä, mutta tilanne on auttamatta muuttunut.

Liikuntaväen kanssa keskustellessa julkisuus näyttäytyy eräänlaisissa ajanjaksoissa (Valtonen ja Ojajärvi 2013). Nämä voi tiivistää seuraavasti:

- **Nostalgisoitu vanha hyvä aika** perinteinen ja suhteellisen koherentteine käytäntöineen.
- **”Todellisuus”, viestintävajeen ja poteroitumisen aika**, jota leimaa tieto-orientaatio ja mediakritiikki.
- **Idealisoitu ja odotuksia herättävä uusi aika**, jossa keskeistä sosiaalinen media, ketterät rakenteet ja usko teknologian asioita parantavaan/edistävään voimaan; ehkä jopa toive perinteisen, median hankalina ja arvaamattomina pidettyjen käytäntöjen ohittamisesta.

Liikuntakenttä kipuilee tilanteessa, jossa perinteiset rakenteet ovat murentumassa eikä mediajulkisuuteen ole enää sellaista ohjaavaa otetta, joka vanhoina hyvinä aikoina oli – ainakin muistoissa. Samaan aikaan seuratoiminta menettää asemiaan, terveystoiminnan julkisuus kasvaa, elämäntapajulkisuus tarjoaa ratkaisuksi perinteisen järjestöjärjestelmän unohtamista ja yksilön vastuun kasvattamista.

Liikuntakentän suhde mediaan näyttää hyvin ristiriitaiselta. Joiltakin osin haikaillaan menneeseen, sillä nykyiseen mediaan ei luoteta, sillä sen sisältöjä ei pystytä hallitsemaan. Media-sisältöjen koetaan keskittyvän väärin asioihin, mutta samalla ymmärretään, että medianäkyvyys on merkittävä yhteiskunnallisen olemassaolon todiste. Sille ei siis voi kääntää selkäänsä. Siksi mediaa pyritään lähestymään oma asia edellä ja toivotaan, että tämä painava asia ohittaisi median pinnallisina pidetyt toimintatavat ja agendat.

Mediaa myös seurataan ja sen omaa organisaatiota koskevia osumia lasketaan. Valtaosa kentän isoista toimijoista tilaa esimerkiksi mediaseuranta ja käyttää sitä ulkoisen viestintänsä analyysissä. Ja samaan aikaan perinteisen poliittisissa asiakysymyksissä saatetaan jopa tietoisesti vältellä julkisuutta ja rajoittaa keskustelua suppean piirin – todellisten asianosaisten – keskuuteen.

Muutama vuosi sitten tekemissämme haastattelussa liikuntahallinnon julkisuussuhteen keskeiseksi puutteeksi paikantui se, että ”mediajulkisuuden rooli sekä tiedon tuottajana että yhteiskunnallisesti olennaisten keskustelujen foorumina on jäänyt liikuntakentällä vaille huomiota” (Kohti liikuntatiedon tehokkaampaa hyödyntämistä 2013, 27). Kentän toimijat jakoivat käsityksen jonkinlaisesta viestintävajeesta niin organisaatioiden välillä kuin julkisuudessa. Käsillä

olevan hankkeen yhteydessä käytyjen keskustelujen perusteella liikuntakentän julkisuussuhde on jotakuinkin ennallaan, mutta tahto toimia sen parantamiseksi on kasvanut.

Tässä luvussa lähdetään siitä, että muutosta (terapiaa) liikuntatoimijoiden ja julkisuuden välisessä suhteessa tarvitaan. Muuttuneessa toimintaympäristössä jokaisen on itse pohdittava suhdettaan muutokseen ja rakennettava uudestaan omat toimintatapansa.

Luottamuspuola yhdistettynä riippuvuuteen ei ole pitkän päälle tyydyttävä eikä kestävä ratkaisu. Liikuntakentänkin sisällä jaetun käsityksen mukaan liikuntahallinnon suhde julkisuuteen kaipaa päivittämistä. Näkemykset hajoavat siinä vaiheessa, kun aletaan miettiä keinoja julkisuussuhteen kohentamiseksi. Joku haluaa vetäytyä julkisuudesta täysin (no news is good news), toinen toivoo, että julkisuus toimii oman agendan läpiviemisen paikkana. Kolmas tuskailee sitä, että hyvästä valistuspaketista huolimatta viesti saa vääränlaisia muotoiluja mediassa ja tulee kansalaisten väärin tulkitsemaksi. Lopuksi vielä media toimii omien ehtojensa mukaisesti, markkinavetoisesti ja yleisöjä kuunnellen.

Julkisuuskatveelle eri toimijat tarjoavat erilaisia selityksiä. Hallinnon näkökulmasta julkinen keskustelu käydään varsinaisen asia vierestä ja väärin painotuksin. Hallinnon ajatuksessa kaikuu julkishallinnon viestinnän vuosikymmenten takainen perinne; hallinto ei hevin tingi omista käytänteistään koskivat ne sitten kielenkäyttöä tai tiedotusrytmiä, ja siksi media ei ymmärrä kiinnostua.

Samaan aikaan toimittajat joutuvat pitämään hekin kiinni – halusivat tai eivät – välineidensä talousosastojen myyntitavoitteista. Niinpä talouden näkökulma korostuu kaikessa – niin aiheiden valinnassa kuin puhuttelujen kohdentamisessa. Varsinkin talousvaikeuksista kärsivässä printtimediassa kiinnostavuus ja lukijoita koskevat ennako-oletukset muotoutuvat markkinavetoisemmin kuin koskaan ennen.

Kun näiden tiukkojen raamien yli joskus astutaan ja otetaan riski, esimerkiksi panostetaan laajaan, asiapitoiseen juttuun, jonka kiinnostavuudesta ei ole etukäteen takeita, toivotaan toimituksissa vastavuoroisuutta liikuntakentällä: ”Olisi kiva, jos joku reagoisi.”

Journalismi on kaupallisen toimintalogiikkansa myötä reagoanut varsin nopeasti toimintaympäristön murrokseen. Monissa muissa yhteiskunnan instituutioissa sopeutuminen muutokseen on ollut hitaampaa. Etenkin julkishallinnon organisaatiot ovat vuosisataisten toimintatapojensa ja kankeiden rakenteidensa vuoksi osoittautuneet varsin jähmeiksi. (Hakala 2015)

6.2. Eri toimijoiden ihanteellinen liikuntajulkisuus

Jotta tietäisimme, mihin tarttua, pyysimme liikunta-alan toimijoita (viisi tahoa) kuvailemaan omalta kannaltaan ihanteellista julkisuutta. Tätä kautta päästään pohtimaan, miltä osin toimijoiden odotukset ja julkisuuden toiminnan realiteetit kohtaavat ja miltä osin suhde kaipaisi uusia näkökulmia.

Ylitarkastaja **Sari Virta**
(OKM / Liikunnan vastuualue)

Mediamuutokset havaittu myös hallinnossa

”Ihannejulkisuudessa liikunnan merkitys terveydelle ja hyvinvoinnille ymmärretään, ja siitä kirjoitetaan ja keskustellaan kutakin kohderyhmää parhaiten koskettavilla argumenteilla ihmisläheisesti, ymmärrettävästi ja innostavasti. Median jutut ovat liikkumaan innostavia, eri näkökulmista asiaa lähestyviä, eri-ikäisille oikealla tavalla kohdennettuja. Liikunta-asioita pitäisi käsitellä mediassa myös urheilusivustojen ulkopuolella, jolloin lukija tulee yllätetyksi aiheista, vaikka olisikin deletoinut lehden tai verkkouutisten urheiluosiot omasta kiinnostuksen kentästään ulos.

Varsinaiset urheilu-uutiset ovat nykyisin liian tuloskeskeisiä ja tiettyjen lajien hallitsemia. Ihannetilassa urheilijoita ja eri lajeja tuodaan tasa-arvoisemmin ja yhdenvertaisemmin mediassa esiin, näkyviin. Julkisuudessa näkyvät naisurheilijat, maahanmuuttajataustaiset urheilijat sekä vammaisurheilu. Urheilun taustoista tehdään mielenkiintoisia henkilöjuttuja sekä tarinoita, ja nostetaan esiin niitä puurtajia, jotka liikuttavat lapsia ja nuoria. Urheiluseurojen merkittävä työ ja kasvattajan rooli liikunnallisen elämän synnyttämisessä, sekä huippu-urheilijan tukipilarina nostetaan esiin. Joukkuelajien huumassa ei unohdeta yksilölajeja: urheilijat eivät ole päässeet huipulle yksin.

Juttujen kuvituksella on merkityksensä. Lasten ja nuorten liikunnan kuvajournalismi kaipaa ammattitaitoisia kuvaajia. Ei ole yhdentekevää, millaisia kuvaviestejä media suoltaa. Liikunnan ilon ja onnistumisen riemun välittyminen kuvajournalismin keinoin on osa liikkumaan innostavaa uutisointia. Naisurheilijoita kuvataan teot edellä, ei ulkonäkö edellä.

Media ja julkinen keskustelu voi osaltaan kasvattaa liikunnan ja urheilun yhteisöllisyyttä ja tiimihenkeä. Urheiluseurat vastaavat kilpailutapahtumien järjestämisestä, urheilijat luovat siihen draaman kaaren ja katsojat nostavat tunnelman ja fiiliksen. Kaikkia osatekijöitä tarvitaan. Suomalaiset tulisi saada TV-ruutu-penkkurheilijoista myös enenevissä määrin kato- ja kisapaikka-penkkurheilijoiksi.

Hallinnon vastuu siitä, minkälaiseksi julkisuus liikunnan kysymysten ympärillä rakentuu, ei ole ihan helppo määritettäväksi. Hallinnossa on ainakin yritetty toimia niin, että tapa tiedottaa asioista on myös se, jolla asiat otetaan mediassa esille. Itse asiassa urheilutoimitajat/-toimitukset eivät taida ollakaan se oikea kohderyhmä, vaan kulttuuritoimitukset, hyvinvointimedia ja taloustoimittajat (ainakin talouslehdet ovat kirjoittaneet paljonkin liikumattomuuden kustannuksista ja harrastamisen hinnasta).

Ensinnäkin hallinnon vastuu on tiedottaa aktiivisesti ja toisekseen siihen voidaan vaikuttaa, miten media vastaanottaa hallinnon viestit. Tiedotteiden kielen tulee olla ymmärrettävää, selkeää ja uutismaisesti tuotettua. Hallinnon on onnistuttava saamaan keskeiset viestinsä läpi siten, että media tarttuisi niihin. Liikuntapolitiikka pitää pukea yksittäisten asioiden osalta medialle sellaiseen muotoon, mitä kukin asia vaatii. Hallinnon on myös päivitettävä medialistansa ja toimintatapansa vastamaan tämän päivän toimintaa.”

Erikoistutkija **Kati Kauravaara**
(LIKES tutkimuskeskus)

Tutkija haluaa tulla oikein ymmärretyksi

”Liikuntatutkijan näkövinkkelistä parhaita olisi, että mediajulkisuus palvelisi itse asian eteenpäin menemistä. Viestin kiteyttäminen auttaa tutkijaa itseäkin ymmärtämään, miten hän toivoo maailman muuttuvan viestin mennessä läpi mediassa. Tavoite voi liittyä aina tilanteesta riippuen esimerkiksi kansalaisten toiminnan muuttumiseen, liikunnan ammattilaisten oman toiminnan reflektointiin lisääntymiseen tai vaikkapa siihen, että liikuntavaikutajat saavat lisää näkökulmia päätöksenteon tueksi. Ihannetilanteessa tutkija on onnistunut kiteyttämään sanomansa niin, että toimittaja kiinnostuu ja tarttuu aiheeseen, tutkija tulee haluamallaan tavalla oikein ymmärretyksi ja tutkijan valitsemat ydinviestit tulevat julki. Tutkijalta tämä edellyttää omien ilmaisutaitojen hiomista ja aktiivisuutta. Se vaatii myös priorisointia: tiedeviestintä ei synny itsestään, eikä kukaan tee sitä tutkijan puolesta.

Vielä parempaa olisi, jos toimittaja olisi lähtökohtaisesti kiinnostunut tutkijan toimista ja eritoten niistä aiheista, joita tutkija penkoo. Tutkijat ja toimittajat voisivat toimia yhdessä niin, että toisinaan toimittaja on aktiivinen ja kysyy tutkijan näkökantaa tai peräti tarjoaa palsta-, ääni- tai kuvatilaa ja toisinaan tutkija on yhteydessä toimittajaan. Ihannetilanteessa liikuntatutkijalla ja toimittajalla on annettavaa toisilleen, molempien intressit ja tavoitteet kohtaavat ja molemmat kunnioittavat toistensa työtapoja. Toimittajia sitoo journalistiset periaatteet ja tutkijaa tutkijan etiikka. Hedelmällisen vuorovaikutuksen kantamana voisi parhaimmillaan päästä yhdessä sellaisiin tavoitteisiin, esimerkiksi jonkin ilmiön aikaisempaa syvällisempään ymmärtämiseen, mihin tutkija tai toimittaja ei voisi yksin päästä.

Mediajulkisuus on myös pelottavaa. Samalla, kun saa julkisuuden kautta viestinsä eteenpäin ja tavoitteet ovat hivenen lähempänä saavuttamista, tutkija laittaa itsensä myös yleisön arvostelulle alttiiksi. Toki tiedemaailmassa kouliintunut tutkija on jo tottunut kriittiseen keskusteluun, siihen, että hänen esiin nostamansa argumentit poikivat perusteltuja vasta-argumentteja. Tutkija voi vain toivoa, että suuri yleisökin on valmis perustelevaan moitteensa, kannanottonsa ja puolustuspuheensa.

Yksi pahimmista peloista saattaa liittyä siihen, että toimittaja laittaa tutkijan suuhun sellaisia lauseita, jotka vääristävät tutkijan sanomaa. Lehtijutuissa luottamusta herättää nykyään kai ihan yleinen käytäntö, että tutkija saa etukäteen tarkistaa jutun ja että hänen esille nostamiaan muokausehdotuksia otetaan huomioon. Tutkijaa toki askarruttaa myös, mitä toimittajalle uskaltaa sanoa ja mitä ei. Joskus pitäydymme turhankin tiiviisti siinä, mistä täsmällisesti tiedämme. Ehkä voisimme olla rohkeampia, soveltaa, heittäytyä, spekuloida, pyöritellä ajatuksia. Voihan senkin sanoa, että tästä en tiedä, tätä en ole tutkinut tai tästä en pysty tutkimukseni perusteella sanomaan, mutta tällaisia olen pohdiskellut ja tätä mieltä olen.”

Yhteiskuntasuhteiden erityisasiantuntija **Laura Andersson** ja viestintäjohtaja **Jyrki Kemppainen** (Valo ja Olympiakomitea)

Läpimurto!

”Juuri pidettyjen eduskuntavaalien alla käyty keskustelu liikkeen lisäämisen merkityksestä suomalaiselle yhteiskunnalle on pitkälti sitä, mihin olemme liikunnan ja urheilun kattojärjestössä pitkään aktiivisesti pyrkineet. Olemme halunneet ja saaneet näkyvyyttä vihdoin muuallakin kuin lehtien urheilusivuilla. Liikunnan yhteiskunnallinen merkitys linkittää fyysisen aktiivisuuden lisäämisen osaksi sitä keskustelua, jota käydään talouskasvusta, kilpailukyvyistä, hyvinvoinnista, työurien pidentämisestä jne.

Liikunnasta ja urheilusta ovat näiden vaalien alla keskustelleet niin puolueiden puheenjohtajat kuin lukuisat eduskuntavaaliehdokkaatkin, media on tarttunut aiheeseen laajasti niin pääkirjoituksissa kuin syvemmälle menevissä analyyseissakin ja se on puhuttanut kansalaisia urheilukentillä, kahviloissa ja muissa kokoontumispaikoissa. Erittäin hyvä tilanne! Ihanteelliseksi se muuttuisi sillä, että ”liike on lääke”-ajatus tulisi esiin vielä systemaattisemmin puheenvuoroissa ja entistä useammin lehtien politiikkasivuilla.

Liikkeen lisäämisen tärkeys on lyönyt nyt läpi muutenkin kuin urheiluyhteisössä, jossa toki on pitkään tunnistettu asian välinearvo sen itseisarvon lisäksi. Nyt on saatu läpimurto aikaan ja yhteiskunnan keskeiset toimijat tunnistavat liikkeen lisäämisen olevan yksi monista työkaluista, joilla kansantaloutta korjataan. Seuraavassa kuvaus siitä, mitä oikein tapahtui.

Liikkumattomuuden merkitys Suomelle – miksi asia on noussut julkisuuteen isommin kuin koskaan aikaisemmin?

Kuluneen talven ja kevään aikana liikkumattomuuden merkitys yhteiskunnallemme on ollut mediassa esillä enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Iltapäivälehdet, YLE, Helsingin Sanomat, sosiaalisen median keskustelut jne ovat käsitelleet asiaa eri näkökulmista, esimerkiksi Suomen elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyn kannalta. YLE Urheilun maaliskuisessa vaalitentissä puolueiden puheenjohtajat pohtivat liikkumattomuuden aiheuttamaa haastetta laajasti.

Vaikuttamistyön ketju asioiden esiin nostamisessa ja ratkaisujen hakemisessa on usein pitkä ja polveileva. Vaikuttavuuden ja onnistumisen kannalta on keskeistä, että asia koetaan yhteisenä eikä jonkun yhden tahon omistamana.

Liian vähäisen liikkeen laajasti yhteiskuntaan heijastuvat haitalliset vaikutukset ovat olleet kauan tiedossa. Tutkimustuloksia on saatu jatkuvasti lisää. Liikuntajärjestöväki on pitänyt aiheita esillä vuosia. Kevään 2015 eduskuntavaalien alla aika oli kypsä monestakin syystä sille, että liikkumattomuus nousi valtakunnalliseksi keskustelun aiheeksi. Hyvinvointiin ja itsestä huolehtimiseen liittyvä trendi on pinnalla. Kestävyysvaje kasvaa, valtiontalous on vaikeassa tilanteessa. Lasten ja nuorten henkinen ja fyysinen pahoinvointi sekä hyvinvointierot lisääntyvät. Sanomamme liikkeen lisäämisen tärkeydestä ja sillä saavutettavasta kustannussäästöstä opposi tähän maaperään paremmin kuin koskaan.

Kansallisessa liikuntafoorumissa syksyllä 2014 keskusteltiin liian vähäisen liikkeen merkityksestä yhteiskunnalle. Lähes kolmesataa foorumin osallistujaa loivat suuntaviivat yhteiselle viestille asian merkittävydestä. Yhteiskunnallisesti isosta ongelmasta puhuttiin – julkisen keskustelun näkökulmasta katsoen ensimmäistä kertaa tässä mittakaavassa – ymmärrettävän tulokulman eli kustannusten kautta. Liikkumattomuus maksaa Suomelle vuodessa 1-2 miljardia euroa ja tunti päivässä lisää liikettä voi tuoda yhteiskunnallemme miljardien säästöt.

Systemaattisessa vaikuttamistyössä ja viestintäsuunnitelmassa korostettiin, että asian ratkaiseminen vaatii päätöksiä niin yksilöiltä kuin yhteiskunnankin eri tasoilta. Hallitusohjelmakirjaukset ja lainsäädäntövaikuttaminen ovat yksi osa laajaa kokonaisuutta. Asiaa ei haluttu myöskään omistaa vaan kaikessa kommunikaatiossa varottiin nostamasta organisaatioiden nimiä otsikoihin.

Pitkä työ palkitaan nyt liikkumattomuuden noustua yhteiskunnalliseksi keskustelunaiheeksi. Tämä ei tietenkään vielä riitä. Vaiheessa kaksi löydetään yksilö- ja yhteiskuntatason ratkaisuja liikkeen lisäämiseksi. Tarvitaan sekä ihmisten innostusta oman arkensa aktivoimiseksi että liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden edistämistä kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa jokaisella hallinnonalalla. Asian vakavuudesta ei liene kenelläkään enää epäselvyyttä.”

Toimittaja **Juha Kanerva**
(IS-Urheilusanomat)

Ihanne on kaukana urheilujournalismin arkipäivästä

”Olen osallistunut kaksi kertaa Tanskassa järjestettyyn Play the Game -konferenssiin, jossa urheiluviestinnän asiantuntijat pohtivat alansa ilmiöitä ja kehitystrendejä. Muutaman päivän aikana muodostuu käsitys parhaasta mahdollisesta maailmasta, joka on valitettavan kaukana urheilujournalismin arkipäivästä. Ne teemat ja näkökulmat, joita tutkijat ja tutkivat journalistit pitävät olennaisina, saavat harvoin palstatilaa tai ruutuaikaa - tulosurheilun ja henkilökuvien vallatessa mediatilan.

Olen monesti miettinyt, kuinka lukeva, kuunteleva ja katseleva yleisö reagoisi, jos urheilujournalismia toteutettaisiin Play the Gamen hengessä. Hylkäisikö kansa urheiluosaston tyystin vai löytäisivätkö urheilusivut uusia lukijoita? Koska demokratiassa nähdään harvoin äkillisiä muutoksia, kysymyksenasetteluni on hypoteettinen eikä siihen saada koskaan vastausta. Kriittinen ja ongelmakeskeinen urheilujournalismi pysyy utopiana jatkossakin.

Mutta onko olemassa vaara, että urheilusisällöistä katoaa edellä mainittu ulottuvuus kokonaan? Viimeaikainen kehitys Suomessa on nimittäin ollut erittäin huolestuttava mediatalojen supistaessa toimituksia sekä urheilu- ja liikunta-aineistoille varattua tilaa. Kun samaan aikaan internetiin tehdään entistä enemmän sisältöjä, yhä suurempi osa toimittajien laatimasta materiaalista on kiireellä tehtyä ja heikosti suunnittelua. Lisäksi mediatalot eivät oikein tunnu tietävän, missä journalismin painopiste nykyään on: printissä, verkossa vai netti-tv:ssä?

Onneksi yleisen ankeuden keskellä löytyy virkistäviä poikkeuksia; artikkeleita tai teemakokonaisuuksia, joissa urheilumaailman ilmiöitä tarkastellaan yhteiskunnallisesti merkittävistä horisonteista. Valitettavasti nämä avaukset eivät aina johda jatkokeskusteluun. Jos käsiteltävät aiheet ovat oikeasti tärkeitä, niiden pitäisi herättää myös urheilu- ja liikuntaväki. Mikäli urheilujärjestöjen, seurojen ja virkamieskunnan edustajat eivät lähde mukaan debattiin, aihepiirin merkittävydestä on turha huudella myöhemminkään.

Oman kropan ulkoiluttaminen on jokaisen velvollisuus, mutta myös sielun täytyy vaeltaa. Jos urheilu- ja liikunta-alan ammattilaiset eivät näytä esimerkkiä henkisen kapasiteettinsa voimavaroista julkisuudessa, niin ketkä sen tekevät. Urheiludiskurssi on kuin köydenvetoa: siinä tarvitaan voiman ja massan lisäksi älyä ja taktista silmää.”

Tutkimus- ja julkaisupäällikkö **Teijo Pyykkönen**
(Liikuntatieteellinen Seura, LTS)

Ihanejulkisuus olisi rosoista ja kiihottavaa

”Julkisuus on juoma, jonka terveysthainoista voi kiistellä loputtomiin, mutta harvassa ovat todelliset lasiinsylikijät” (Kari Hotakainen). Myös meillä liikuntakentän toimijoilla on vakiintunut tapa arvostella ääneen mediaa, mutta samalla toivoo hiljaa siltä huomiota. Harva liikunta-toimija tunnustaa ottavansa median tosissaan, mutta sitä useampi toivoo, että media ottai-si heidät tosissaan. Tällaista ”parisuhdetta” ei voitane pitää ihanteellisena.

Aikamme liikuntakenttä on satojen toimijoiden ja tuhansien toiveiden näyttämö. Yhteisintä lienee sana liikunta, joka sekin on lupa ymmärtää vapaasti, jopa villisti. Liikuntasektori on palasina, ja sen toimijat liian kiinnostuneita omista tehtävistään, jotta voimaa ja tahtoa riittäisi toisten ymmärtämiseen. Yhtä ja yhteistä mediasuhdetta lienee tältä pohjalta vaikea rakentaa. Ehkä ei ole syytäkään.

Liikuntahallinto katsoo kansalaista ylhäältä ja alan järjestöt sivusta. Kattavammin tai ainakin näkyvämmiin kansalaisia innostavat ja osallistavat media (mm. some) ja yksityissektori. Median ja kansalaisen suhteessa on paljon sitä, mitä liikuntasektori kadehtii ja mistä se haluaisi ottaa oppia. Oppia ei välttämättä kannata ottaa siitä *mitä* sanotaan, vaan *miten* sanotaan – miten kansalainen tavoitetaan.

Ihanteellista julkisuutta liikuntakysymyksille on vaikea määritellä. Pitkälle ei vie se, että jokainen vuorollamme rummutamme omaa agendaamme ja katsomme mihin se riittää. Ihanteelliselle polulle saatamme löytää, kun oivallamme, ettei maailman kuulukaan pyöriä yksinomaan toimistomme tai tutkijahuoneemme ympärillä. Toivekuvassa liikuntakeskustelut olisivat muutakin kuin oman puheenvuoron odottamista.

Mukavalta tuntuisi ajatus, että liikuntasektori paikkaisi – mahdollisimman avoimilla areenoilla – sitä, mistä valtamedia on luopumassa: lisäksi kriittistä ymmärrystä ja vaihtoehtoista keskustelemista liikuntaan liittyvissä kysymyksissä. Näin liikunnan julkisuus olisi rosoista ja kansalaisia kiihottavaa, ei tasaista ja kansalaisia haukottavaa.

Kiehtovaa ja samalla välttämätöntä edellä mainitun haavekuvan toteutumiseksi olisi, että jokin taho olisi valmis tarkistamaan tekemisiään ja olemaan aloitteellinen muiden toimijoiden suuntaan. Koska varmimmin vain peilin voi kuvitella kuuntelevan, rohkenen esittää, että tämä jokin taho voisi olla ”oma” organisaationi Liikuntatieteellinen Seura. Puolueettona tiedonvälitysyksikkönä sen luulisi sopivan ”moottoriksi” ihannejulkisuuden tielle.”

Edellä esitetyt tekstit vahvistavat aiempaa tutkimustulostamme: virkamiehellä, tutkijalla, järjestötoimijalla ja tiedonvälittäjällä on erilaiset, omista positioista nousevat odotuksensa julkisuuden suhteen: ”Ihanteellinen julkisuus toimisi juuri minun työni äänitorvena.” Toive on inhimillinen, etenkin kun liikuntatoimijat kokevat kukin erikseen olevansa yhteisellä asialla.

Hallinnon, kansalaistoiminnan ja tutkimuksen toiveiden toteuttaminen osoitetaan usein suoraan medialle: ”Asiamme ei etene, sillä ei toimittajia kiinnosta”. Tiedonvälittäjien näkökulmasta puolestaan pahoitellaan liikuntaväen passiivisuutta debattiin. Ennalta arvaamatonta keskustelua ei koeta itselle turvalliseksi toimintaympäristöksi.

Avainkysymykset kuuluvat: miksi toimittajia ei kiinnosta? Miksi ei ole uskallusta keskusteluun? Jatkokysymyksenä voi jokainen taho erikseen miettiä, miten minä voisin omalta osaltani generoida keskustelua. Liikuntakenttä kaipaa keskustelua. Kansalaiset tarvitsevat keskustelua.

6.3. Julkisuutta ei voi hallita, mutta itseä voi muuttaa

Organisaatioviestinnässä on tapana puhua julkisuuden hallinnasta. Ajatus julkisuuden hallinnasta on omiaan aiheuttamaan epäselvyyttä siitä, mitä julkisuudelta voi odottaa ja kuka ja miten julkisuuteen voi vaikuttaa. Organisaation näkökulmasta **julkisuuden hallinta tarkoittaa sekä omaa toimialaa koskevan julkisuuden tuntemista että julkisuudessa toimimista** kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla. Toiminta voi tilanteesta riippuen olla keskusteluja herättävää ja ennakkoivaa tai keskusteluihin osallistuvaa ja reagoivaa. Julkisuus on siis jotain, joka tunnetaan, jota seurataan ja johon osallistutaan pikemminkin kuin yhden tahon hallittava kokonaisuus. Juuri julkisuudessa toiminen on kullekin toimijalle peiliin katsomisen paikka. Julkisuudessa toimiminen on myös askel kohti kansalaisia.

Liikuntakentällä on vanhastaan totuttu toimimaan julkisuuden ulkopuolella, omissa sisäpiireissä. Aikoinaan media oli kiinteä osa sisäpiiriä, mutta kirjoitti nykyistä enemmän kentän toiveiden mukaisesti – ainakin päätöksentekoon liittyvissä asioissa. Tätä perua on ajatus siitä, että media toimii parhaiten, kun se dokumentoi tapahtunutta liikuntakentän – hallinnon, tutkimuksen, kansalaistoiminnan – toivomalla tavalla. Tonttijako eri toimijoiden välillä on vakiintunut ja selvä ja median toivotaan raportoivan siitä tutun jaon mukaisesti: urheilijat tekevät ennätyksiä ja paistattelevat parrasvaloissa kansallisina esikuvina, päätöksentekijät kuvataan mahdollistajina, tutkijat substanssiosaajina ja kansalaisten toivotaan noudattavan julkisiksi tehtyjä liikuntasuosituksia.

Kun julkisuus ei toimi oman toiminnan jatkeena eikä suoraa yhteyttä julkisuuden ja kansalaisten käyttäytymisen välille voida vetää, tuntuu ehkä helpoimmalta sivuuttaa koko julkisuus ja hoitaa asiakysymykset omissa sisäpiireissä. Jos vielä saadaan toimittaja mukaan sisäpiiriin, saadaan kysymykset vielä varmemmin pidettyä ”näiden seinien sisällä”, poissa julkisuudesta.

Monen liikuntatoimijan puheissa nykyisen julkisuuden keskeinen ongelma on siitä puuttuva objektiivisuus: asioista ei puhuta ”niin kuin ne ovat” eli toimittajat kieltäytyvät kirjoittamasta asioista niin kuin toimijat heille kertovat. Sen sijaan toimittajat kirjoittavat aiheista, joiden he olettavat kiinnostavan lukijoita ja tavoilla, joiden he olettavat palvelevan muuttunutta mediakulttuuria. Journalismiin liittyy kulttuuri, jonka olemassaolo toki liikuntakentälläkin tunnustetaan, mutta jonka toivotaan tai oletetaan väistyvän vähintäänkin liikuntakentän asioista puhuttaessa. Se, että median ja journalismin omat lainalaisuudet muovaavat liikuntasektorin asioista esitettyjä versioita, koetaan vääräksi ja epärealistiseksi.

Julkisuuden ja oman toiminnan välisen suhteen tunnistamisen jälkeen on syytä pohtia, millä tavalla keskustelut ovat olennaisia omien (liikuntapolitiikan / liikuntatutkimuksen / liikunnan kansalaistoiminnan) tavoitteiden saavuttamiseksi. Mistä aiheista olisi tärkeä keskustella ja millä foorumeilla keskustelua olisi syytä avata? Kansalaisten innostaminen, osallistaminen ja

sitouttaminen näihin kysymyksiin julkisen keskustelun kautta tulisi olla prioriteettilistalla aika korkealla.

Kansalaisten näkökulmasta median rooli nousee korkeaksi: median tehtävänä on kertoa asioista, jotka vaikuttavat tavalla tai toisella heidän elämäänsä, sekä siitä miten kansalaiset voivat itse vaikuttaa näihin asioihin.

6.4. Julkista keskustelua sekä yhteiskunnan että kansalaisen näkökulmista

Poliittishallinnolliselle eliitille ominainen median syyttely ei vie julkisuussuhdetta piiruakaan eteenpäin. Usein toistettu ajatus, jonka mukaan media vääristää faktoja, siteeraa päätöksentekijöiden sanomaa väärin ja estää siten kansalaisia saamasta oikeaa ja heille tärkeää tietoa, on liian helppo ja yksinkertainen kuvaus asiantilasta. Samalla se aliarvioi kansalaisten kykyä arvioida heille itselleen tärkeiden asioiden merkitystä.

Niin kansalaisen kuin päättäjien näkökulmasta on merkittävää, että liikunnan julkisuus on mahdollisimman monipuolista. Yksilöä puhuttelevat keskustelut liikunnallisesta elämäntavasta ovat merkittäviä kansalaisten elämänpoliittisten valintojen näkökulmasta ja samaan aikaan hallinnon liikunnan edistämisen tavoitteen näkökulmasta.

Päätöksenteon agendojen, aikataulujen, perusteluiden ja päätösten ympärillä käytävä keskustelu taas toteuttaa median vallankäytön vahtifunktiota ja mahdollistaa arjen liikuntavaliintojen ja liikuntapolitiikan muiden osa-alueiden keskinäisten yhteyksien hahmottamisen. Pelkkien tunteiden, positiivisten liikuntakokemusten ja suositusten jakaminen kadottaa yhteyden siihen, että liikunnassakin kyse on yhteiskunnan resurssien jakamisesta ja siinä tehtävistä valinnoista. Ja siitä, että näillä valinnoilla on vaikutuksensa kansalaisten liikkumisen mahdollisuuksiin, kustannuksiin jne.

Vastakkainasettelut eivät johda kuin sen hiljaisuuden spiraalin syvenemiseen, johon liikuntahallinnon agendat ovat kiinnostavuus- ja suosiokisoissa jo ajautuneet. Julkinen hiljaisuus ei paranna politiikkaa tai sen vaikuttavuutta. Siksi poliittisen viestin pukeminen päivitettyyn muotoon olisi paikallaan. Koska elämänpolitiikka on nosteessa, **kannattaa tietoista sillanrakennusta kansalais- ja hallintonaikokulmien kesken suunnitella, toteuttaa ja hyödyntää** (vrt. Pyykkönen 2015). Vähemmän kiinnostava osapuoli – liikuntapolitiikka – voi hyötyä nosteesta, joka liikunnallisella elämäntavalla on julkisuudessa. Puhumattakaan kansalaisesta.

Liikuntakenttä on viime vuosina siirtynyt kohtalaisella innolla verkkoon ja sosiaaliseen mediaan. Ainakin jossain määrin julkishallinnon verkkoinnostuksessa tuntuu elävän ajatus siitä, että internetin kautta tai sen ympärille voitaisiin sivuuttaa perinteinen media ja sen oletetut vaikutukset ja puhutella kansalaisia suoraan.

Ajatus julkishallinnon omista suorista kanavista kansalaisiin perustuu uskomukseen, jonka mukaan ministeriöiden ja keskusvirastojen viestintä tavoittaisi merkittäviä kansalaisryhmiä ja vaikuttaisi heidän kauttaan laajempaan kansalaisyleisöön. Kansalaiset eivät kuitenkaan koe julkishallinnon kotisivuja erityisen tärkeiksi informaatio- ja viestintäkanaviksi. Tähänkin on syynä: liikuntahallinnon ja merkittävien liikunnan organisaatioiden toiminta verkossa on varsin vanhakantaista ja liikuntakentän raja-aitojen määrittelemää (Valtonen & Ojajarvi 2013). Ainakaan toteutetussa muodossa verkkoviestintä ei avaa pyrkimystä toisenlaisiin tavoitteisiin tai uusiin osallistamisen muotoihin. Pikemminkin sosiaalinen media näyttyy mahdollisuutena vahvistaa ja vankistaa valistavaa ja tiedottavaa toimintaa uudella alustalla, tosin aikaisempaa vuorovaikutteisemmin.

Oman toiminnan muuttaminen kytkeytyy rakenteiden ja toimintamuotojen sekä vuorovaikutuksen ja viestinnän kanavien ja sisältöjen kriittiseen itsearviointiin. Ei siis mikään helppo rasti. Askel kannattaa kuitenkin ottaa, sillä vuorovaikutteisuutta tarvitaan kaikilla tasoilla. Jul-

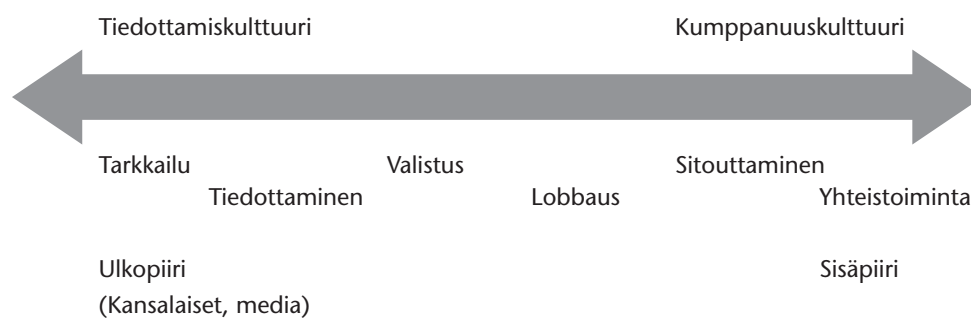
kishallinnon verkkosivujen kautta tavoitetaan tätä nykyä kansalaisia vain lähinnä teknisluontoisen informaation jakamisessa ja arkea lähellä olevien palvelujen tarjonnassa, joita ovat esimerkiksi työvoimapalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut, kaavoitusasiat, kalastusluvut jne.

Tuoreet tutkimuksetkaan eivät juuri tue käsitystä siitä, että uusi verkostoajan kansalaisyhteiskunta voitaisiin rakentaa ylhäältä päin valtiiovallan toimin. Luontevampia vuorovaikutuksen muotoja ovat kanavat, joissa osapuolia ovat kunta–kuntalaiset, kunta–liikuntajärjestöt sekä liikuntajärjestöt–kuntalaiset. Liikuntasektorilla kysymyksenasettelut voivat muodostua sellaisiksi, että yhteys kansalaisiin, kuntalaisiin ja jäsenistöön syntyy helpostikin.

Käytännöt, palvelut ja mahdollisuudet kiinnostavat – varsinkin, jos niihin voidaan vaikuttaa. Monet viimeaikaiset paikalliset kokemukset esimerkiksi kansalaisten osallistumisesta kaavoitusta koskevaan kansalaiskeskusteluun ja päätöksentekoon osoittavat, että aktiivisuus keskityy ennen muuta siihen joukkoon, jonka välittömiä intressejä päätöksenteko koskee eli niihin kuntalaisiin, joilla on joko jotain menetettävää tai jotain saavutettavaa. Kysymys kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisestä ei aina koskekaan ensisijaisesti mediaa ja viestintää, vaan politiikan sisältöä. Pelkkä kansalaisten kuuleminen päätöksenteon yhteydessä ei lisää luottamusta päätöksentekijöihin: ellei kuulemisella voida reaalisesti vaikuttaa päätöksiin, se voi vain vieraannuttaa kansalaisia lisää.

Mediakin voisi hyötyä keskusteleavasta julkisuudesta ja siitä, että sellaista osattaisiin myös muiden instituutioiden taholta toivoa. Markkinoitumisen paineiden alla, kaupallisen menestymisen ja klikkausten ehdoilla toimiva journalismikin voisi katsoa peiliin: motivaatio julkisen keskustelun kehittämiseksi voisi löytyä journalismin ihanteista. Yhteiskunnallisten instituutioiden ja päätöksentekoprosessien seuraaminen ja avaaminen kansalaisille kun on yksi journalismin nimetyistä funktioista ja olemassaolon oikeuttajista. Kaupallinenkin journalismi voi pyrkiä myymään itseään isojen kysymysten perustellulla pohdinnalla.

Kuvio 6 havainnollistaa liikuntakentän sisä- ja ulkopiirien nykytilaa. Liikuntakentälle on rakentunut hierarkkinen toimintakulttuuri, jotta kuvan ääripäät kuvaavat. Sisäpiirissä keskusteluja käydään, monenlaisesta vuorovaikutusvajeesta ja syyttelyn kulttuurista huolimatta jollain tavoin vertaisten kesken. Tämä kumppanuuskulttuuriksi kutsuttu vertaisten sisäpiiri rakentuu keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja yhteistoiminnasta. Jos kumppani ymmärtää jonkun asian väärin, hänen kanssaan todennäköisesti keskustellaan siitä ja pyritään saamaan aikaan jonkinlainen yhteisymmärrys – tai ainakin toisen näkökulmaa huomioiva vuorovaikutussuhde.

Kuvio 6. Yksisuuntainen viestintä vs. vuorovaikutteinen keskustelu. Kuva on mukailtu sidosryhmäsuhteiden hoidon eri tasoja visualisoivasta kuvasta (Aula & Heinonen 2011, 178).

Samanaikaisesti ulkopiiriä kohdellaan kuin alamaista. Viestintä suuntautuu ylhäältä alas-päin joko valistavan materiaalin tai huolella muotoiltujen tiedotteiden muodossa. Alamaisten tehtäväksi jää ohjeiden mukaan toimiminen – oli kyseessä sitten ulkopiiriin kuuluva media tai kansalainen.

Sosiaalisen median ja aktiivisen kansalaisen aikakaudella organisaatioihin kohdistuu yhä suurempi paine kääntää katse sisältä ulospäin. Avoimuus, läpinäkyvyys ja hyvä julkinen keskustelu ovat yhä keskeisempiä organisaation toiminnalle (ks. Aula & Heinonen 2011, Hakala 2015, Kantola 2001 ja 2014). Viestinnän näkökulmasta kyse on väistämättömästä muutoksesta yksisuuntaisesta viestinnästä vuorovaikutteiseen keskusteluun.

Samanaikaisesti ulkopiiriä kohdellaan kuin alamaista. Viestintä suuntautuu ylhäältä alas-päin joko valistavan materiaalin tai huolella muotoiltujen tiedotteiden muodossa. Alamaisten tehtäväksi jää ohjeiden mukaan toimiminen – oli kyseessä sitten ulkopiiriin kuuluva media tai kansalainen.

Viestinnällisesti liikuntakentällä olisi kehitettävää – ainakin mikäli kansalainen halutaan sijoittaa hallinnon ja yhteiskunnan tavoitteisiin. Sitouttamisessa julkisuus on resurssi, jota voisi hyödyntää huomattavasti aiempaa aktiivisemmin.

Nykyisessä viestintäkuulttuurissa **vuorovaikutus** eri tahojen kesken on entistä tärkeämpää. Palaamme ajatukseen siitä, miten käsitys asioista muodostuu **julkisen keskustelun** kautta. Keskeinen kysymys julkisuuden näkökulmasta onkin se, **miten sisäpiirissä toimivat vuorovaikutuksen käytännöt saataisiin ulotettua mediaan ja kansalaisiin saakka?** Minkälaista (yhteis)toimintaa julkisuuden suhteen voidaan ajatella järjestettäväksi? Miten toimijat voivat käytännössä lähentyä toisiaan omista tarpeistaan ja lähtökohdistaan?

Seuraavaksi – ja lopuksi – käänämme vuorovaikutusajatukset toimintasuositusten kielelle.

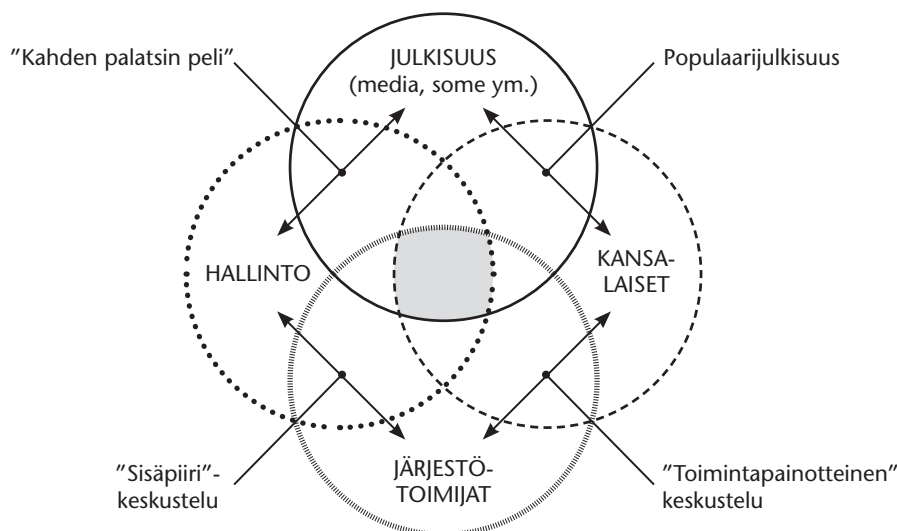
6.5. Suositukset

Tavoitteellinen liikuntakeskustelu ottaa huomioon niin hallinnon, kansalaistoiminnan, kansalaisten kuin julkisuuden (median, somen) intressit (kuvio 7). Kaikkien näiden tahojen tulisi saada tärkeinä pitämiään kysymyksiä ”keskustelun keskukseen”. Jo nyt osa toimijoista voisi tässä onnistua, mutta halua puuttuu. Ainakin liikuntahallinnolla ja -poliittisella ohjauksella pitäisi olla halua tuoda yhteiselle keskusteluareenalle tärkeinä pitämiään teemoja. Kansalaisilla taas ei nykyisellään liene paljoakaan mahdollisuuksia saada agendojaan sinne.

Käytännössä keskustelua käydään pienemmissä piireissä eri osa-alueiden kesken. Medialla ja hallinnolla on ”usean palatsin pelinsä” (ks. luku 5). Mediaa (myös somea) ja kansalaisia yhdistää populaarijulkisuus. Järjestöt ja kansalaiset keskustelevat ensisijaisesti arjen toiminnan näkökulmasta. Järjestöjen ja hallinnon välillä käydään edelleen sisäpiirien keskusteluja.

Liikuntakysymysten julkisuudessa on parantamisen varaa. Etenkin liikuntapäätösten yhteiskunnallisen merkittävyyden ja kiinnostavuuden avaaminen kansalaisille ja medialle on asia, johon pitäisi panostaa. Merkittävyys ja kiinnostavuus eivät rakennu automaattisesti eivätkä ainoastaan entistä parempaa toimintaa tai entistä parempia päätöksiä toteuttamalla. Merkittävyyteen ja kiinnostavuuteen voi vaikuttaa kehittämällä toiminnan ja viestinnän liittoa sekä organisaatioiden sisällä että niiden välillä.

Julkisuusuhteen kohentamiseksi ehdotamme kolmen ison askeleen ottamista. Suuret harppaukset ovat periaatteellisia toimintalinjoja, joiden toteuttamiseen päästään pienempi askel kerrallaan.

Kuvio 7. Julkisen liikuntakeskustelun pelikenttä (ks. tarkemmin tekstissä).

- **Askel 1: Viestinnän sisällyttäminen organisaatioiden ydintoimintoihin**

Nykyisellään viestintä tuntuu ylimääräiseltä tehtävältä, jolle ei löydy resursseja mikäli se irrotetaan ”oikeasta työstä”. Viestintä ON osa asiantuntijatyötä. Tutkimus – myös liikunnan tutkimus – on suurelta osin viestintää. Jos tuntuu, ettei tutkimus kiinnosta yleisöä tai ettei viesti tutkimuksesta mene perille, viestintää voi melko varmasti täsmentää.

Mieti kenelle ja miten viestit. Yhden yleistiedotteen aikakausi on ohi – viestinnän suunnittelun ja toteutuksen täytyy olla mediaspesifää ja niissä täytyy ottaa huomioon myös eri sidosryhmien viestinnälliset tarpeet. Viestinnässä on ennen muuta kysymys vuorovaikutuksesta – sen paremmin hallinnon kuin tutkimuksen sisällöllisiä tavoitteita ei viedä kovin pitkälle eteenpäin ylhäältä alaspäin suuntautuvalla tiedottamisella ja valistamisella.

Ajattele viestintää vuorovaikutuksena. Viestintä ei ole yhdensuuntaista tiedonsiirtoa. Etenkään muutokseen pyrkivän viestinnän ei kannata nojata yksinomaan tiedotus- tai valistusmateriaaliin. Tieto rakentuu vuorovaikutuksessa sekä omissa vertaisverkostoissa että suhteessa sidosryhmiin ja asiakkaisiin. Aktiivinen vuorovaikutus eri toimijatahojen kanssa tuo minkä hyvänsä organisaation käyttöön valtavan resurssin: asiantuntemus laajentuu, kun käytössä on koko yhteisön osaaminen ja kapasiteetti. Jatkuvaan kommunikaatioon tiivistyy koko oman yhteisön osaaminen sekä kuvitellun asiakkaan (esim. median) käytäntöjen hyvä tunteminen.

Tunne mediat ja niiden toimintatavat. Median toimintatapojen tunteminen on olennaista organisaatioiden julkiselle toiminnalle. Median ja yleisön kannalta kiinnostaviksi muokatut sisällöt, oikea ajoitus ja hyvä verkostoituminen toimittajien kanssa ovat olennaisia perinteisen median kanssa toimittaessa. Myös sosiaalisen median kanavia kannattaa hyödyntää vuorovai-

kutuksessa. Ennen facebook- ja twitter-tilien avaamista kannattaa kuitenkin hetki miettiä, mikä on oma panos niiden edellyttämään vuorovaikutukseen. Pelkkä tili ei riitä: sosiaalisen median hyödyntäminen tarkoittaa oman toiminnan kannalta olennaisten sisältöjen jakamista, kierrättämistä ja kommentointia.

Sisällytä viestintä toiminnan strategiseen suunnitteluun ja toimintatapoihin. Viestintää tulisi ajatella läpäisyperiaatteen kautta. Tämä tarkoittaa viestinnän nivomista organisaatioiden ydintoimintoihin niiden jokaisessa vaiheessa: sekä toiminnan strategisen suunnittelun vaiheessa että käytäntöjen toteuttamisessa. Toiminnan viestinnällistäminen edellyttää organisaation toimintakulttuurin arvioimista ja kehittämistä. Asiakysymykset eivät aukea ulospäin, elleivät toimijat itse viesti niistä. Viestiminen on vaikeaa, ellei viestintää ole nivottu osaksi toimintaa.

- **Askel 2: Asiasisällöt edellä hallinnonalarajojen yli**

Liikunnan kysymysten suuri yhteiskunnallinen merkitys ja laveneminen yli hallinnonalarajojen edellyttää yhteistoiminnan ja viestinnällisen yhteistyön kehittämistä. Peiliin katsominen liikuntakentällä tarkoittaa sekä omien tavoitteiden täsmentämistä että yhteistyön ja yhteistoiminnan kehittämistä yli hallinnonala- ja asiantuntijarajojen. Ainakin OKM:n ja STM:n tulisi kyetä liikunnan kysymysten osalta hallinnonalarajat ylittävien viestintäkokonaisuuksien suunnitteluun. Omien tavoitteiden ja toimintatapojen täsmentäminen ja toiminnan viestinnällistäminen avaa- vat mahdollisuuksia asiakkeiselle yhteistyölle.

Täsmennä omat tavoitteesi. Organisaation tavoitteet ovat yhteydessä yhteiskunnan muutoksiin. Niinpä säännöllisesti käynnissä oleva keskustelu omista ydintavoitteista on tärkeä osa toimintaa ja toiminnan viestinnällistämistä. Yhteisten tavoitteiden eteen on motivoivaa työskennellä.

Hae aitoa synergiaa. Omien tavoitteiden täsmentymisen jälkeen kannattaa suunnata katse ulospäin ja kysyä, mitkä ovat niitä tahoja, joiden kanssa yhteistyötä tekemällä voidaan päästä tavoitteissa eteenpäin. Kuka hyötyisi siitä, että oman organisaationi tavoitteet toteutuvat? Kenen tavoitteiden toteutumisesta minun organisaationi hyötyisi? Aidolla synergialla tarkoitetaan kaikkia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä – konsensuksen löytäminen edellyttää keskustelua potentiaalisten tahojen kanssa, sillä yhteisiä tavoitteita ei kukaan voi määritellä täysin yksin.

Verkostoidu joustavasti ja avoimesti. Konkreettisenä esimerkkinä keskeisten kysymysten avaamisesta julkisuudessa toimii aika ajoin käyty keskustelu siitä, minkä ministeriön alaisuuteen ja rahoitettavaksi mikäkin osa kansalaisten liikkumisesta ja liikkumattomuudesta kuuluu. Yhteistyökuvioiden ja keskinäisten ristiriitojen avaaminen julkiselle keskustelulle tekisi kansalaisista piirun verran enemmän osallisia itseään koskevissa kysymyksissä. Myös liikunnan kansalaistoiminnan kattojärjestö ja muut suuret liikunnan organisaatiot hyötyisivät siitä, että niiden toiminnan tavoitteet ja periaatteet tulisivat selkeämmin perustelluiksi.

- **Askel 3: Yhteistoiminnallinen työskentely julkisuuskoneistojen kanssa**

Tunnista omat tärkeät kysymykset – mistä julkisuudessa pitäisi keskustella? Kukin voi tahollaan pohtia, minkälaiset julkiset keskustelut ovat olennaisia omien (liikuntapolitiikan, liikuntatutkimuksen, liikunnan kansalaistoiminnan) tavoitteiden saavuttamiseksi. Mistä aiheista olisi tärkeä keskustella ja millä foorumeilla keskustelua olisi syytä avata? Liikuntapolitiikan ja -tutkimuksen sekä liikunnan kansalaistoiminnan tavoitteenasettelun näkökulmasta kansalaisten innostaminen, sitouttaminen ja osallistaminen julkisen keskustelun kautta ja julkiseen keskus-

teluun olisi oltava prioriteettistalla aika korkealla. Kansalaisten näkökulmasta median rooli nousee tärkeäksi: median tehtävänä on kertoa asioista, jotka vaikuttavat tavalla tai toisella heidän elämäänsä sekä siitä, miten kansalaiset voivat itse vaikuttaa näihin asioihin.

Etsi uusia yhteistoiminnan malleja. Nykyisellään harjoitettu oman toimialan mediaseuranta tarvitsee tuekseen asiakysymysten ympärille rakennettua **mediatoimintaa**. Sillanrakennus julkisuuteen voitaisiin aloittaa räätälöimällä uusia, rajat ylittäviä toimintatapoja.

Julkisuussuhteen kehittämiseksi liikuntaväki tarvitsee **yhteistoiminnallista työskentelyä** julkisuuskoneistojen (journalistit, bloggarit) kanssa ja julkisuuskoneistoissa (fb, twitter). Liikunnan asiakysymysten viestintää täytyy ajatella uudelleen sekä organisaatioiden sisällä että niistä ulospäin. Yleensä tähän tarvitaan ulkopuolista näkemystä. Ehdotuksemme on, että liikunnan organisaatioissa (hallinto, kansalaistoiminta, tutkimus, tiedeviestintä) luodaan **asiantuntijavetoinen työryhmä**, joka työstä liikunnan asiakysymysten viestintää yhdessä toimittajien kanssa. Yhdessä voitaisiin etsiä uusia toimintatapoja vuorovaikutteisen julkisuussuhteen rakentamiseksi.

Yhteistoiminnallista työskentelytapaa ehdotetaan siksi, että pitkäjänteinen yhteistyö voi vähitellen viedä kohti tavoitteita: ymmärrys omista tavoitteista, omista toimintatavoista ja olennaisen toisten toimintatavoista vie tavoitetta kohti varmemmin kuin entistä syvempien poterojen kaivaminen.

Kirjallisuus

- Ahva, L., Heikkilä, H., Siljamäki J., Valtonen, S. (2011) Onpas fiksuja lukijoita! Yleisön ja toimittajien kohtaaminen journalismikritiikin kolmella tasolla. *Media & Viestintä* 34 (2011): 4, 8–25.
- Aula, P., Heinonen, J. (2011) *Maineen uusi aalto*, Talentum, Helsinki.
- Corner, J., Pels, D. (2003) *Media and the Restyling of Politics: Consumerism, Celebrity and Cynicism*. Sage, London.
- Habermas, J. (1985/2004) *Julkisuuden rakennemuutos: Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Vastapaino, Tampere.
- Hakala, S. (2015) *Vallan merkilliset tiedottajat: professionalisaatio ministeriöiden viestinnässä*. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisu. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
- Hintala, V. (2013) *Liikunnan verkkoyhteisöt osana postmodernia liikuntakulttuuria*. Tapaus-tutkimus Relaa.com. Pro gradu -tutkielma, Liikunnan yhteiskuntatieteet, Liikuntakasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Heikkilä H., Ahva L., Siljamäki J., Valtonen S. (2013) *Kelluva kiinnostavuus*. Journalismin merkitys ihmisten sosiaalisissa verkostoissa. Vastapaino, Tampere.
- Hujanen, J. (2014) *Toimittajien rajankäyntejä ammattilaisista ja amatööreistä journalismin tuotannossa*. Julkaisussa *Media & viestintä: kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti*. 37,3, s. 38–55.
- Ilmanen, K., Itkonen, H., Matilainen, P., Vuolle, P. (2004) *Urheilun julkisuuskuva*. Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Tutkimuksia 1/2004.
- Kantola, A. (toim.) (2011) *Hetken hallitsijat. Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Gaudamus, Helsinki.
- Kantola, A. (2014) *Matala valta*. Vastapaino, Tampere.
- Kolamo, S. (2014) *FIFAn valtapeli – Etelä-Afrikan jalkapallon MM-kisat 2010 keskitettynä mediaspektaakkelinä*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisusarja, Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylä.
- Korkiakoski, J., Lehmusto, L., Luhtakallio, E., Nieminen, H. & Vehviläinen, M. (2005) *Kuuleeko kunta kansalaista?: paikallinen julkisuus ja kunnallinen demokratia Imatralla*. Kunnallisen demokratian kehittämishanke: tutkimusraportti. Helsinki: Sisäasiainministeriö. 86 p. (Sisäasiainministeriön julkaisu; no. 30/2005)
- Koski, P. (2000) *Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina – toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet*. Teoksessa Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K., Koski, P. *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152.
- Laine, A. (2011) *Urheilujournalismin Suomi–Ruotsi-maaottelu – Vertaileva tutkimus suomalaisten ja ruotsalaisten iltapäivälehtien Ateenan 2004 ja Torinon 2006 olympiautoisoinnista*. Edita, Helsinki.
- Laine, A. (2014) *Kesä- ja talviolympialaisuutisointi suomalaisissa iltapäivälehdissä ja suomalaisilla televisiokanavilla – vertaileva tutkimus urheilumuotojen medianäkyvyydestä* (Widerscreen 10.12.2014) Viitattu 29.4.2015.
- Mancini, P. (1996) *Politics, Media and Modern Democracy*. Praeger Publishers, London.
- Mancini, P. (2011) *Between Commodification and Lifestyle Politics. Does Silvio Berlusconi Provide a New Model of Politics for the Twenty-First Century?* Reuters Institute, Oxford.
- McCombs, M., Shaw, D. (1972) *The agenda-setting function of mass media*. *Public Opinion Quarterly* 36 (2).

- Noelle-Neumann, E. (1977) Turbulances in the climate of opinion: Methodological applications of the spiral of silence theory", *Public Opinion Quarterly* 41 (2): 143–58
- Ojajärvi S., Valtonen, S. (2006) Kisat mediajulkisuuden puntarissa. Teoksessa *Urheilu, maine ja raha: Yleisurheilun MM-kisat 2005*. toim. Nylund, M. & Ojajärvi, S. & Laakso, S.. Gaudeamus, Helsinki.
- Ojajärvi, S., Valtonen, S. (2013) Liikuntaa verkossa eli kuinka sportti taipuu someen? *Liikunta & Tiede* 4/2013, 41–47.
- Ojajärvi, S., Valtonen, S., Pyykkönen, T. (2013) Liikuntalaiva tietomerellä – navigointia politiikan ja julkisuuden tuulissa. *Liikuntatieteellisen Seuran impulssi* nro 27.
- Pirinen, R. (2006) *Urheileva nainen lehtiteksteissä*. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis; 1138, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Pirnes, E., Tiihonen, A. (2010) Hyvinvointia liikunnasta ja kulttuurista. Käsitteiden, kokemusten ja vastuiden uusia tulkintoja. *Kasvatus & Aika*.
- Postman, N. (1987): *Huvitamme itsemme hengiltä: julkinen keskustelu viihteen aikakaudella*. WSOY, Porvoo, Helsinki, Juva.
- Pyykkönen, T. 2015. Kovia sanoja pehmeästä holhouksesta. *Liikunta & Tiede* 1/2015, s. 111–113.
- Reunanen, E. (toim.) (2013) *Pienempään kuusiin*. Helsingin Sanomien ja Satakunnan kansan tabloidi-uudistus sisällön tekijöiden, lukijoiden ja ilmoittajien näkökulmasta.
- Ripatti-Torniainen, L. (2013) Ihminen julkisessa maailmassa. Näkökulmia julkista toimijaa ja julkison muodostumista koskeviin käsityksiin. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Humanities nro 201.
- Rosen, J. (2000) Questions and Answers About Public Journalism. *Journalism Studies* Volume 1, Issue 4, 2000.
- Scheufele D., Tewksbury D. (2007) Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of Communication* [Internet]. 2007; 57: 9–20
- Schudson, M. (2003) *The Sociology of News*. W.W. Norton & Company, New York.
- Suikkanen, R., Holma, A., Raittila, P. (2012): *Muuttumaton uutinen? Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2007–2012, loppuraportti*. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto.
- Tiihonen, A. (2002) *Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaa: oikeita miehiä – ja urheilijoita?* LIKES-tutkimuskeskus, Jyväskylä.
- Toimitustilasto 2006. Syventävä sisällönanalyysi. *Journalismin tutkimusyksikkö 2007*, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Valtonen, S., Ojajärvi, S. (2003) *Kauniit ja kunnolliset. Naiset ja miehet liikuntakulttuurin kuvastossa*. Lähikuva 1/2003.
- Valtonen, S., Ojajärvi, S. (2013) Kohti liikuntatiedon tehokkaampaa hyödyntämistä. *Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja* 2013:4. Yhteisjulkaisu Liikuntatieteellisen Seuran kanssa.
- Valtonen, S., Ojajärvi, S. (2014) *Liikkuvan tiedon ongelma*. *Liikunta & Tiede* 2–3/2014, 82–83.
- Veijola, S. (2004) *Pelaajan ruumis. Sekapeli modaalisena sopimuksena*. Teoksessa Jokinen, E., Kaskisaari, M., Marita Husso, M. (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Raija Julkusen juhlaKirja. Vastapaino. Tampere. 99–124.
- Virtapohja, K. (1998) *Sankareiden salaisuudet*. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Atena-kustannus, Jyväskylä.

Liikunnan mediajulkisuus ja päättöksenteko

Raportissa analysoidaan liikunnan päätöksenteon ja mediajulkisuuden muuttunutta suhdetta sekä esitetään suosituksia päättäjien, liikuntatoimijoiden, median ja kansalaisten vuorovaikutuksen tiivistämiseksi.

Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä nro 11, Helsinki 2015

LTS

*Liikuntatieteellinen Seura
Finnish Society of Sport Sciences*